

ความร่วมมือกับต่างประเทศ

THE BULLETIN ON INTERNATIONAL COOPERATION OF THE MINISTRY OF EDUCATION

กระทรวงศึกษาธิการ

การโยกย้ายถิ่นฐาน

เรื่องราวของวิถีชีวิต
และการปรับตัวเพื่อโอกาสใหม่ ๆ

HAPPENING
UNESCO COURIER
WORLD HERITAGE INSIGHT

SCAN ME

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
ถนนราชดำเนินนอก ดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทร. 0 2628 5646 ต่อ 122-124 โทรสาร. 0 2281 0953
www.bic.moe.go.th

วารสาร

ความร่วมมือ กับต่างประเทศ

จากบรรณาธิการ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาการโยกย้ายถิ่นฐานถือเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงค่อนข้างมาก เนื่องจากปรากฏการณ์การโยกย้ายถิ่นฐานนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางไปทั่วโลก ทุกประเทศต้องเผชิญกับปรากฏการณ์นี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นภายในประเทศหรือการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ข้อมูลสถิติจากรายงานขององค์การสหประชาชาติพบว่า จำนวนผู้อพยพโยกย้ายถิ่นฐานที่เคลื่อนย้ายจากภูมิภาคที่พัฒนาน้อยกว่าไปยังภูมิภาคที่พัฒนาดีกว่าในช่วงปี 2558-2563 คิดเป็นราว 2.8 ล้านคนต่อปี และตามข้อมูลปี 2562 มีแรงงานผู้อพยพโยกย้ายถิ่นฐานมากกว่า 169 ล้านคนทั่วโลก¹ การโยกย้ายถิ่นฐานของประชากรในโลกส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง และยังเป็นหนึ่งประเด็นที่มีความสำคัญยิ่งและเห็นชัดเจนขึ้นในช่วงของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งรูปแบบของการโยกย้ายถิ่นฐานทั้งในและระหว่างประเทศ รวมถึงนโยบายและมาตรการที่กระทบต่อกลุ่มผู้อพยพโยกย้ายถิ่นฐานเป็นพิเศษทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ

องค์การสหประชาชาติตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว โดยในปี 2558 ได้มีการบูรณาการประเด็นเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานไว้ในหลายเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งรวมถึงเป้าหมายข้อที่ 10² และในปี 2559 ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติกว่า 153 ประเทศได้ร่วมกันปรับปรุงแนวทางความร่วมมือและธรรมาภิบาลระหว่างประเทศในประเด็นการย้ายถิ่นและผู้ลี้ภัย นำไปสู่การประกาศ “ปฏิญญานิวยอร์ก” และการรับรองข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐานที่ปลอดภัย เป็นระเบียบและปกติ (GCM) ในเดือนธันวาคม 2561 และในช่วงเดือนพฤษภาคมปี 2565 นี้ จะเป็นครั้งแรกที่มีการจัดการประชุมทบทวนผลการปฏิบัติการในระดับโลก หรือ “International Migration Review Forum - IMRF” ซึ่งจะเป็โอกาสสำคัญที่บรรดารัฐบาลและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะใช้การประชุมเป็นพื้นที่อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนัยสำคัญต่อ SDGs

วารสารความร่วมมือกับต่างประเทศของกระทรวงศึกษาธิการฉบับนี้จึงขอนำเสนอเรื่องราวของการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานในมิติต่าง ๆ โดยได้คัดสรรบทความแปลจากวารสารยูเนสโก คูริเย ฉบับประจำเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2564 นอกจากนี้ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันการศึกษาสากลในวันที่ 24 มกราคมของทุกปี และวันสตรีสากลในวันที่ 8 มีนาคมของทุกปี กองบรรณาธิการจึงได้คัดสรรบทความแปลจากวารสารยูเนสโก คูริเย ฉบับพิเศษประจำปี 2564 ซึ่งได้จัดทำขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองบทบาทของการศึกษาที่ทำให้เกิดสันติภาพและการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึงจัดทำเกร็ดความรู้ท้ายเล่มเกี่ยวกับวันการศึกษาสากลและวันสตรีสากล เพื่อท่านผู้อ่านจะได้รับทราบความสำคัญของวันเฉลิมฉลองสากลดังกล่าวอีกด้วย

ทั้งนี้ ภายในฉบับท่านจะยังได้พบกับบทความข่าวสารความร่วมมือด้านการศึกษากับต่างประเทศของกระทรวงศึกษาธิการที่น่าสนใจ รวมถึงบทความประจำฉบับเกี่ยวกับมรดกโลก เรื่อง “อัลตู โดว์รู: ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเหล้าองุ่นในประเทศโปรตุเกส” และท่านยังสามารถติดตามอ่านวารสารความร่วมมือกับต่างประเทศของกระทรวงศึกษาธิการทั้งฉบับปัจจุบันและย้อนหลังได้ที่เว็บไซต์สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ www.bic.moe.go.th แล้วพบกันใหม่ฉบับหน้า

¹ Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration – Report of the Secretary-General (A/76/642)

² SDG10 ลดความเหลื่อมล้ำภายในประเทศและระหว่างประเทศ

-- (10.7) อำนวยความสะดวกในการอพยพและเคลื่อนย้ายคนให้เป็นไปด้วยความสงบ ปลอดภัย เป็นไปตามระเบียบ และมีความรับผิดชอบ (orderly, safe, regular and responsible migration) รวมถึงผ่านทางการดำเนินงานตามนโยบายด้านการอพยพที่มีการวางแผนและจัดการที่ดี

วารสารความร่วมมือกับต่างประเทศ

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมกราคม-มีนาคม 2565

Happening

- 7 ครูกับความเสมอภาคทางการศึกษา: ปวงชนเพื่อการศึกษา ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
โดย พงศกร รุทธระวณิช
กุสุมา นวพันธ์พิมล
- 7 การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของซีมีโอ ครั้งที่ 44
โดย เบญจพร มรรยาทอ่อน
กุสุมา นวพันธ์พิมล
- 13 การส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาสำหรับกลุ่มเด็กโยกย้ายถิ่นฐาน
โดย ศิริพร วิริยะอัครเดชา
ภัสศรี ศิริประภา

Unesco Courier

- 15 ผู้อพยพชาวไนจีเรีย: ไม่ว่าจะอย่างไรก็จะไล่ไขว่คว้าฝัน
แปลโดย นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี
- 18 ผู้ลี้ภัย: ก้าวข้ามให้พ้นจากอดีต
แปลโดย นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี
- 22 แคนาดาเปิดศูนย์เยียวยาบาดแผลทางจิตใจจากการอพยพผู้ลี้ภัย
แปลโดย นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี
- 25 โทรศัพท์มือถือ: อุปกรณ์ที่ขาดไม่ได้ของผู้อพยพ
แปลโดย จงจิต อนันต์คูศรี
- 27 ชาวจีนโพ้นทะเล: กับประวัติศาสตร์อันยาวนาน
แปลโดย จงจิต อนันต์คูศรี
- 30 ฟิน: วาดแผนที่การโยกย้ายถิ่นฐานในอดีตของมนุษยชาติ
แปลโดย พิศवास ปทุมต์ตรังษี
- 31 อีวา-มาเรีย เกจล: “ประวัติศาสตร์มนุษยชาติถูกจารึกไว้ด้วยการอพยพอย่างต่อเนื่อง”
แปลโดย นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี
- 33 การไม่รู้หนังสือ: ความเป็นทาสในอีกรูปแบบหนึ่ง
แปลโดย จงจิต อนันต์คูศรี
- 41 ออเดรย์ อาซูเลย์: “เราจำเป็นต้องฟื้นฟูสรรค์สร้างสัมพันธ์ภาพของเราในรูปแบบใหม่ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองระหว่างเรากับโลก และระหว่างเรากับเทคโนโลยี”
แปลโดย พิศवास ปทุมต์ตรังษี
- 45 “เรามีพันธกิจร่วมกันเพื่อเปลี่ยนแปลงวิถีทางการดำรงชีวิต”
แปลโดย จงจิต อนันต์คูศรี
- 49 เมิง ลีหยวน: “เราจะร่วมกันทำให้โลกในวันพรุ่งนี้ดีขึ้นได้ด้วยการศึกษา”
แปลโดย จงจิต อนันต์คูศรี
- 53 ร่วมออกแบบอนาคตของเรากันใหม่
แปลโดย ชฎารัตน์ สิงหเดชากุล

World Heritage Insight

- 57 อัลตู โตว์รู: ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเหล้าองุ่นในประเทศโปรตุเกส
โดย สาวิตรี สุวรรณสถิตย์

ครูกับความเสมอภาคทางการศึกษา:

ปวงชนเพื่อการศึกษา ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

โดย พงศกร รุทธะวณิช¹
กฤษมา นวพันธ์พิมล²

การระบาดของโควิด-19 ทั่วโลกทำให้โรงเรียนจำนวนมากต้องปิดเรียนส่งผลให้เกิดภาวะการเรียนรู้ถดถอยและหลุดออกจากระบบการศึกษา ส่งผลกระทบต่อภาคการศึกษาและภาคเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2563 และยังทำให้เด็กนักเรียนประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมเพิ่มขึ้น หลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับชาติและนานาชาติได้พยายามร่วมมือกันแก้ปัญหาดังกล่าว โดยการระดมทรัพยากรมนุษย์ องค์ความรู้ และการเงินเพื่อสนับสนุนให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

กระทรวงศึกษาธิการ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (EEF) สถาบันพระปกเกล้า องค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO) องค์การยูเนสโก กรุงเทพฯ องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย และ Save the Children ได้ร่วมมือกันเพื่อเรียกร้องและสนับสนุนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เท่าเทียมและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยหนึ่งในความสำเร็จที่สำคัญที่ผ่านมา คือ การจัดการประชุมวิชาการนานาชาติเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา: ปวงชนเพื่อการศึกษา ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมจากทั่วโลกกว่า 2,424 คน เน้นถึงความจำเป็นที่ต้องสนับสนุนให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องและดำเนินการแก้ปัญหาเรื่องการศึกษาของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาโดยพิจารณาปัญหาแบบองค์รวมและอาศัยแนวคิดริเริ่มใหม่ๆ โดยมุ่งเน้นมิติการพัฒนา 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

- 1) ภาศึและเครือข่ายพันธมิตร
- 2) กลไกทางกฎหมายและระบบนวัตกรรมในการจัดสรรงบประมาณ
- 3) กลไกการกระจายอำนาจและภาวะผู้นำ
- 4) เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อมูล และระบบการติดตามประเมินผล
- 5) การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทักษะตามกรอบความคิดแบบ growth mindset

การประชุมที่ผ่านมาสนับสนุนให้เกิด “ประชาคมแห่งการปฏิบัติ” (Community of Practice) เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ สร้างความสามารถ แลกเปลี่ยนความรู้ และลดการทำงานซ้ำซ้อน มีการเสนอแนวทางการริเริ่มเพื่อพัฒนาความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การจัดประชุมวิชาการระดับภูมิภาคเพื่อครูและความเสมอภาคทางการศึกษา: ปวงชนเพื่อการศึกษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Regional Conference on Teachers and Equitable Education: All for Education in Southeast Asia) เมื่อปลายเดือนตุลาคม 2564 เวทีที่เกิดจากการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างกระทรวงศึกษาธิการในประเทศต่างๆ และองค์กรระดับภูมิภาคที่มีบทบาทโดดเด่นในแวดวงนี้ โดยมีแนวคิดหลักมาจากการที่ได้สังเกตเห็นว่าความสามารถของครูเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเยาวชนอย่างมีคุณภาพถ้วนหน้า ดังนั้นการประชุมครั้งนี้จึงช่วยสร้างความตระหนักและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาที่เสมอภาคในระดับประเทศและแสดงให้เห็นยุทธศาสตร์ปัจจุบันและยุทธศาสตร์ใหม่ในการเสริมสร้างศักยภาพของครูเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา อีกทั้งจะเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้แนวทางการดำเนินงานและการสนับสนุนให้ครูสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในบริบทที่แตกต่างกัน

¹ นักวิเทศสัมพันธ์ปฏิบัติการ
² ผู้อำนวยการกลุ่มความร่วมมือระดับภูมิภาค

ในการประชุมระดับภูมิภาคครั้งนี้ ดร.สุภัทร จำปาทอง ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวในช่วง “สารแห่งความหวังและความร่วมมือเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาและการพัฒนาครูในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Way Forward: A Message of Hope and Engagement for Teachers and Equitable Education)” ร่วมกับผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยกล่าวถึงผลกระทบจากการแพร่ระบาดของของโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาและทำให้เกิดช่องว่างในการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการกระตุ้นให้เกิดการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ โดยไม่มุ่งเน้นเฉพาะการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเท่านั้นแต่ยังต้องคำนึงถึงการศึกษาเพื่อคนทุกกลุ่มโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ผ่านการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการศึกษาทางไกลผ่านโทรทัศน์ดาวเทียม รวมไปถึงแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ เช่น Zoom Line และ Webex การลดภาระของครู การให้ครูได้เข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะเพื่อสนับสนุนในการเรียนการสอน แต่ในบางพื้นที่ยังคงพบปัญหาครูและผู้บริหารขาดความพร้อมในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะครอบครัวที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งภาครัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือโดยการให้เงินสนับสนุนจำนวน 2,000 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษารวมถึงให้การสนับสนุนอินเทอร์เน็ตบ้านและไร้สาย

นอกจากนี้ยังพบว่าครูรุ่นเยาว์สามารถปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีใหม่ได้ ๆ แต่ครูรุ่นเก่ายังประสบปัญหาในการใช้เทคโนโลยี ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้สร้าง platform ที่เรียกว่า DEEP ขึ้น เพื่อสนับสนุนให้ครูมีความรู้และความสามารถในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ มาช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนออนไลน์ ผ่าน Google Suite และ Microsoft Teams โดยนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงได้และมีโอกาสในการเรียนรู้ อย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมประเทศไทยไปสู่สังคมดิจิทัล (Digital 4.0) ในด้านการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพและสามารถเรียนรู้ นอกห้องเรียนได้ตลอด เปลี่ยนครูให้เป็น knowledge facilitator เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความต้องการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตัวเอง และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน การสร้าง co-creating classroom เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ

สำหรับการพัฒนาวิชาชีพครู ได้มีการพัฒนาตั้งแต่ขั้นตอนการสรรหาครู (pre-service training) ผ่านโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น (homegrown teacher) โดยครูที่จบการศึกษาแล้วสามารถบรรจุได้เป็นข้าราชการครูในท้องถิ่นได้ทันทีเพื่อสร้างครูให้กับพื้นที่ชนบทห่างไกล สำหรับครูที่อยู่ในระบบได้จัดให้มี On the job training จัดให้มีชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community -PLC) ขึ้นในปี พ.ศ. 2560 และการตั้ง Professional Teacher Clubs (PTC) เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีตัวแทนจากภาคอุตสาหกรรมและมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมผ่านกระบวนการ PLC development process เปิดโอกาสแก่นักเรียนโดยเฉพาะที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลได้เข้าถึงการศึกษาที่สามารถนำไปใช้ต่อยอดในการทำงานในอนาคตได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของตลาดในปัจจุบันก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

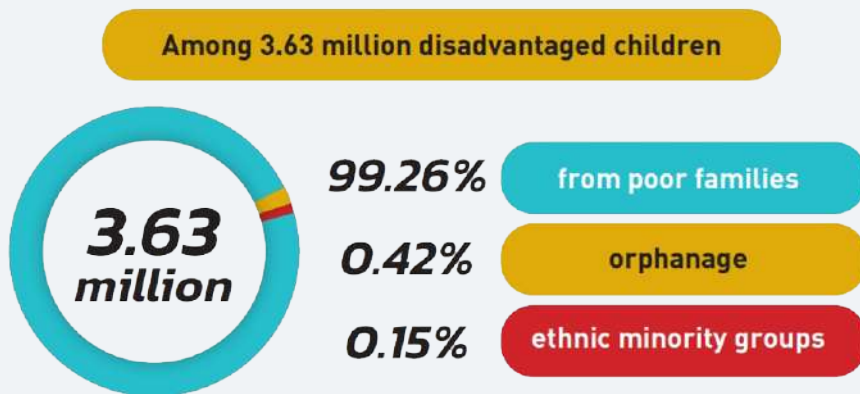
ทั้งนี้ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการยังได้กล่าวถึง การให้ความสำคัญในการฉีดวัคซีน การใช้มาตรการ Sandbox Safety Zone เพื่อเตรียมพร้อมการเปิดโรงเรียนด้วย

ในการประชุมครั้งนี้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ร่วมส่งรายงานสถานการณ์ความเสมอภาคทางการศึกษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การสนับสนุนและพัฒนาครูเพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ในรายงานได้กล่าวถึงภาพรวมของประเทศไทยในหัวข้อ "สถานะของครูในการจัดการศึกษาอย่างเท่าเทียมในภาวะวิกฤติโควิด-19 ความท้าทาย การพัฒนา และกลไกในการสนับสนุนของประเทศไทย" โดยสรุปได้ดังนี้

**สถานะปัจจุบัน : ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
(Snapshot of equity gaps in Thai education)**

ประเทศไทยประสบปัญหาความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา การปรับตัวให้ทันกับโลกและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ก่อให้เกิดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม เด็กนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมจำนวน 10.5 ล้านคน มีเด็กด้อยโอกาสถึง 3.63 ล้าน โดย 0.42% มาจากครอบครัวที่ยากจน นักเรียนมากกว่า 1.2 ล้านคน เป็นนักเรียนที่ยากจนพิเศษ ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในครอบครัว 22% เป็นค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ปัญหาในการเข้าถึงการศึกษา ความแตกต่างระหว่างครอบครัวที่ร่ำรวยและยากจน รวมไปถึงปัญหาเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา และเด็กออกกลางคัน ผลการประเมิน PISA ที่จัดโดย OECD พบว่า 34.6% ของนักเรียนได้คะแนนต่ำกว่า 2 ในทุกวิชา โดยมีความแตกต่างระหว่างฐานะทางครอบครัวของนักเรียนที่มีฐานะและยากจน และขนาดของโรงเรียน

การปฏิรูป (Current efforts to reform)

ประเทศไทยกำลังเข้าสู่การเปลี่ยนผ่านในการสร้างการศึกษาอย่างเท่าเทียมผ่านแผนแม่บทยุทธศาสตร์ชาติต่างๆ ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ อีกทั้ง มีการตั้งหน่วยงานขึ้นมาได้แก่ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ออกพระราชบัญญัติเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox) การเปลี่ยนหลักสูตรเป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ และการร่วมมือกับภาคเอกชนผ่านบริษัท Startups และ social enterprises

ความท้าทายของครู (Challenges to teachers)

ครูเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ในขณะที่ครูกำลังเผชิญกับแรงกดดันที่เพิ่มขึ้นทำให้การศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น โดยเฉพาะการต้องส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้กับเด็ก และยังคงเผชิญหน้ากับผู้ปกครองมักมอความรับผิดชอบในเรื่องของการศึกษาและการพัฒนาของลูกให้กับครู ปัญหาและความท้าทายที่พบคือ

- 1) กฎระเบียบและกลไกการจัดสรรครูที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กในชนบทเสียเปรียบ ทำให้เกิดการขาดแคลนครูและครูต้องมีภาระงานมากขึ้น ทั้งด้านการเรียนการสอน งานด้านการบริหาร และธุรการ
- 2) การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ในช่วงการระบาดของโควิด-19 ได้สร้างแรงกดดันกับครูที่ต้องปรับตัวให้ทันเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ออนไลน์อย่างรวดเร็ว
- 3) ครูอาชีพศึกษาต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดงาน

การแก้ปัญหาความท้าทายของครู (Efforts to address the challenges to teachers)

ในการแก้ไขปัญหาความท้าทายต่าง ๆ ที่ครูต้องเผชิญ จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการดังนี้

- 1) ลดภาระงานด้านการบริหารและธุรการที่มากเกินไป สร้างแรงจูงใจในการพัฒนานักเรียน จัดให้มีระบบการประเมินแบบใหม่ที่เรียกว่า Performance agreement (PA) เพื่อลดภาระงานของครู ให้ผลตอบแทนตามการพัฒนาของนักเรียน การประเมินผลการปฏิบัติงานจะขึ้นอยู่กับ การออกแบบการเรียนรู้ การมอบหมายงานของนักเรียน และส่งคลิปวิดีโอการสอนผ่านระบบออนไลน์ได้
- 2) การแก้ไขปัญหาคาดแคลนครู จะดำเนินการบรรจุครูด้วยวิธีการแบบใหม่ โดยดูปัจจัยจากจำนวนนักเรียน ชั่วโมงสอน และความถนัดในวิชาที่สอน
- 3) การพัฒนาครูอาชีพศึกษาต้องทำงานร่วมกับภาคเอกชนในการพัฒนาการเรียนการสอนให้ตรงกับความต้องการ

การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพของครู (Supporting professional development of teachers)

การฝึกอบรมครูฝึกที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา โดยเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพครู

- 1) โครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น (The Homegrown Teachers Programme) โดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา มอบทุนการศึกษาให้สำหรับนักเรียนที่ด้อยโอกาสได้เข้าเรียนเป็นระยะเวลา 4 ปีก่อนกลับไปรับหน้าที่เป็นครูในโรงเรียนที่อยู่ในท้องถิ่นของตน รวมถึงให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษาต่อไปอีก 6 ปี
- 2) โครงการพัฒนาครู โดยมูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหจักรมอบทุนแก่ครูประจำการ (In-service) ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนและโรงเรียนการศึกษานอกระบบ สำหรับครูที่ไม่มีวุฒิด้านการศึกษาอย่างเป็นทางการ
- 3) การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLCs) เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีและแก้ปัญหาร่วมกันที่พบในห้องเรียน และเครือข่ายครูต่าง ๆ ได้แก่ Professional Teacher Club (PTC) โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (Teacher School Quality Program : TSQP) โดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา รวมถึงเครือข่ายอื่น ๆ ที่จัดตั้งขึ้นเอง เช่น เครือข่ายครูชนบท
- 4) การสร้างเครือข่ายครู

กลไกสนับสนุนสำหรับครู (Mechanisms to support teachers)

การสนับสนุนการทำงานของครูผ่านกลไกต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การประเมินแบบใหม่ Performance agreement (PA) การให้ผลตอบแทนครูจากผลการเรียนของนักเรียน
- 2) การมอบรางวัลครูรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหจักรมอบทุนแก่ครูที่มีผลงานโดดเด่น สร้างความเปลี่ยนแปลงในชีวิต
- 3) ครูใหญ่เป็น mentor และทำงานร่วมกับชุมชน
- 4) สำนักงานศึกษาธิการภาค ทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานงานกลางในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยประสานงานอย่างใกล้ชิดกับโรงเรียนและครู การสร้างกระบวนการเรียนรู้ และเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน
- 5) การจัดสรรครูผู้สอนโดยพิจารณาจากจำนวนนักเรียน ชั่วโมงการสอน ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา และการจัดเจ้าหน้าที่สนับสนุน

การส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาผ่านครูในช่วง วิกฤตโควิด-19 (Supporting Teachers during the COVID-19 Pandemic)

ในช่วงที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 ครูจำเป็นต้องมีการปรับตัวอย่างรวดเร็วให้สามารถจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ในขณะที่ตัวนักเรียนก็ต้องปรับตัวด้วยเช่นกัน มีการออกแบบใบงานให้นักเรียนทำที่บ้านแบบ on hand สำหรับนักเรียนที่ไม่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ออนไลน์ นอกจากนี้ยังต้องดำเนินการที่จำเป็นต่าง ๆ เช่น

- 1) การให้การสนับสนุนสวัสดิการความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียน
- 2) จัดการอบรมครูเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียน รวมถึงบทบาทความรับผิดชอบ แนวทางปฏิบัติ และระบบสนับสนุนในเรื่องการคุ้มครองเด็ก
- 3) การจัดการสัมมนาแลกเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติที่ดีระหว่างครูที่ได้รับรางวัล
- 4) จัดทำคู่มือ 'back to school' guidebook on COVID-19
- 5) การทำงานร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขพัฒนาแนวปฏิบัติ Sandbox Safety Zone in School (SSS) เพื่อเตรียมรับกับการเปิดโรงเรียน
- 6) เปิดโอกาสให้ครูมีความคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ
- 7) ครูและกลุ่มเครือข่ายจัดทำคู่มือการเรียนรู้ด้วยตัวเองแก่เด็กกลุ่มเล็กที่เรียนจากที่บ้าน เพื่อลดการเสียโอกาสในการเรียนรู้และการฟื้นฟูการเรียนรู้ที่ถดถอยของผู้เรียน

แหล่งที่มาข้อมูลอ้างอิง

1. เว็บไซต์โครงการ <https://afe2021.eef.or.th/>
2. รายงานประเทศไทยในการประชุม Regional Conference on Teachers and Equitable Education All for Education in Southeast Asia (eef.or.th)

การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของซีมีโอ ครั้งที่ 44

โดย เบลญพร มรรยาอ่อน¹
กฤษณา นวพันธ์พิมล²

สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้จัดการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสขององค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซีมีโอ) เป็นประจำทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติ เพื่อพัฒนาการศึกษาและกำหนดแนวทางในการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อพัฒนาการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของซีมีโอ ครั้งที่ 44 (44th SEAMEO High Officials Meeting: SEAMEO HOM) จัดขึ้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2564 ผ่านระบบการประชุมทางไกล (Webex) มีผู้เข้าร่วมการประชุม จำนวนมากกว่า 150 คน ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และเจ้าหน้าที่อาวุโสระดับสูงจากประเทศสมาชิกซีมีโอ 11 ประเทศ ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม กัมพูชา อินโดนีเซีย สปป. ลาว มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม (เมียนมา และติมอร์-เลสเต ไม่ส่งผู้แทนเข้าร่วมการประชุม)

นางสาวตรีชฎา เทียนทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
เป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของซีมีโอ ครั้งที่ 44

โดยกล่าวว่า “สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศทั่วโลก ตั้งแต่ปี 2562 เป็นต้นมา ส่งผลให้โรงเรียนปิดการเรียนการสอน และนำเทคโนโลยีทางการศึกษามาประยุกต์ใช้เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง ในส่วนของประเทศไทยได้สนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนทางไกลให้กับนักเรียน โดยใช้แพลตฟอร์มที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการจัดเตรียมการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ให้ครอบคลุมนักเรียนและครูทั่วประเทศ ในขณะเดียวกันได้ให้ความสำคัญกับการให้นักเรียนสามารถกลับมาเรียนที่โรงเรียนได้อย่างปกติ เพื่อส่งเสริมการเรียนร่วม และลดจำนวนของเด็กกตกลั่น”

นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึง “การปรับเปลี่ยนหลักสูตรเป็นหลักสูตรที่พัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน รวมถึงการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลให้กับครู เป็นสิ่งที่ประเทศสมาชิกซีมีโอควรให้ความสำคัญในลำดับแรก เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียน การลดช่องว่างทักษะด้านดิจิทัล และการส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน โดยเชื่อมั่นว่าสำนักงานเลขาธิการซีมีโอ และศูนย์/เครือข่ายระดับภูมิภาคของซีมีโอจะสามารถให้การสนับสนุนประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการจัดการศึกษา โดยจัดทำนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและความท้าทายแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในอนาคตที่ไม่อาจคาดการณ์ได้”

¹ นักวิเทศสัมพันธ์ชำนาญการ

² ผู้อำนวยการกลุ่มความร่วมมือระดับภูมิภาค

Mr. Lai Chung Han (นายไล ชุน ฮาน)

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการสิงคโปร์ ทำหน้าที่ประธานการประชุม

นายสุภัทกร จำปาทอง ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

หัวหน้าคณะผู้แทนไทย

ที่ประชุมได้รับทราบเรื่องต่าง ๆ อาทิ ข้อตกลงจากที่ประชุมผู้อำนวยการศูนย์ระดับภูมิภาคของซีมีโอ ปี 2564 ความก้าวหน้าการดำเนินโครงการความร่วมมือระหว่างศูนย์ระดับภูมิภาคของซีมีโอ และความก้าวหน้าการดำเนินโครงการ/กิจกรรมภายใต้ประเด็นสำคัญด้านการศึกษาของซีมีโอ 7 ประเด็น ของศูนย์/เครือข่ายระดับภูมิภาคของซีมีโอ และสำนักงานเลขาธิการซีมีโอ เป็นต้น โดยประเด็นสำคัญที่มีการอภิปราย ได้แก่

- 1) ความก้าวหน้าการจัดทำแผนการดำเนินงานของซีมีโอ ฉบับที่ 9 ปี 2564 – 2568 โดยสำนักงานเลขาธิการซีมีโอได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ 10 ปีของซีมีโอ (2564 – 2573) เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมในยุคดิจิทัลของทศวรรษใหม่ ซึ่งได้เปิดตัวแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวเมื่อคราวการประชุมสภาซีเมค ครั้งที่ 51 เดือนมิถุนายน 2564 แผนการดำเนินงานของซีมีโอ ฉบับที่ 9 (ปี 2564 – 2568) เป็นแผนอ้างอิงที่รวบรวมโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์/เครือข่ายระดับภูมิภาคของซีมีโอ ซึ่งกำหนดอยู่ในแผนพัฒนา 5 ปีของศูนย์ฯ นอกจากนี้ยังรวบรวมข้อมูลวิสัยทัศน์ และเป้าหมายของศูนย์/เครือข่ายระดับภูมิภาคของซีมีโอ และสำนักงานเลขาธิการซีมีโอ รวมถึงแผนยุทธศาสตร์ 10 ปีของซีมีโอ (2564 – 2573)
- 2) ความก้าวหน้าการดำเนินโครงการสนับสนุนการเข้าถึงและตอบสนองด้านการศึกษาของซีมีโอในช่วงโควิด-19 (SEAMEO CARES) และโครงการคุณภาพการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนชายแดนซีมีโอ (SEAMEO Border Schools Quality Inclusive Education Project : BSQIEP) ซึ่งสำนักงานเลขาธิการซีมีโอได้ดำเนินงานโครงการดังกล่าวมีเป้าหมายในการเข้าถึงกลุ่มด้อยโอกาสของประเทศในภูมิภาค ผ่านรูปแบบของห้องเรียนออนไลน์ซีมีโอ การจัดชุดเครื่องมือการเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนทางไกล ขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดทำร่างและจัดเตรียมชุดเครื่องมือการเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนทางไกล เพื่อแจกจ่ายให้กับประเทศสมาชิกซีมีโอในโอกาสต่อไป ในการดำเนินโครงการ SEAMEO CARES จะใช้เงินจากกองทุนที่ได้มาจากเงินบริจาคของหน่วยงานที่เป็นสมาชิกสมทบของซีมีโอรายปี ส่วนการให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการจะได้รับความร่วมมือจากศูนย์ระดับภูมิภาคของซีมีโอ กระทรวงศึกษาธิการ และภาคีเครือข่ายซีมีโอที่มีความพร้อมในการช่วยเหลือโรงเรียนชายแดน

- 3) ข้อเสนอการจัดทำแผนยุทธศาสตร์สำหรับโครงการ Southeast Asia Primary Learning Metrics: SEA-PLM ปี 2564 - 2568 โดยเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564 สำนักงานเลขาธิการ SEA-PLM ได้เป็นเจ้าภาพร่วมกับสำนักงานเลขาธิการซีมีโอ และองค์การยูนิเซฟ สำนักงานเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิก (UNICEF EAPRO) ในการจัดการประชุมโต๊ะกลมผ่านการประชุมทางไกล เพื่อหารือเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีผู้เข้าร่วมการประชุมฯ ประกอบด้วย นักการศึกษา นักวิจัย และผู้เชี่ยวชาญจากประเทศสมาชิกซีมีโอ ศูนย์ระดับภูมิภาคของซีมีโอ และองค์การความร่วมมือของซีมีโอ ทั้งนี้ ในขั้นตอนการจัดเตรียมการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยนำระบบเมตริกมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดรูปแบบการประเมินผลรวม รอบที่ 2 นั้น คณะทำงานของ SEA-PLM ได้ใช้บทเรียนจาก SEA-PLM 2019 มาพัฒนาแผนที่ครอบคลุมการกำหนดทิศทางการยุทธศาสตร์สำหรับ SEA-PLM 2023 นอกจากนี้ แผนยุทธศาสตร์ 5 ปีสำหรับโครงการ SEA-PLM ปี 2564 – 2568 ได้พัฒนามาจากผลการหารือร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก รวมทั้งโครงสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบประเมินผลในปัจจุบัน
- 4) ความก้าวหน้าการดำเนินโครงการโรงเรียนชายแดนซีมีโอใน สปป. ลาว โดยศูนย์ระดับภูมิภาคว่าด้วยการพัฒนาการศึกษาในชุมชนของซีมีโอ (SEAMEO CED) สปป. ลาว ได้เสนอแนวทางการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนชายแดนใน สปป. ลาว ได้แก่ จำนวนนักเรียนต่อชั้นเรียนที่มากเกินไป ครูที่ได้รับ การสรรหาเข้ามามีคุณสมบัติไม่ตรงกับความต้องการของนักเรียน การขาดแคลนทรัพยากรในการสอนครู และผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้รับการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และการขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน โดยศูนย์ SEAMEO CED ได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับ Sister Centres รวมทั้งจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในหัวข้อ “Building the Capacity of Science and Math Teachers of Lao Border Schools 2020” ร่วมกับศูนย์ SEAMEO STEM-ED ประเทศไทย ศูนย์ SEAMEO RECSAM ประเทศมาเลเซีย รวมทั้งศูนย์ SEAMEO BIOTROP ศูนย์ SEAMEO QITEP in Mathematics และศูนย์ SEAMEO QITEP in Science ประเทศอินโดนีเซีย ตลอดจนศูนย์ SEAMEO INNOTECH ประเทศฟิลิปปินส์ ดำเนินโครงการ “Strengthening School Community partnership for Quality Education and Lifelong Learning: Developing Institutional Capacity Building Tools for the Village Education Development Committee of Lao PDR” เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้นำชุมชนและมีเป้าหมายในการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนชายแดน
- 5) ข้อเสนอการจัดตั้ง Space Science and Technology Education Centre สืบเนื่องจากชีวิตของประชาชนในยุคปัจจุบันได้รับการพัฒนาจากการใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีอวกาศ ซึ่งนอกเหนือจากการพยากรณ์อากาศ การสื่อสารทางไกล และระบบ GPS แล้ว แอปพลิเคชันจำนวนมาก ด้านเทคโนโลยีอวกาศสามารถช่วยสร้างความสะดวกหลายประการให้กับประชาชน ดังนั้น ศูนย์ระดับภูมิภาคว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ของซีมีโอ (SEAMEO RECSAM) ประเทศมาเลเซีย จึงได้วางแผนที่จะจัดตั้ง Space Science and Technology Education Centre ณ SEAMEO RECSAM campus ประเทศมาเลเซีย ภายในเดือนมีนาคม 2565 เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้กับนักเรียน

- 6) โครงการจัดการเรียนร่วมสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านทางหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากการจัดการเรียนร่วมสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ เป็นประเด็นที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทั่วโลกให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ดังนั้น ศูนย์ระดับภูมิภาคว่าด้วยการจัดการศึกษาพิเศษของซีมีโอ (SEAMEO SEN) ประเทศมาเลเซีย จึงให้ความสำคัญกับการนำความรู้และข้อมูลใหม่ ๆ ด้านการศึกษาพิเศษมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ ปัจจุบัน โดยศูนย์ SEAMEO SEN ได้เสนอที่จะจัดทำโครงการพิมพ์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนร่วมสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ของประเทศสมาชิกซีมีโอ คาดว่าโครงการดังกล่าวจะบรรลุผลภายใน 7 เดือน และดำเนินการ ใน 3 ระยะ (เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม 2564 – เมษายน 2565)
- 7) ข้อเสนอโครงการความร่วมมือระหว่างศูนย์ระดับภูมิภาคของซีมีโอเกี่ยวกับ “The Readiness of TVET Institutions for IR 4.0 in Southeast Asia” โดยศูนย์ระดับภูมิภาคว่าด้วยเทคนิคและอาชีวศึกษา ของซีมีโอ (SEAMEO VOCTECH) ประเทศบรูไนดารุสซาลาม จะดำเนินโครงการความร่วมมือดังกล่าว โดยมุ่งเน้นเรื่องการประเมินผลความพร้อมของสถาบันด้าน TVET สำหรับ Industry 4.0
- 8) การส่งเสริมโครงการ One Health Education ในโรงเรียนชายแดนของไทย โดยเครือข่ายระดับภูมิภาคว่าด้วย เวชศาสตร์เขตร้อนและสาธารณสุขของซีมีโอ (SEAMEO TROPED Network) ซึ่งตั้งอยู่ในประเทศไทย ได้ริเริ่มแนวคิด “One Health” เมื่อปี 2547 โดยเน้นเรื่องการเชื่อมโยง และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่าง มนุษย์และสัตว์ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งจำนวนที่เพิ่มขึ้นของโรคติดเชื้อจากสัตว์สู่คน ได้แก่ โรคไข้หวัดนก โรคอีโบล่า โรคไข้ชิคา และโรคโควิด-19 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ และ ระบบนิเวศ ทั้งนี้ SEAMEO TROPED Network ได้ร่วมมือกับศูนย์ระดับภูมิภาคว่าด้วยสะเต็มศึกษาของซีมีโอ (SEAMEO STEM-ED) ประเทศไทย Southeast Asia One Health University Network (SEAOHUN) และเซฟรอน ดำเนินโครงการดังกล่าว อนึ่ง การส่งเสริมแนวคิด One Health ไม่ควรจำกัดเฉพาะเรื่องสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม แต่ยังต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยระหว่างมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้ทุกคนสามารถพัฒนาพฤติกรรมในการป้องกันโรคต่าง ๆ ได้ โดยปกติเด็กจะมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับสัตว์ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องให้ความรู้แก่เด็กในการป้องกันโรคติดเชื้อจากสัตว์สู่คน นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมที่ดีของนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถตัดสินใจในชีวิตประจำวันได้ ตลอดจนสามารถนำความรู้ไปสู่ครอบครัวและชุมชน สำหรับการเสริมสร้างแนวคิด One Health ให้กับนักเรียน ครู และบุคลากร ในโรงเรียนชายแดน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของครูในการส่งเสริมแนวคิด One Health ส่งเสริมความรู้และพัฒนาทัศนคติและความประพฤติดีที่เกี่ยวกับ One Health และ other health ให้กับนักเรียน ตลอดจนร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อส่งเสริมแนวคิด One Health และพัฒนาโมเดล “One Health Education Programme in the School Setting” ที่สามารถแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ระหว่างประเทศสมาชิกซีมีโอได้
- 9) ข้อเสนอโครงการ Decoding Sufficiency and Sustainability Vocabularies โดยที่การศึกษาสำหรับเยาวชนรุ่นใหม่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน รวมทั้งมีแพลตฟอร์มหลายรูปแบบที่สร้างความตระหนักและเปลี่ยนแนวคิดของเยาวชน ให้เป็นพลเมืองของโลก และมีความใส่ใจในเรื่องสังคมและสิ่งแวดล้อม ศูนย์ระดับภูมิภาค ว่าด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความยั่งยืนของซีมีโอ (SEAMEO SEPS) ประเทศไทย จึงได้เสนอที่จะดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่แนวปฏิบัติที่มุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการให้ความรู้เรื่องดังกล่าว แก่นักเรียน และนักศึกษา ศูนย์ฯ ได้วางแผนที่จะจัดทำเนื้อหาการเรียนรู้ออนไลน์ ที่ครอบคลุมคำศัพท์ 25 คำ (เน้นเรื่อง SEP และ SDGs) ซึ่งกรอบเวลาในการดำเนิน โครงการข้างต้น คือ เดือนกรกฎาคม 2564 – เมษายน 2565

ผู้แทนประเทศสมาชิกซีมีโอได้นำเสนอการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่สำคัญภายใต้ประเด็นสำคัญด้านการศึกษาของซีมีโอ 7 ประเด็น ในช่วงการฟื้นฟูหลังวิกฤตโควิด-19 โดยนายสุภัทร จำปาทอง ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รายงานการดำเนินโครงการฯ ของไทย ดังนี้

1. การส่งเสริมการจัดการศึกษาและการดูแลเด็กปฐมวัย ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย การจัดทำเอกสารแนวทางการรับเด็กปฐมวัยเข้าศึกษาในระดับอนุบาลและประถมศึกษา การเชื่อมโยงฐานข้อมูลด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนโยบายที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั้งนี้ ในเดือนมิถุนายน 2564 คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบร่างแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย ปี 2564 – 2570 ประกอบด้วย 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การจัดและการให้บริการแก่เด็กปฐมวัย 2) การพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย 3) การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการให้บริการพัฒนาเด็กปฐมวัย 4) การพัฒนาระบบและกลไกการบูรณาการสารสนเทศด้านเด็กปฐมวัยและการนำไปใช้ประโยชน์ 5) การจัดทำและปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ ที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัยและการดำเนินการตามกฎหมาย 6) การวิจัยพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ และ 7) การบริหารจัดการ การสร้างกลไกการประสานการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล โดยวัตถุประสงค์หลักของร่างแผนข้างต้น คือ การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยของประเทศให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเชื่อมโยงการบูรณาการข้อมูลระหว่างกระทรวงต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง จากระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติ เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน
2. การจัดการอุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษา โดยรัฐบาลไทยได้ขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งเป้าหมายสูงสุด คือ เสริมสร้างกำลังคนด้านการศึกษาที่ตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ ยังจัดให้เรียนฟรี 15 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลายสำหรับผู้เรียนทุกคน และรัฐบาลได้สนับสนุนค่าใช้จ่าย จำนวน 5 รายการ ได้แก่ ค่าจัดการเรียนการสอน ค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน และค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
3. การเตรียมความพร้อมการศึกษาเพื่อเผชิญกับสภาวะฉุกเฉิน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มุ่งเน้นการเสริมสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมการใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มสำหรับนักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และประชาชนทั่วไป การสร้างแพลตฟอร์มคลังสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน “OBEC Content Center” สำหรับทุกคน โดยให้บริการเนื้อหาอิเล็กทรอนิกส์ 7 ประเภท ได้แก่ แอปพลิเคชัน หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วิกิทัศน์ รูปภาพ เสียง สื่อมัลติมีเดีย และงานวิจัยทางการศึกษา ซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างสะดวก มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) และเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) ในโรงเรียน Stand Alone ซึ่งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล และพื้นที่ชนบท ในส่วนของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมได้ริเริ่มโครงการ อว. พารอด ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) เช่น วิธีการปฏิบัติตัวสำหรับผู้ป่วยที่กำลังดูอาการอยู่ที่บ้าน แนวทางการทำ Home Isolation และการสร้าง Community Isolation รวมถึงช่วยส่งต่อกล่องยาและอุปกรณ์ที่จำเป็นเพิ่มเติมจากที่โรงพยาบาลจัดสรรให้
4. การส่งเสริมการศึกษาและฝึกอบรมด้านเทคนิคและอาชีวศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้จัดโครงการฝึกอบรมและพัฒนาให้กับนักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา ในเรื่องทักษะทางภาษา และทักษะดิจิทัลที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) มีการจัดตั้งศูนย์บริหารเครือข่ายการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษา จำนวน 25 สาขา ในโรงเรียนและสถาบันอาชีวศึกษา จำนวน 25 แห่ง และการจัดตั้งศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคีเขตพื้นที่ จำนวน 15 แห่ง เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีความเป็นเลิศในสาขาวิชาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน สังคม และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

5. การปฏิรูประบบการพัฒนาครู โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนา สละเต็มศึกษาไทย-กัมพูชา เพื่อจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการบูรณาการสละเต็มศึกษาให้กับครูวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ ยังมีโครงการส่งเสริม นวัตกรรมการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ โครงการอบรมครู และบุคลากรทางการศึกษา ผ่านหลักสูตรพินแลนด์แบบออนไลน์ โดยมีครู และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 35 คน จาก 673 คน ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้สมัคร ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และเข้ารับการอบรมออนไลน์ของประเทศฟินแลนด์ ใน 3 หลักสูตร ได้แก่ 1) สละเต็มศึกษาสำหรับครูผู้สอนระดับ ปฐมวัยและประถมศึกษา 2) การพัฒนาทักษะการใช้สื่อในสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัล และ 3) การพัฒนาวิชาชีพโดยใช้การวิจัย เป็นฐาน โครงการจัดอบรมทักษะภาษาอังกฤษสำหรับครู รวมถึงทักษะด้านคอมพิวเตอร์ (โคตติง) การออกแบบการเรียนการสอน โดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน ตลอดจนการวัดและประเมินผลออนไลน์ อนึ่ง กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง ด้วยการสนับสนุนให้สถาบัน อุดมศึกษานำนวัตกรรมทางการศึกษา ทรัพยากร ตลอดจนความรู้ ความเชี่ยวชาญทางวิชาการของบุคลากรและเทคโนโลยีไปช่วยพัฒนา คุณภาพการศึกษาให้กับโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครูจะได้รับประสบการณ์ในการพัฒนาขีดความสามารถ ในการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านการศึกษาของชาติ และการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน รวมทั้ง ยกระดับมาตรฐานวิชาชีพของครู โดยการจัดแพลตฟอร์มการปฏิบัติให้กับครู

Cooperative and Work Integrated Education

สหกิจศึกษาและการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน

6. การเสริมสร้างความร่วมมือด้านการอุดมศึกษาและการวิจัย โดยสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษาได้ดำเนินโครงการส่งเสริมการวิจัยของครูในสถาบันการอาชีวศึกษา และส่งเสริม การวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี รวมทั้งการส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานและ สถานประกอบการทั้งในและต่างประเทศ สำหรับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ได้ดำเนินงานสร้างบัณฑิตพันธุ์ใหม่และกำลังคนที่มีสมรรถนะและศักยภาพสูง สำหรับการทำงานในอุตสาหกรรมใหม่ไปสู New S-Curve ซึ่งจำเป็นสำหรับการขับเคลื่อน เศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้ ได้สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาจัดหลักสูตร การเรียนการสอนในลักษณะร่วมผลิตระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและสถานประกอบการ ที่เรียกว่า “หลักสูตรสหกิจศึกษาและการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน (Cooperative and Work Integrated Education Program: CWIE)” รวมทั้งจัดโครงการ Talent Mobility เพื่อสนับสนุนการเคลื่อนย้ายบุคลากรจากสถาบันอุดมศึกษาเข้าไปช่วยในการแก้ไขปัญหา การขาดแคลนบุคลากรวิจัยในภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนดำเนินโครงการ Thai Massive Open Online Course (Thai MOOC) เพื่อเป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ยุคดิจิทัลที่มุ่งขยาย โอกาสทางการเรียนรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

7. การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับทักษะแห่งอนาคต ซึ่งประชาชนมีความต้องการ เพื่อช่วยให้พวกเขาสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโลกที่มีความยืดหยุ่นและการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน เพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การจัดการการเรียนรู้ได้มีการพัฒนาในโรงเรียนให้สอดคล้องกับแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลของชาติ นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร่วมมือกับศูนย์ SEAMEO STEM-ED และ National Institute of Education (NEI) สิงคโปร์ ดำเนินโครงการความร่วมมือการจัดการเรียนสละเต็มศึกษาระหว่างไทยและสิงคโปร์ ด้วยการจัดฝึกอบรมออนไลน์ให้กับผู้นำสละเต็มศึกษา ของโรงเรียน เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการเรียนรู้สละเต็มศึกษา แบบบูรณาการ รวมทั้งจัดการประชุมระดับชาติเพื่อเสริมสร้าง ขีดความสามารถของครูด้านการสอนและการวิจัยสละเต็มศึกษา ทั้งนี้ ได้มีการจัดฝึกอบรมทักษะด้านวิทยาการคำนวณให้กับครู ศึกษานิเทศก์และวิทยากรแกนนำ การจัดโครงการอัจฉริยะเกษตร ประณีตในโรงเรียน Science Technology Innovation (STI): Smart Intensive Farming เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะและสามารถนำองค์ ความรู้มาสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และนำความรู้และ ประสบการณ์ไปต่อยอดในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการจัด โครงการแนวทางจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาการคำนวณแบบไม่ใช้ คอมพิวเตอร์ และโครงการพัฒนาแนวคิดโดยใช้เกมเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะการคิดเชิงระบบสำหรับ นักเรียนระดับประถมศึกษา ในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล

การส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษา สำหรับกลุ่มเด็กโยกย้ายถิ่นฐาน

โดย ศิริพร วิริยะอักษรเดชา¹
ภัศรี ศิริประภา²

องค์การยูนิเซฟแบ่งกลุ่มเด็กอพยพโยกย้ายถิ่นฐานหรือเด็กย้ายถิ่นออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. เด็กที่ไม่มีเอกสารประจำตัว (เอกสารแสดงสถานะบุคคลตามกฎหมายไทย)
2. เด็กที่มีเอกสารประจำตัว ได้แก่ เด็กที่เกิดในประเทศไทยและได้รับการจดทะเบียนเกิด
เด็กที่เกิดนอกประเทศไทย และเด็กไทยพลัดถิ่น ชาวเล และมาลี
3. เด็กผู้ลี้ภัย และ
4. เด็กกลุ่มอื่น ๆ เช่น เด็กจากการค้ามนุษย์หรือแรงงานบังคับ

ประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายและมาตรการในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมสิทธิของเด็กที่สอดคล้องกับนโยบายในระดับสากล โดยสิทธิด้านการศึกษาถูกรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ข้อบทที่ 13 รวมทั้งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อบทที่ 19, 23, 28 และ 29 และถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ว่าเด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาภาคบังคับโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุทางเชื้อชาติ สัญชาติหรือสถานะบุคคล

กล่าวถึงสิทธิทางการศึกษาสำหรับกลุ่มเด็กโยกย้ายถิ่นฐาน มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานในการดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มเด็กโยกย้ายถิ่นฐานได้เข้าถึงสิทธิทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง โดยกระทรวงศึกษาธิการได้มีการดำเนินการสำหรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย หรือเด็กที่ไม่มีเอกสารประจำตัวตามการแบ่งประเภทเด็กย้ายถิ่นของยูนิเซฟ โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มติคณะรัฐมนตรีเรื่อง การจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย วันที่ 28 มกราคม 2535 และวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การรับนักเรียน นักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2562 ซึ่งกฎระเบียบเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการดำเนินการด้านการรับบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยเข้าเรียน และโดยหลักการให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับบุคคลที่มีสัญชาติไทยทุกประการ ทั้งการรับเข้าเรียนและการออกหลักฐานการศึกษา เป็นการรองรับสิทธิทางการศึกษาในข้อที่ว่า “เด็กอพยพโยกย้ายถิ่นฐานทุกคนแม้ไม่มีสถานะตามกฎหมายสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐหรือเอกชนได้ และเมื่อเรียนจบแล้วต้องได้วุฒิบัตรหรือหนังสือรับรองการจบการศึกษาด้วย”

¹ นักวิเทศสัมพันธ์ชำนาญการ

² ผู้อำนวยการกลุ่มความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังอาจพบปัญหาและอุปสรรคที่ต้องดำเนินการแก้ไขต่อไป ทั้งด้านคุณภาพการศึกษา ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงการศึกษา รวมถึงข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนและครอบครัวทำให้เกิดเด็กตกหล่นหรือเด็กหลุดจากระบบการศึกษารวมถึงปัญหาเด็กในด้านอื่น ๆ

การดูแลเด็กกลุ่มนี้ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของเด็กด้อยโอกาส/กลุ่มเปราะบางยังเป็นไปตามแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน กระทรวงศึกษาธิการ ภายใต้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 โดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการดำเนินการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 -2565 ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเด็กดังกล่าว ได้แก่ โครงการติดตามผลการจัดการศึกษาและแก้ไขปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรของเด็กนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษรตัว G โครงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย การจัดทำระบบฐานข้อมูลรายบุคคลเพื่อการบริหารจัดการด้านการศึกษาประมาณเงินอุดหนุนรายหัวให้แก่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาแก่กลุ่มบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอัตราเดียวกับค่าใช้จ่ายรายหัวที่จัดสรรให้แก่เด็กไทย การสำรวจและจัดทำระบบฐานข้อมูลรายบุคคลในศูนย์การเรียนเด็กต่างด้าวที่จัดโดยองค์กรเอกชนเพื่อการบริหารจัดการศึกษา ตรวจสอบ ติดตาม ประเมิน และเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลไปยังหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

จะเห็นได้ว่าในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมสิทธิทางการศึกษาให้กับเด็กทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง รวมถึงเด็กย้ายถิ่นที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องยาวนานนับเป็นหลายทศวรรษจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ ซึ่งต้องอาศัยความพยายามและความต่อเนื่องทั้งการจัดการศึกษาและการดูแลเอาใจใส่ในทุกด้าน เพื่อให้เด็กได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่ เป็นการส่งเสริมและช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้ให้เข้าถึงสิทธิทางการศึกษาและยังเชื่อมโยงไปสู่การได้รับสถานะบุคคลตามกฎหมายโดยการมีเอกสารเป็นบัตรประจำตัวประชาชนเลข 13 หลัก และได้รับสัญชาติไทย ซึ่งจะช่วยให้ได้รับสิทธิทางสังคมในด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ในฐานะพลเมืองไทยได้ในที่สุด

แหล่งที่มาข้อมูลอ้างอิง

1. คู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, ตุลาคม 2559)
2. แผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 - 2565 ภายใต้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4
3. สิทธิและแนวทางการพัฒนาสถานะบุคคลของเด็กอพยพโยกย้ายถิ่นฐานในประเทศไทย (องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, ตุลาคม 2563)

ผู้อพยพชาวไนจีเรีย: ไม่ว่าอย่างไรก็จะไล่ไขว่คว้าฝัน

ทำไมคนหนุ่มสาวไนจีเรียจึงเลือกละทิ้งประเทศของตนมากขึ้นทุกที? ภาวะว่างงานที่สูงขึ้น การขาดโอกาส อดมคติแบบตะวันตกที่ดึงดูดใจ และการไม่ทราบถึงภัยอันตรายของการลักลอบอพยพข้ามพรมแดน คือคำอธิบายของสาเหตุการหลั่งไหลอพยพอันมากมายเช่นนี้

แปลโดย นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี

โดย ลันเร อิกูเดยีจ

อาจารย์อาวุโสประจำภาควิชาสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยโอบาเฟมีอาโวลอโว เมืองอิลีเฟ ประเทศไนจีเรีย

ชาวไนจีเรียวัยหนุ่มสาวเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดกลุ่มหนึ่งในบรรดาผู้อพยพทั่วโลกจากประเทศไนจีเรียได้ที่มุ่งหน้าสู่ทวีปยุโรป เหตุใดเยาวชนเหล่านี้จึงตัดสินใจทิ้งถิ่นฐานประเทศของตน? พวกเขาตระหนักถึงภัยอันตรายที่ตัวเองอาจเผชิญระหว่างเส้นทางอพยพหรือไม่? ผมใช้คำถามเหล่านี้เป็นพื้นฐานงานวิจัยซึ่งตีพิมพ์เมื่อปี 2019 ในหัวข้อ เอาตัวรอดด้วยวิธีการลักลอบอพยพ: เรื่องเล่าจากเยาวชนไนจีเรียในเขตเมือง (Irregular Migration as Survival Strategy: Narratives from Youth in Urban Nigeria)

งานวิจัยชิ้นนี้ดำเนินการในเมืองสำคัญ 4 แห่งของไนจีเรีย คือ เมืองลากอส เมืองอึบาดัน เมืองอิลีเฟ และเบนินซิตี เลือกศึกษาลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบอพยพโดยเน้นกลุ่มคนวัย 15-35 ปี ทุร้ายที่สัมภาษณ์มีแนวโน้มจะอพยพโดยผิดกฎหมายและต่างอยู่ในภาวะว่างงาน เรียนระดับอุดมศึกษาปีสุดท้าย หรือเข้าโครงการเยาวชนร่วมรับใช้ประเทศชาติตามที่รัฐบาลบังคับ

คนหนุ่มสาวซึ่งจัดเข้าประเภทหนึ่งหรือมากกว่าดังกล่าวแสดงความหวังใจต่ออนาคต และมองว่าการอพยพคือวิธีการอยู่รอดเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นจากชีวิตที่ยากไร้หมดหนทาง งานวิจัยนี้ยังครอบคลุมเยาวชนซึ่งอพยพออกไปและกลับมาแล้วด้วย ไม่ว่าจะสมัครใจกลับมาเองหรือเนื่องจากถูกส่งตัวกลับ

ในปี 2020
หนุ่มสาวไนจีเรีย
ว่างงาน 53.4%

ประการแรกที่ได้ทราบคือ เยาวชนเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่คุ้นกับกระบวนการอพยพเป็นทางการตามกฎหมายเกินกว่าครึ่งไม่มีหนังสือเดินทางถูกต้องซึ่งเป็นการกำหนดขั้นต่ำสำหรับการอพยพข้ามประเทศให้ปลอดภัยถูกต้องตามกฎหมาย แต่พวกเขาเชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะอพยพโดยฝ่าฝืนกฎหมาย หรืออย่างที่ไนจีเรียเรียกชื่อ ๆ ว่า “ไปยุโรปทางถนน” ส่วนมากรู้จักใครสักคนที่เคยลักลอบออกนอกประเทศโดยใช้เอกสารเดินทางปลอม หรือใช้บริการพวกค้ำมนุษย์หรือลักลอบนำคนข้ามแดน

ความเห็นของคนส่วนใหญ่ก็คือ “ผลลัพธ์ส่งผลให้วิธีการกลายเป็นสิ่งชอบธรรม” เยาวชนส่วนใหญ่ไม่ได้มองว่าการลักลอบอพยพเป็นอาชญากรรม แต่เห็นว่าเป็นวิธีแก้ปัญหาตามสภาพความเป็นจริงอย่าง “ฉลาด” และ “มีชั้นเชิง” แรงจูงใจอย่างแรงกล้าที่จะอพยพทำให้คนเหล่านี้มองไม่เห็นความเสี่ยงในการแอบเดินทางไปอย่างผิดกฎหมาย ทำให้ตกเป็นเหยื่อกลุ่มค้ำมนุษย์ได้ง่าย

© Osama Hajaji / Cartoon Movement

ภาพชื่อ “ชาวแอฟริกันอพยพไปยุโรป” โดยไอซามา ฮัจจาจ นักวาดการ์ตูนชาวจอร์แดน วาดให้ Cartoon Movement ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มเปิดรับงานภาพการ์ตูนล้อการเมืองจากทั่วโลก ตั้งอยู่ในเนเธอร์แลนด์

ภาพอุดมคติของชีวิตในต่างแดน

“ดินแดนตะวันตกในจินตนาการ” หรือภาพชีวิตในประเทศตะวันตกตามอุดมคตินั้นมักเป็นหัวใจสำคัญของแผนการอพยพ โดยทั่วไปผู้ตอบคำถามเชื่อว่าพวกเขาที่อพยพไปได้สำเร็จจะมีคุณภาพชีวิตดีกว่าเดิม ซีตเทอร์เดย์* หญิงสาววัย 29 ปี ซึ่งว่างงานอยู่กล่าวว่า “พวกเขาไปอยู่นอกประเทศมักจะอยู่สุขสบายกว่าพวกเราในไนจีเรียมาก พวกเขาไม่จำเป็นต้องสวมหน้ากากอนามัยได้กินอาหารดี ๆ และก็ไม่ค่อยข้างปลอดภัย”

เจตคติของหนุ่มสาวเหล่านี้ยังได้รับอิทธิพลจากวิทยุโทรทัศน์ เพลง ตลอดจนวัฒนธรรมประชานิยมอื่น ๆ และภาพประเทศปลายทางที่ได้พบเห็นจากสื่อ คำว่า “เคยไปแล้ว” ซึ่งนิยมใช้เรียกพวกที่เคยไปต่างทวีป โดยเฉพาะยุโรปและอเมริกาใช้เทียบเป็นสถานะทางสังคมได้ระดับหนึ่งทีเดียว ในกลุ่มพบปะสังสรรค์มักมองคนที่กลับมาจากกาการอพยพว่าน่าเลื่อมใส นิยมนับถือมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลเกี่ยวกับประเทศปลายทางซึ่งมักไม่ถูกต้องหรือเกินจริงนั้นได้มาจากแหล่งไม่เป็นทางการ เช่น ญาติมิตรและโซเชียลมีเดีย

แอฟริกา: ใช้เพลงแร็ปเน้นย้ำอันตรายของการลักลอบอพยพ

คลิปวิดีโอ “Prévenue” (เตือนภัย) ซึ่งเปิดตัวในวาระวันผู้ย้ายถิ่นสากล เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2020 ได้รับความนิยมนอย่างมากในเซเนกัล ในคลิปนี้ซูมาน นักร้องเพลงแร็ป เตือนว่ามี วิกตอรี ศิลปินเพลงฮิปฮอปว่าการเลือกอพยพตามเส้นทางลักลอบอพยพนั้นเสี่ยงภัย

วิดีโอนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการรณรงค์ใช้สื่อและการสื่อสารเพื่อส่งเสริมพลังเยาวชนในแอฟริกา ซึ่งยูเนสโกรณรงค์สร้างความตระหนักในแอฟริกากลางและตะวันตก เป้าหมายมุ่งให้เยาวชนหนุ่มสาวรับรู้ข้อมูลที่กระจ่างและรอบด้านในประเด็นการอพยพ ตลอดจนการเลือกปฏิบัติที่ผู้อพยพต้องเผชิญในบริบทที่ไวรัสโควิด-19 แพร่ระบาด

โครงการรณรงค์นานสองสัปดาห์นี้ประกอบด้วยการถ่ายทอดวิดีโอ การ์ตูน ข้อความทั้งภาพและเสียงผ่านทางเครือข่ายโซเชียลมีเดียและสื่อท้องถิ่นใน 8 ประเทศ ได้แก่ แคเมอรูน โกตดิวัวร์ กานา กินี มาลี ไนเจอร์ ไนจีเรีย และเซเนกัล นอกจากนี้ภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษแล้ว ยังผลิตเนื้อหาเป็นภาษาทางการและภาษาประจำชาติ 20 ภาษา ซึ่งรวมภาษาเบาเล ฟานติ มาลินเก โยรูบา และวูลอฟ

วิดีโอที่จัดเตรียมเป็นผลจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการด้านงานเขียนสองครั้งในหัวข้อการอพยพ ซึ่งจัดในกรุงดakar ของเซเนกัล และเมืองเนียมียีของไนเจอร์เมื่อเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน 2020 การสัมมนาดังกล่าวจัดร่วมกับสมาคมวัฒนธรรมเมืองแอฟริกัน ของเซเนกัล และเวทีเคลื่อนไหวระดับโลก ของไนเจอร์ ผู้เข้าร่วมประกอบด้วยนักข่าว ผู้เชี่ยวชาญ ศิลปิน และผู้อพยพ งานรณรงค์นี้ดึงดูดผู้เข้าชมเกือบ 6 ล้านราย และผู้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น 300,000 รายผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลตลอดระยะเวลา 15 วันที่จัด

© UNESCO

▼ คลิปวิดีโอ “Prévenue” โดยสองแร็ปเปอร์คือซูมาน และมามี วิกตอรี เตือนภัยอันตรายของการอพยพ โดยผิดกฎหมาย คลิปนี้มีผู้ชม 235,000 ครั้งบนเพจยูทูปของ UNESCO/Dakar

ว่างงานเรื้อรัง

เศรษฐกิจของไนจีเรียและระดับการว่างงานที่สูงของเยาวชนผลักดันให้ผู้คนแสวงหาโอกาส การงานที่ดีกว่าเดิม และความมั่นคง ในปี 2020 สำนักงานสถิติแห่งชาติไนจีเรียรายงานว่าคนวัยหนุ่มสาวร้อยละ 53.4 ว่างงาน ข้อมูลปี 2021 จาก World Poverty Clock ระบุว่าชาวไนจีเรียประมาณ 86 ล้านคนหรือร้อยละ 41 ของประชากรอยู่ในสภาพยากจนสุดขีด

ความเป็นจริงทางเศรษฐกิจดังกล่าวประกอบกับตัวแปรอื่น ๆ อาทิ การเมืองอันไร้เสถียรภาพ กระแสความขัดแย้งพุ่งสูง รวมทั้งผลกระทบจากโควิด-19 ระบาดในปัจจุบัน ทำให้เยาวชนบางกลุ่มละทิ้งไนจีเรียออกไปยังประเทศอื่น ๆ ซึ่งเข้าใจว่าจะให้ความหวังได้มากกว่าเป็นจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ

เยาวชนส่วนใหญ่ ไม่ได้มองว่าการลักลอบ อพยพเป็นอาชญากรรม แต่เห็นว่าเป็นวิธี แก้ปัญหาที่ 'ฉลาด' เหมาะกับความเป็นจริง

ผู้ตอบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ซึ่งเดินทางออกจากไนจีเรียไปโดยผิดกฎหมายกล่าวว่าตนไม่ทราบเลยว่าอะไรอยู่ข้างหน้าบ้าง หลายรายที่กลับมาบอกเล่าเรื่องราวนำหวาดกลัวขณะพยายามไปให้ถึงยุโรป เจสสิกาสาววัย 30 ปีซึ่งกลับจากอิตาลี เล่าว่าหญิงสาว 6 คนที่เดินทางไปด้วยกันกับเธอเสียชีวิตกลางทะเล ผู้หญิง 160 คนถูกจัดให้ลงเรือ 3 ลำ ครั้นไปถึงกลางทะเล 2 ลำเกิดเครื่องยนต์ขัดข้อง ทำให้ผู้หญิง 6 คนนั้นเสียชีวิตไปก่อนที่เรือจะได้รับการช่วยเหลือสุดท้ายเมื่อเรือเทียบท่าที่กรุงมาดริดของสเปน หญิงสาวที่รอดไปได้จึงมีผู้อุปการะ หรือนายจ้างอาจรับไว้เป็นแรงงานเถื่อน

โดยมากการพัฒนาและความเจริญของประเทศใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับการพัฒนาต้นทุนด้านมนุษย์ของประเทศ ซึ่งมักสั่งสมจากการศึกษาฝึกฝนอบรม ระบบการศึกษาของรัฐในไนจีเรียนั้น ครูผู้สอนมักร่วมกับคนงานที่เกี่ยวข้องเน้นสอนงานในโรงงานเป็นประจำ ลักษณะเช่นนี้มีส่วนทำให้สูญเสียความมั่นใจในตัวสถาบันและขีดขวางการศึกษาหาความรู้ ส่งผลให้เยาวชนไนจีเรียแสวงหาโอกาสจะไปเรียนในต่างประเทศ

รูปวาดชื่อ “ฉันต้องตรวจสอบข้อมูลทุกอย่างก่อน” หนึ่งในสิบภาพฝีมือดาเมียง เกลซ์ นักวาดการ์ตูนลูกครึ่งฝรั่งเศส-บราซิลที่ชนะการแข่งขันประกวดให้โครงการรณรงค์ใช้สื่อและการสื่อสารเพื่อส่งเสริมพลังเยาวชนในแอฟริกาของยูเนสโก เมื่อปี 2020

สอนให้เยาวชนมีความรู้เรื่องการอพยพ ผิดกฎหมาย

ทั้งนี้มักนำไปสู่รูปแบบการย้ายถิ่นเป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งเมื่อเรียนจบแทนที่จะกลับบ้าน แต่นักศึกษาส่วนมากจะอยู่ในประเทศปลายทางต่อไปเพื่อแสวงหาโอกาสที่ดีกว่า เจสสิกาถูกพวกลักลอบอพยพคนหลอกโดยกล่อมว่า หากไปอยู่ต่างประเทศเธอจะมีช่องทางเรียนต่อได้ โดยไม่ติดขัด “ช่วงปิดภาคเทอมแรกในโรงเรียนมัธยมเพื่อนของครอบครัวคนหนึ่งบอกพ่อแม่ฉันว่าเขาจะพาฉันไปเรียนต่อที่อิตาลี พ่อแม่ก็ลืมนึกถึงเขาเสนอเพราะพวกท่านเห็นว่าถ้าไปอยู่ในอิตาลีฉันคงได้เรียนเต็มที่ได้โดยไม่ต้องมาขัดขวาง” ภายหลังเธอรู้อาใจโดนหลอกจึงเดินทางกลับบ้านเกิด

การทำความเข้าใจสาเหตุที่หนุ่มสาวไนจีเรียมีแนวโน้มจะอพยพอาจนำไปสู่หนทางแก้ไขด้านนโยบาย ไนจีเรียต้องข้ามให้พ้นความไม่เสมอภาคสร้างการจ้างงาน และรับประกันความปลอดภัยให้แก่ประชาชนพลเมือง เพื่อไม่ให้เยาวชนอยากละทิ้งประเทศ โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ควรให้ความรู้แก่เยาวชนถึงภัยอันตรายและหลุมพรางของการลักลอบอพยพ โดยแสดงให้เห็นทั้งภาพชีวิตของผู้ลักลอบอพยพและภาพชีวิตจริงในประเทศปลายทางอย่างกระจ่างชัด หลักสูตรโรงเรียนมัธยมควรครอบคลุมข้อมูลเรื่องสิทธิ์ของผู้อพยพและขั้นตอนการอพยพข้ามประเทศ

ไนจีเรียต้องสร้างเสริมเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อเยาวชน โดยผู้ประกอบการหนุ่มสาวจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินและการปฏิบัติตามที่พวกเขาต้องการ การแทรกแซงแต่ละอย่างดังกล่าวนี้จำเป็นยิ่งต่อการสร้างความมั่นใจว่าประเทศนี้จะสามารถปกป้องรักษาประชากรวัยหนุ่มสาวซึ่งมีทักษะความสามารถในตัวเองมากมายเอาไว้ได้

* ใช้นามสมมติเพื่อรักษาความเป็นส่วนตัวของผู้ร่วมให้ข้อมูลงานวิจัย

งานวิจัยภาคสนามพิสูจน์แล้วว่าความคิดเห็นแพร่หลายอันเจือด้วยอคติเกี่ยวกับผู้อพยพลี้ภัยจากแอฟริกาเหนือโดยมากไม่เป็นความจริง เช่น คิดว่าคนเหล่านั้นหวังอพยพไปยังยุโรป อเมริกาเหนือ หรือ ออสเตรเลียทั้งสิ้น คิดว่าสังคมประเทศเจ้าบ้านไม่เป็นมิตรต่อผู้อพยพเสมอ และคิดว่าผู้ลี้ภัยต้องลงเอยด้วยการแย่งงานหายากซึ่งเป็นที่ต้องการของพลเมืองในชุมชนเจ้าบ้าน

ผู้ลี้ภัย: ก้าวข้ามให้พ้นจากอคติ

แปลโดย นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี

โดย อเล็กซานเดอร์ เบ็คส์

อาจารย์ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการโยกย้ายถิ่นฐานโดยไม่สมัครใจ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด สหราชอาณาจักร

ปัจจุบันมีผู้คนที่ต้องย้ายถิ่นฐานเนื่องด้วยการข่มเหงรังแก ความขัดแย้ง และวิกฤติอื่น ๆ มากมายยิ่งกว่าครั้งใด นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง คือมากถึง 82.4 ล้านคน โดย 26 ล้านคนต้องข้ามแดนในฐานะผู้ลี้ภัย อย่างไรก็ตามท่ามกลางสภาพซึ่งการอพยพอยู่ที่พักพิง ถูกทำให้กลายเป็นเรื่องการเมืองทั้งในประเทศผู้ลี้ภัยและประเทศปลายทาง ผู้ลี้ภัยจำต้องเผชิญอุปสรรคมากยิ่งขึ้นเพื่อได้รับการคุ้มครองระหว่างประเทศ

ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากการรับข้อมูลผิด ๆ บางครั้งสื่อและนักการเมืองก็บิดเบือนความเข้าใจของสาธารณชนโดยนำเสนอภาพผู้ลี้ภัยว่าเป็นภาระซึ่งไม่อาจเลี้ยงได้ของชุมชนเจ้าบ้าน

ในหนังสือ *The Wealth of Refugees: How Displaced People Can Build Economies* ซึ่งผมเขียนไว้และเพิ่งตีพิมพ์ในปี 2021 ผมเสนอวิธีมองนโยบายด้านผู้ลี้ภัยโดยยึดถือหลักฐานข้อมูล ผมอาศัยผลการวิจัยอย่างครอบคลุมเชิงปริมาณและคุณภาพในแอฟริกาตะวันออก รวมถึงสำรวจข้อมูลดิบของผู้ลี้ภัยและสมาชิกชุมชนที่ที่พักพิง ทั้งตามค่ายอพยพและเมืองต่าง ๆ ในเอธิโอเปีย เคนยา และยูกันดา รวมกว่า 16,000 คน โดยชี้แจงเหตุผลว่าเมื่อใช้นโยบายให้อยู่ร่วมชุมชนก็เป็นไปได้ว่า ผู้ลี้ภัยจะกลายเป็นผู้มีส่วนเกื้อกูลชุมชนเจ้าบ้านและผู้คนในชุมชนก็รับรู้ได้ในที่นี้ผมจึงขอใช้ผลการวิจัยดังกล่าวโต้แย้งความเชื่อผิด ๆ 5 ข้อที่นิยมเชื่อกันเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยในแอฟริกา

การอพยพเคลื่อนย้าย “ผู้ลี้ภัยในแอฟริกา ตั้งใจไปอยู่ยุโรปกันทั้งนั้น”

ในภูมิภาคนี้คั้งของโลกมีความเข้าใจทั่วไปอยู่ข้อหนึ่งว่า ผู้ลี้ภัยทุกคนอยากจะอพยพไปอยู่ในยุโรป อเมริกาเหนือ หรือออสเตรเลีย ทว่าตามความเป็นจริง การเคลื่อนย้ายของผู้ลี้ภัยต่างไปจากนั้นมาก ผู้ลี้ภัยร้อยละ 86 ได้ที่ที่พักพิงในประเทศรายได้ต่ำและปานกลาง อีกทั้งเก้าในสิบประเทศแถวหน้าซึ่งรับผู้ลี้ภัยไว้มากที่สุดก็อยู่ในซีกโลกใต้

ผู้ลี้ภัยจำนวนมากปรารถนาจะย้ายไปอยู่ประเทศผู้ลี้ภัยก็จริง แต่หลายคนยอมรับเช่นกันว่า ความปรารถนาดังกล่าวไม่สมจริง เช่น ผู้ลี้ภัยกว่า 95% ในแอดดิสอาบาบาหวังจะได้ย้ายไปยังประเทศที่สาม หากเกินครึ่งก็ยอมรับว่าความคิดนี้ไม่น่าจะเป็นจริงขึ้นมาได้ในอนาคตอันใกล้

สำหรับในเคนยา แม้ผู้ลี้ภัยจำนวนมากมายจะย้ายถิ่นพำนักในแต่ละปี ทว่าส่วนใหญ่ที่อพยพข้ามประเทศนั้นโดยมากก็โยกย้ายอยู่ในแอฟริกาตะวันออกนั่นเอง คือไปยังยูกันดาซึ่งอยู่ติดกัน หรือไม่ก็ย้ายไปตามระบบ เช่น ถูกส่งตัวกลับหรือถูกส่งตัวไปพำนักยังหลักแหล่งใหม่ มีเพียงส่วนน้อยนิดคือปีละต่ำกว่า 1% มาก ๆ ที่ย้ายข้ามภูมิภาคไปถึงยุโรปหรือประเทศอื่น ๆ

ความหมายโดยนัยก็คือ เราต้องยอมรับว่าผู้ลี้ภัยส่วนใหญ่ได้ที่พักพิงในประเทศรายได้ต่ำถึงปานกลาง ในภูมิภาคเดียวกันกับประเทศของพวกเขา และจะยังคงเป็นเช่นนั้นต่อไป

ความโยกย้ายในสังคม “ชุมชนเจ้าบ้านล้วนไม่เป็นมิตรต่อผู้ลี้ภัย”

มีการสันนิษฐานกันโดยทั่วไปว่าชุมชนเจ้าบ้านจะต้องมองว่าการมีผู้ลี้ภัยอยู่นั้นเป็นภาระ ทว่าเมื่อใช้นโยบายที่เหมาะสมแล้ว บางครั้งชุมชนก็จะมองผู้ลี้ภัยในแง่บวกได้ในบริเวณชายแดนห่างไกลหลายแห่ง การมีผู้ลี้ภัยและองค์กรด้านมนุษยธรรมมาปักหลักอยู่ อาจกลายเป็นแหล่งสร้างงานและตลาดซึ่งหาได้ยากยิ่ง

เช่น กรณีชุมชนตุร์กานาของเคนยา การมีค่ายรับผู้ลี้ภัยคาคุม่าทำให้ชุมชนนี้มีตลาดขายไม้ฟืนและปศุสัตว์ มีโอกาสได้ทำงาน ได้เข้าถึงโรงเรียนและคลินิก

ผู้หญิงจากเมืองคูร์กานา (ซ้าย) กับเพื่อนซึ่งลี้ภัยจากประเทศซูดานใต้ในนิคมแบบบูรณาการคาโลเบเยอิตทางตะวันตกเฉียงเหนือของเคนยา

ทั่วทุกประเทศที่ลงไปเก็บข้อมูล เราพบว่าสิ่งสำคัญที่สุดต่อชุมชนเจ้าบ้าน ก็คือคุณภาพของปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ พวกที่มีเจตคติด้านบวกต่อผู้ลี้ภัยมากที่สุดมักได้แก่คนที่ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการมีผู้ลี้ภัยพำนักอยู่ เรายังพบด้วยว่าการติดต่อสัมพันธ์ช่วยให้เจตคติดีขึ้น กล่าวคือยังมีระดับปฏิสัมพันธ์ข้ามกลุ่มสูง เจตคติของชุมชนเจ้าบ้านก็จะยิ่งดีขึ้น โดยเฉพาะกรณีในเมือง ยิ่งกว่านั้นเจตคติที่คนส่วนใหญ่มองผู้ลี้ภัยยังเกี่ยวพันกับเจตคติของครอบครัวและเพื่อนบ้านด้วย ซึ่งบ่งชี้ว่าเจตคตินั้น ๆ ถูกสร้างขึ้นภายในแวดวงคนใกล้ชิดในชุมชนเอง

ความหมายโดยนัยคือ ชุมชนที่ให้ที่พักพิงก็เป็นผู้ลี้ภัยได้ และมีนโยบายซึ่งสามารถจะใช้เสริมสร้างการยอมรับการอยู่ร่วมกันในสังคม พุดง่าย ๆ คือนโยบายรับผู้ลี้ภัยต้องสนับสนุนชุมชนเจ้าบ้าน รวมทั้งสนับสนุนสัมพันธ์ระหว่างผู้ลี้ภัยกับเจ้าของถิ่นด้วย

สิทธิ์ที่จะทำงาน

“ประเทศเจ้าบ้านจะเสียโอกาสหากยอมให้ผู้ลี้ภัยทำงาน”

ผู้ลี้ภัยมีสิทธิทางสังคม-เศรษฐกิจภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและผู้ลี้ภัย ทั้งนี้รวมไปถึงสิทธิ์ที่จะทำงานและเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย ทว่าหลายประเทศที่รับผู้ลี้ภัยไว้ก็กำหนดข้อจำกัดสิทธิ์เหล่านี้ เพราะประเทศเหล่านั้นเชื่อว่าการยอมให้ผู้ลี้ภัยทำงานจะสร้างความตึงเครียดกับชุมชนเจ้าบ้าน

ผลก็คือผู้ลี้ภัยในหลายประเทศ เช่น เคนยาและแทนซาเนีย ต้องค้างคาวอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยนานหลายปี โดยไม่มีช่องทางให้ทำงาน หลักฐานบ่งชี้ว่าสภาพนี้ส่งผลด้านลบต่อสิทธิและความผาสุกของผู้ลี้ภัย แล้วก็อาจส่งผลเสียหายต่อประเทศเจ้าบ้านด้วย

ยูกันดาเป็นหนึ่งในประเทศแอฟริกาไม่กี่แห่งที่ยอมให้ผู้ลี้ภัยทำงานและเลือกที่พักอาศัยเอง วิธีการนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ลี้ภัย ดังเห็นได้ว่าผู้ลี้ภัยในยูกันดามีรายได้สูงกว่า 16% เมื่อเทียบกับผู้ลี้ภัยในเคนยาซึ่งเป็นประเทศติดกัน

มีหลักฐานบางประการชี้ให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวเป็นประโยชน์ไม่เฉพาะต่อผู้ลี้ภัยเท่านั้น แต่ยังส่งผลดีต่อพลเมืองของประเทศเจ้าบ้านด้วย ตัวอย่างเช่น ในกรุงคัมปาลา เมืองหลวงของยูกันดา เราพบว่าครัวเรือนผู้ลี้ภัยประมาณ 21% มีธุรกิจซึ่งจ้างงานคนอื่นอย่างน้อยหนึ่งคน และลูกจ้าง 40% ก็เป็นพลเมืองของประเทศเจ้าบ้าน ชาวยูกันดาจำนวนมากจึงมองว่าผู้ลี้ภัยมีส่วนเกื้อกูลเศรษฐกิจในฐานะผู้ผลิต ผู้บริโภคและผู้ประกอบการ

ความหมายโดยนัยก็คือ เราต้องส่งเสริมพร้อมสร้างแรงจูงใจอย่างแข็งขันให้ผู้ลี้ภัยได้สิทธิ์และโอกาสที่จะทำงาน ไม่ว่าจะพวกเขาจะอยู่ตรงไหนในโลก

คำจำกัดความ

ผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย หรือผู้พลัดถิ่น?

ผู้อพยพ: คำว่า “ผู้อพยพ” ไม่มีนิยามซึ่งกฎหมายยอมรับในระดับนานาชาติ องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization for Migration – IOM) ของสหประชาชาติระบุว่าคำนี้หมายถึง “บุคคลซึ่งไม่ได้พำนักในสถานที่อยู่อาศัยปกติของตน ไม่ว่าจะป็นภายในประเทศนั้น ๆ หรือข้ามเขตแดนประเทศ โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางกฎหมายของบุคคลนั้น ไม่ว่าจะเคลื่อนย้ายโดยสมัครใจหรือไม่ สาเหตุที่ทำให้โยกย้ายหรือการพำนักพักพิงนั้นยาวนานเพียงใด” อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปจะรวมถึงผู้อพยพระยะสั้นบางประเภทด้วย เช่น แรงงานตามฤดูกาลเกษตร ซึ่งจะอพยพในช่วงเพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยว

ผู้ลี้ภัย: ตามที่สนธิสัญญาเจนีวาปี 1951 ระบุไว้ คำนี้ใช้กับ “บุคคลใดซึ่งเนื่องจากความหวงกลัวด้วยเหตุอันควรต่อการข่มขู่รังแกเนื่องจากเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สังกัดบางกลุ่มสังคม หรือความคิดเห็นทางการเมืองบางอย่าง ได้ออกนอกประเทศที่ตนถือสัญชาติ... และไม่สามารถ หรือไม่ยินดีจะกลับประเทศนั้น เนื่องจากความหวงกลัวดังกล่าว”

ผู้พลัดถิ่น: บุคคลที่ถูกบังคับหรือบีบบังคับให้ต้องหลบหนีหรือออกจากบ้านหรือสถานที่พำนักพักอาศัย โดยเฉพาะเมื่อเป็นผลจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือภัยพิบัติธรรมชาติหรือภัยจากน้ำมือคน คำนิยามนี้ครอบคลุมทั้งผู้ย้ายถิ่นภายในประเทศและย้ายข้ามเขตประเทศ

ผู้ขอลี้ภัย: บุคคลที่กำลังแสวงหาการคุ้มครองข้ามประเทศ UNHCR ซึ่งเป็นองค์กรดูแลผู้ลี้ภัยของ UN ใช้คำนี้ระบุถึง “ผู้ที่คำร้องขอสิทธิ์ยังไม่เสร็จสิ้นกระบวนการ”

แหล่งข้อมูล: Glossary on Migration, International Organization for Migration (IOM)

▼ มาออมบี ซามิล ผู้ลี้ภัยวัย 24 ปีจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโกเย็บหน้ากากผ้าขายเป็นธุรกิจเล็ก ๆ ในค่ายความคุมของเคนยา

ระหว่างการอยู่ในเมืองกับอยู่ในค่าย “ผู้ลี้ภัยที่ได้อยู่ในเมืองจะสบายกว่า ผู้ลี้ภัยในค่ายเสมอ”

สภาพที่สะท้อนแนวโน้มกว้าง ๆ ทั่วโลกซึ่งขยายเขตเมืองออกไปคือ ปัจจุบันผู้ลี้ภัยส่วนใหญ่จะไปอยู่ในเมือง อย่างไรก็ตามในเขตอนุภูมิภาคซาราของแอฟริกาไม่ได้เป็นเช่นนี้ โดยผู้ลี้ภัยที่ขึ้นทะเบียนไว้ส่วนใหญ่ยังอยู่ในพื้นที่ลักษณะเหมือนค่าย ข้อมูลจาก UNHCR ซึ่งเป็นหน่วยงานดูแลผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติระบุว่าผู้ลี้ภัยของเคนยามีเพียง 16% เท่านั้นที่อยู่ในกรุงไนโรบีซึ่งเป็นเมืองหลวงของยูกันดาอยู่ในกรุงคัมปาลา 6% และของเอธิโอเปียก็มีเพียง 4% ที่อยู่ในกรุงแอดดิสอาบาบาอันเป็นเมืองหลวง การกระจายตัวอยู่ในเมืองใหญ่และในชนบทสะท้อนให้เห็นด้าน: ข้อจำกัดของรัฐบาล การเทียบเคียงการเข้าถึงความช่วยเหลือกับการได้ทำงาน และความพึงพอใจของตัวผู้ลี้ภัยเอง

งานวิจัยของเราในแอฟริกาตะวันออกเผยความเข้าใจที่ลุ่มลึกหลัก ๆ 3 ประการ ประการแรกคือผู้ลี้ภัยที่อยู่ในเมืองมีรายได้มากกว่า มีทรัพย์สินมากกว่า และได้ทำงานมากกว่า แต่ก็ไม่ได้มีความสุขมากกว่า แข็งแรงกว่า หรืออึดหนักกว่ากลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ลักษณะค่ายเสมอไป ประการที่สองคือโดยทั่วไปชุมชนเจ้าบ้านมักปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัยในชนบทดีกว่าในเมือง ประการที่สามคือมีการเคลื่อนย้ายชั่วคราวและถาวรระหว่างผู้ลี้ภัยในค่ายกับเมืองในทั้งสองทิศทาง

ความเข้าใจเบื้องต้นดังกล่าวนี้บอกโดยนัยว่าสำหรับผู้ลี้ภัยแล้วไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือในชนบทโดยเนื้อแท้ก็ไม่ได้ดีไปกว่ากัน ทางเลือกแต่ละอย่างแสดงถึงการต้องเลือกตามข้อจำกัดโดยค้ำึงถึงข้อดีข้อเสีย นโยบายด้านผู้ลี้ภัยจึงต้องเน้นปรับปรุงให้คนเหล่านั้นสามารถเข้าถึงสิทธิอันพึงได้ทั้งในบริบทของเมืองและชนบท

บรรดาผู้อพยพที่ได้รับ รางวัลโนเบล คือผู้นำทาง

นับตั้งแต่ปี 1969 ซึ่งมีการมอบรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์เป็นครั้งแรก รางวัลโนเบลส่วนใหญ่ได้พิจารณามอบให้แก่หลายสถาบันในสหรัฐฯ ทว่านักวิชาการผู้อยู่เบื้องหลังงานวิจัยล้ำสมัยเหล่านั้นก็มักเป็นคนที่ย้ายมาจากต่างแดนทั่วโลก มูลนิธิรางวัลโนเบลระบุว่าในจำนวนผู้ได้รับรางวัลซึ่งมีส่วนร่วมเฉพาะกับสถาบันของสหรัฐฯ 281 คนที่ได้รับรางวัลนี้ มีผู้ที่เกิดในต่างแดนรวม 87 คน

แนวโน้มดังกล่าวนี้พบได้ในประเทศอื่น ๆ เช่นกัน นับจากปี 1969 ผู้ได้รับรางวัล 15 จาก 45 ราย ซึ่งเป็นตัวแทนสถาบันในสหราชอาณาจักรก็เกิดในต่างแดน สวิตเซอร์แลนด์มีจำนวนผู้ได้รับรางวัลที่มาจากต่างแดนมากที่สุด คือ 8 คน เทียบกับที่เกิดในสวิส 7 คน ประเทศซึ่งสถาบันต่าง ๆ ได้รับรางวัลมากที่สุดอันดับแรกโดยไม่มีนักวิชาการที่เป็นผู้อพยพช่วยเหลือได้แก่ญี่ปุ่นซึ่งมีเฉพาะชาวญี่ปุ่น 15 คน และสวีเดนซึ่งมี 8 คน

หลัก ๆ แล้วการที่มีผู้ได้รับรางวัลโนเบลเป็นผู้อพยพมาจากต่างแดนในสัดส่วนสูงอาจเป็นเพราะสถาบันวิจัยดึงดูดนักวิชาการจากทั่วโลก ตามรายงานด้านวิชาการประจำปี 2021 ของยูเนสโก ประเทศกลุ่มอุตสาหกรรมชั้นนำ G20 มีนักวิจัยจำนวนเกือบ 89% ของทั้งหมด (เทียบการทำงานเต็มเวลา)

สัดส่วนสูงสุดพบได้ในสหภาพยุโรป (23.5%) จีน (21.1%) และสหรัฐฯ (16.2%) ในบางกรณีนั้นจำนวนนักวิจัยเพิ่มขึ้นเร็วกว่าเงินทุนวิจัย ส่งผลให้ต้องดิ้นรนหาทุนสนับสนุนโครงการ ชื่อนี้อาจนำไปสู่ภาวะสมองไหล

ผู้ลี้ภัย 86% ได้พักพิง อยู่ในประเทศรายได้ต่ำ และปานกลาง

การเมือง “การช่วยเหลือผู้ลี้ภัยเป็นเรื่อง มนุษยธรรมล้วน ๆ”

การคุ้มครองและช่วยเหลือผู้ลี้ภัยมักถูกมองว่าเป็นการทำเพื่อมนุษยธรรมล้วน ๆ กฎหมายและการสนับสนุนระหว่างประเทศย่อมมีบทบาทสำคัญต่อการวางรูปแบบคุ้มครองผู้ลี้ภัย ทว่าก็เป็นเรื่องสำคัญเช่นกันที่จะต้องตระหนักว่าการช่วยเหลือผู้ลี้ภัยเกิดขึ้นในบริบทของการเมืองซึ่งสลับซับซ้อนและมักคลุมเครือ

การเมืองเรื่องสิทธิผู้ลี้ภัยปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดเมื่อมีการตรวจสอบมูลเหตุจูงใจแม้กระทั่งของบรรดาประเทศเจ้าบ้านหัวก้าวหน้าและมีจิตใจเอื้อเฟื้ออย่างยิ่ง เช่น เราต้องทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์หรือการเมืองว่านโยบายของยูกันดาที่ให้ผู้ลี้ภัยพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นที่ชื่นชมในวงกว้างนั้นไม่ได้เพิ่งสร้างขึ้น หากแต่ก่อตัวมายาวนานแล้วด้วยแรงสนับสนุนต่อเนื่องโดยลำดับจากประธานาธิบดีหลายคน

ความหมายโดยนัยก็คือ องค์การระหว่างประเทศที่ช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมพึ่งตระหนักถึงบริบททางการเมืองซึ่งก่อให้เกิดการคุ้มครองผู้ลี้ภัย โดยไม่ต้องพึ่งพาเพียงแนวทางการสนับสนุน แต่ควรต้องใช้กลวิธีและแรงจูงใจหลายอย่างเพื่อส่งเสริมสิทธิของผู้ลี้ภัยในประเทศต่าง ๆ ด้วย

แคนาดาเปิดศูนย์เยียวยาบาดแผลทางจิตใจ จากการอพยพพลัดถิ่น

แปลโดย บุษนาฏ เบนตรประเสริฐศรี

ความเจ็บปวดทางจิตใจซึ่งผู้อพยพและผู้ลี้ภัยประสบนั้นถูกเพิกเฉยมานาน แต่ปัญหานี้เริ่มเปลี่ยนไปแล้ว โดยมีการเปิดให้บริการบำบัดทางจิตเฉพาะกลุ่มผู้อพยพและผู้ลี้ภัยที่โรงพยาบาลเจฟเฟอริสเฮลในเมืองควิเบก ซึ่งรักษาอาการจิตเวชด้วยคำนิยามถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนไข้

โดย ที ซาบูแรง

นักข่าวอิสระซึ่งประจำอยู่ที่เมืองมอนทรีออล

ทุกวันนี้ อัสซัน ทราโอเร* เป็นผู้ลี้ภัยอยู่ในเมืองควิเบก เพิ่งมาจากแอฟริกาตะวันตกที่ซึ่งเขาได้พบเห็นความรุนแรงและการสังหารหมู่โดยน้ำมือกลุ่มนักรบหัวรุนแรงจียัด พอตกเย็นเขาจะซังตัวเองไว้ในบ้านกับครอบครัว ดึงบังตาปิดหน้าต่างมิดชิด เขารู้สึกว่ามีคนคอยสังครอติดตามตลอดเวลา

ฌอง-แบร์นาร์ต ปอโคโร ผู้เป็นนักจิตวิทยาอธิบายว่า “ตัวเขาอยู่ที่นั่นแล้ว แต่ (คิดว่าตัวเอง) ยังอยู่ที่โนนเหมือนอีกหลาย ๆ คน” ปอโคโรเป็นอาจารย์หลังวัยเกษียณประจำคณะจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยลาวาลในควิเบก และเป็นผู้ร่วมก่อตั้งบริการบำบัดทางจิตเฉพาะกลุ่มผู้อพยพและผู้ลี้ภัย (SAPSIR) ซึ่งรักษาทรโอเร “ภารกิจที่ต้องทำในประเทศบ้านเกิดเขาไม่จำเป็นอีกต่อไปสำหรับที่นี่ อาการหวาดวิตกของเขาส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัว”

ปกติแล้ว ผู้อพยพไม่ได้ประสบปัญหาสุขภาพจิตมากกว่าประชากรทั่วไป (องค์การอนามัยโลกระบุว่าราวหนึ่งในสี่รายตลอดอายุขัย) แต่ประสบการณ์เฉพาะของคนเหล่านั้นก่อนอพยพและที่ต้องเผชิญในประเทศเจ้าบ้านก็อาจทำให้พวกเขามีปัญหาด้านนี้มากกว่า

ผู้อพยพที่มีโอกาสกลับคืนสู่ประเทศบ้านเกิดอาจเสี่ยงต่ออาการซึมเศร้าและมองชีวิตซึ่งตนจากมาเป็นภาพอุดมคติ ปอโคโรสรุปว่า “ความเศร้าลักษณะนี้อาจทำให้อาการป่วยที่แฝงอยู่ก่อนแล้วปรากฏขึ้นหรือทรุดหนักลงได้ถ้าสภาพพื้นฐานจิตใจอ่อนแอหรือเปราะบาง”

ถอดรหัสความทุกข์ระทม

แต่สำหรับผู้ขอลี้ภัยและผู้ลี้ภัยที่ประสบความพลัดพรากและความเสียใจอย่างแสนสาหัสก็อาจมีอาการโรคเครียดรุนแรง คนกลุ่มนี้จะหวัดไหวง่ายต่อภาวะซึมเศร้า วิตกกังวล ความไม่ลงรอยในครอบครัว และความเครียดหลังประสบเหตุสะเทือนใจ ซึ่งถูกตอกย้ำให้หนักยิ่งขึ้นจากการพลัดถิ่นกำเนิด

ทั้งนี้มักส่งผลเป็นความผิดปกติทางกาย กระทั่งต่อศีรษะ ระบบย่อยอาหาร หรือกระดูกสันหลัง “แม้จะตรวจไม่พบอาการพื้นฐานทางร่างกาย แต่ความรู้สึกเจ็บปวดของพวกเขาก็ยังเป็นจริงมาก ๆ” ปอโคโรให้ความเห็น “ผู้อพยพจำนวนมากจากวัฒนธรรมเก่าแก่รับรู้ความยากลำบากของตัวเองในลักษณะแตกต่างจากที่เรารับรู้มาก เพราะเหตุนี้แรกสุดเราจึงต้องถอดรหัสนักก่อนว่าพวกเขามองสถานการณ์นั้นอย่างไร” ในเบื้องต้นพยาธิสภาพที่หลากหลายเหล่านี้กระทบต่อความมั่นใจในตนเอง ความผูกพันทางสังคม และการรับรู้อนาคต

ผู้อพยพและผู้ลี้ภัยยังต้องทุกข์ทนในหลายระดับ จากความรุนแรงเชิงระบบและการถูกลอบทำร้ายซ้ำ ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นในประเทศเจ้าบ้าน ตัวอย่างเช่นกรณีผู้รอดชีวิตรายหนึ่งจากเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในรวันดาซึ่งสูญเสียบุตรบางคนและครอบครัวระหว่างเหตุขัดแย้งคราวนั้น แต่ก็สร้างชีวิตใหม่ในควิเบกได้สำเร็จ เย็นวันหนึ่งเธอถูกลอบทำร้ายขณะกลับจากทำงาน ปอโคโรเล่าว่า “การถูกทำร้ายครั้งนี้ได้ปลุกความเจ็บปวดรวดร้าวทั้งหลายที่ฝังใจมาก่อนขึ้นมาอีก พลังชีวิตที่ฟื้นคืนของเธอ (ในประเทศที่ย้ายมาใหม่) จึงพังทลายลง ความไร้เหตุผลเข้าครอบงำจิตใจจนทำให้เธอรู้สึกไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนเธอก็ต้องประสบกับอันตรายเป็นเสมอ”

คุณภาพการของจิตเวชศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา

“ในช่วงเปลี่ยนสหัสวรรษ ผู้อพยพและผู้ลี้ภัยรู้สึกว่าคุณภาพการดูแลสุขภาพจิตมีปัญหามาก” ลูเซียนน์ มาร์แตงส์ บอร์เจส นักจิตวิทยาซึ่งเป็นอาจารย์คณะอาชีววิทยาและสังคมสงเคราะห์ที่มหาวิทยาลัยลาวาล และร่วมก่อตั้ง SAPSIR อธิบาย “เราตระหนักถึงปัญหาประเด็นนี้ จึงจัดสร้างบริการไว้รองรับพวกเขา”

SAPSIR ตั้งอยู่ในอาคารติดกับแผนกบริการสุขภาพผู้ลี้ภัยของโรงพยาบาลเจฟเฟอริสเฮลในเมืองควิเบก เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสุขภาพซึ่งรัฐสนับสนุนงบประมาณ บอร์เจสชี้แจงว่า “สำหรับสถานการณ์ซับซ้อนนั้น การใช้ทีมใหญ่ร่วมกันบำบัดจะได้ผลดีที่สุด” ทีมดังกล่าวประกอบด้วยบุคคลแรกที่ส่งตัวคนไข้เข้ารับบริการ นักจิตวิทยาอาวุโสและนักบำบัดร่วม นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล และล่ามผู้เป็นสื่อกลางด้านวัฒนธรรมด้วย

เธอเสริมว่า “คนไข้ที่เราพบมักมาจากองค์กรชุมชนหรืออยู่รวมหมู่จึงตอบสนองการใช้ทีมบำบัดได้ดีกว่า” นอกจากนี้ยังจัดทีมย่อยติดตามผลด้วยโดยขึ้นกับกรณี บางรายอาจมีทีมเล็กเป็นนักวิชาชีพสองหรือสามคนตามดูแล และน้อยรายที่ใช้ผู้ติดตามเดี่ยว

ปอโครอธิบายว่า “ระหว่างการนัดบำบัดรักษาแบบนี้ เราต้องยึดถือพื้นฐานวัฒนธรรมของคนไข้รายนั้นจริง ๆ สังเกตดูองค์ประกอบที่สร้างตัวตนและมีความหมายต่อคนไข้ เราต้องค่อย ๆ เข้าไปสู่โลกของเขา แล้วจึงร่วมกัน ถักทอสรรค์สร้างความเข้าใจซึ่งจะเอื้อให้คนไข้เชื่อมโยงกับเราได้ เราจำเป็นต้องทำอย่างนี้ถ้าจะให้คนไข้ยอมรับการรักษาโดยเห็นว่ามีนัยมีความหมายและเป็นประโยชน์ต่อตัวเขาเอง”

วิธีการนี้ได้มาจากจิตเวชศาสตร์ชาติพันธุ์วิทยา ซึ่งยอมรับว่ามีมิติทางวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลางที่ทำให้คนแสดงอาการเจ็บป่วยทางด้านจิตใจออกมา ทีมรักษาจะนัดพบคนไข้ 15-17 ครั้ง แล้วค่อยตามกำกับดูแล ผู้รับช่วงติดตามการบำบัดต่อไป วิธีการเช่นนี้ของ SAPSIR แพร่หลายไปทั่วประเทศ

ปอโครยืนยันว่า “ผมทำงานในสายนี้มานานับสี่ยศทศวรรษแล้ว บอกได้เลยว่าเรากำลังเห็นวิวัฒนาการด้านนี้ในหมู่ผู้บำบัดดูแลคนไข้” เขามั่นใจว่าปัจจุบันนักวิชาชีพบางส่วนในคิวเบกได้รับแรงบันดาลใจจากความคิดแนวจิตเวชศาสตร์ชาติพันธุ์วิทยาและวิธีการบำบัดข้ามวัฒนธรรมเพื่อรักษา ผู้ป่วยที่ต้องทนทุกข์ทรมานทางจิตใจ

ฟื้นคืนความมั่นใจในอนาคต

ผู้ป่วยและผู้ลี้ภัยต้องการความมั่นคงทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งรู้สึกมั่นใจว่าตนสามารถวางแผนชีวิตสำหรับอนาคตได้ คนเหล่านี้ต้องรู้จักหาวิธีคงความเป็นตัวเองไว้ต่อไปให้ได้ในทางใหม่ พวกเขาต้องการเวลาพร้อมกับเครือข่ายไว้คอยปกป้องรองรับ ตลอดจนผู้คนแวดล้อมเพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นใจ

วิธีการของ SAPSIR ยอมรับว่ามีมิติทางวัฒนธรรมคือศูนย์กลางซึ่งทำให้คนแสดงอาการเจ็บป่วยทางด้านจิตใจออกมา

ตัวอย่างเช่นนี้ได้แก่ กรณีวิศวกรการเกษตรจากอเมริกาใต้รายหนึ่ง ชายคนนี้ได้ถูกกองกำลังติดอาวุธจับขังหลังจากเขามีส่วนร่วมแข่งขันในชุมชนชนบท พวกเขาที่ก่อเหตุจับเขาขังไว้ในถ้ำ โยนลงน้ำแล้วยิงใส่ เขารอดมาได้อย่างปาฏิหาริย์ แต่เมื่อมาถึงคิวเบกในสภาพซึ่มเศร้ารุนแรง เขาก็มีภาพอนาคตของตัวเองไม่ออก

ปัญหานี้เปลี่ยนไปเมื่อชายคนนี้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการท้องถิ่นเพื่อรักษาแม่น้ำสายหนึ่งในคิวเบก ปอโครเล่าว่า “เขารู้สึกว่าตัวเองได้อยู่ในสภาพการณ์คุ้นเคย อยู่ในโลกที่เขารู้จักซึ่งมีความหมายต่อเขา นี่คือนี่สิ่งที่จะช่วยให้เขารู้สึกว่าตัวตนของเขามีความเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่อง”

บอร์เจสเสริมว่า “เหมือนกับภาพโฆษณาก่อนและหลังการทำศัลยกรรมเสริมความงามไม่มีผิด เราเห็นความเปลี่ยนแปลงได้ชัด ๆ จากคนที่เป็นทุกข์ห่อเหี่ยวไร้ชีวิตชีวา เดียวเดียวกลับกลายเป็นคนใหม่ที่รู้สึกภูมิใจ ยิ้มแย้ม และมั่นใจเรื่องอนาคต ถ้าหากรักษาแล้วเราไม่เห็นผลทำนองนี้ ฉันคิดว่าเรากำลังไม่มีเรี่ยวแรงทำงานต่อไปหรอก”

บอร์เจสกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า “มีบางครั้งที่เราสูญเสียการติดต่อกับคนไข้ที่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ซึ่งไม่ได้เกิดจากบุคลิกหรือตัวตนของพวกเขาเอง หรือคนที่โตเกศร้างและมีอาการซึมเศร้าวิตกกังวล คนเหล่านี้ไม่สามารถไว้นับถือใจคนอื่น ๆ อีกต่อไปและไม่สามารถรักษาความสัมพันธ์กับเราไว้ได้”

บอร์เจสย้ำว่า “ระบบของเราตอบสนองความต้องการและคนส่วนใหญ่ที่เราดูแลก็พบความหมายในชีวิตตัวเองได้อีกครั้ง” เธอกังวลว่าการที่ SAPSIR หยุดให้บริการแก่เด็กไปชั่วคราวจะส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยเด็กทั่วโครงการนี้ก็กลับมาดำเนินการต่อไปในฤดูใบไม้ร่วงปี 2021 เธอสรุปว่า “ที่ฉันทักท้วงก็คือพวกที่มาไม่ถึงเรา โดยเฉพาะเด็ก ๆ ซึ่งหลายคนมีบาดแผลฝังลึกในใจนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเราอ่อนแอไม่หลับในขณะนี้”

ICCAR: เครือข่ายเมืองที่พร้อมต้อนรับ

ซาลิ อาลี และนาริมาน มีเวลาเสนอเรื่องราวของพวกตนเพียงสองสัปดาห์ เด็กหนุ่มชาวเยอรมันสามคนนี้ได้รับเลือกให้เป็นโฆษกหน้าออกสื่อกิจกรรมโครงการรณรงค์ Together Human ซึ่งจัดทำเพื่อแก้ปัญหาการมองแบบเหมารวมผู้คนที่ลี้ภัยหลังเป็นผู้อพยพ

โครงการนี้เน้นเรื่องราวการบูรณาการอยู่ร่วมกันในสังคมได้สำเร็จของซาลิผู้เป็นนักศึกษาแพทย์ อาลีผู้เป็น นักดับเพลิงและนักกีฬา นาริมานผู้เป็นทหารเรือ ดำเนินรายการสดออนไลน์ทางสื่อสังคมระหว่างวันที่ 26 พฤศจิกายน - 7 ธันวาคม 2019 วิดีโอและโปสเตอร์ภาพตัวชูโรงทั้งสามคนจำนวนหนึ่งพันแผ่นซึ่งมีเนื้อหาสนับสนุนความหลากหลายและการอยู่ร่วมกัน ตัดเผยแพร่ไปทั่วท้องถนนในเมือง 3 แห่งของเยอรมนี คือ เบอร์ลิน สตูทการ์ต และไลป์ซิก

กิจกรรมรณรงค์นี้เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งในการดำเนินงานของโครงการร่วมสร้างเมืองที่หลอมรวมและยั่งยืนนานาชาติ (International Coalition of Inclusive and Sustainable Cities – ICCAR) ยูเนสโกริเริ่มโครงการนี้ในปี 2004 โดยมุ่งเน้นให้เห็นบทบาทที่ผู้อพยพและผู้ลี้ภัยมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาสังคมเจ้าบ้าน

ICCAR มีเครือข่ายมากกว่า 500 เมืองทั่วโลก มีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบาย กิจกรรมการสร้างสมรรถนะ และความตระหนักรู้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเมืองอย่างเปิดกว้างโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบ

* ใช้ชื่อสมมติสำหรับบางคนเพื่อปกป้องอัตลักษณ์บุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

▶ ภาพชื่อ “รูปตัวเองตอนถูกยิงตาย” ณ จัตุรัสซานเฟลิปเปเนรี ในเมืองบาร์เซโลนา ปี 1979 จากโทรศัพท์มือถือ Nexus โดยมาร์เซโล บรอตสกี เขาเกิดในปี 1954 ที่กรุงบัวโนสไอเรส ถูกบังคับให้ลี้ภัยไปบาร์เซโลนาหลังการรัฐประหารในประเทศอาร์เจนตินาเมื่อปี 1976

สมาร์ทโฟนกลายเป็นสิ่งสำคัญต่อความอยู่รอดของผู้อพยพ และผู้ลี้ภัย เพราะช่วยให้พวกเขาสามารถติดต่อสื่อสารกับครอบครัว ขอความช่วยเหลือทางการเงินในยามจำเป็นได้ และเป็นเครื่องมือช่วยค้นข้อมูล ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อเดินทางต่อ ไปยังเส้นทางที่มักเสี่ยงภัย ผลงานศึกษาวิจัยในเมืองเฟซ ประเทศโมร็อกโก ซึ่งมีผู้เขยิบเป็นหัวหน้าชั้นนี้ เน้นให้เห็นความสำคัญอย่างยิ่ง ของเทคโนโลยีโทรศัพท์มือถือ ที่มีต่อวิถีการเดินทางในทุกขั้นตอน

โทรศัพท์มือถือ: อุปกรณ์ที่ขาดไม่ได้ของผู้อพยพ

แปลโดย จงจิต อนันต์คุณศรี

โดย โมฮา อันนาจิ

นักภาษาศาสตร์ นักเขียน และนักกิจกรรม เขาเป็นประธานและผู้ร่วมก่อตั้งสถาบันภาษา และวัฒนธรรมนานาชาติ (INLAC) ทั้งยังเป็นศาสตราจารย์ด้านภาษาศาสตร์ และวัฒนธรรมศึกษาที่มหาวิทยาลัย Sidi Mohamed Ben Abdellah ในเมืองเฟซ

“ บางครั้งฉันก็ต้องเลือกระหว่างการมีอาหารกินกับการมีอินเทอร์เน็ตใช้เพื่อติดต่อกลับไปหาครอบครัวที่บ้าน และในเวลาที่ต้องใช้เงิน ฉันจะโทรหาคนที่บ้านผ่านทาง WhatsApp แล้วพวกเขาจะส่งเงินมาให้ทันที” นี่เป็นคำพูดที่มาจาก วัย 22 ปีจากไนเจอร์สรุปให้เห็นบทบาทสำคัญของสมาร์ทโฟนที่มีต่อชีวิตของผู้อพยพในปัจจุบัน และจากข้อมูลของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ประจำกรุงราบัต พบว่าการที่ผู้ลี้ภัยทั้งหลายยอมจ่ายเงินถึง 1 ใน 3 ของงบประมาณที่มีเพื่อการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตนั้น ถือเป็นข้อพิสูจน์ว่าอุปกรณ์มือถือเหล่านี้มีความสำคัญมากเพียงใด

เมื่อผู้อพยพออกจากประเทศบ้านเกิด พวกเขาต้องพึ่งพาโทรศัพท์มือถือทุกอย่าง สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตมีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีการเดินทางในทุกขั้นตอน นี่คือข้อมูลที่ได้จากงานภาคสนามที่ผมทำกับฟิลิปโป บีกนามิ อาจารย์และนักวิจัยอาวุโสของมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์และศิลปศาสตร์แห่งสวิตเซอร์แลนด์ (SUPSI) ร่วมกันศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยและผู้อพยพอย่างผิดกฎหมายที่มาจากซีเรีย ลิเบีย และอนุภูมิภาคซาราธา ระหว่างปี 2017-2019 ในเมืองเฟซ

นับตั้งแต่กลางทศวรรษ 2000 โมร็อกโกซึ่งเป็นดินแดนแห่งการอพยพเข้าเมืองมาช้านาน ก็ได้กลายมาเป็นที่แวะพักการเดินทางและได้ต้อนรับผู้อพยพจำนวนมากมายจากอนุภูมิภาคซาราธา โดยเฉพาะจากคองโก โกตดิวัวร์ มาลี ไนจีเรีย และเซเนกัล พวกเขาอพยพหวังว่าจะได้ไปจนถึงยุโรป โดยอาจผ่านทางเขตแดนเซวตาและเมลียาของสเปน หรือผ่านหมู่เกาะคานารี ก่อนที่จะข้ามทะเลเมดิเตอร์เรเนียนหรือมหาสมุทรแอตแลนติก แม้ว่าตามปกติพวกเขาจะมองว่าการพำนักอยู่ในโมร็อกโกเป็นเพียงการหยุดพักระหว่างทาง แต่ผู้อพยพจำนวนมากกลับต้องลงเอยอาศัยอยู่ที่นี่ในสภาพที่ยากลำบากเป็นเวลานานหลายเดือน หรือแม้กระทั่งหลายปี

ความร่วมมือและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ผู้คนที่เราสัมภาษณ์มาจากหลากหลายระดับการศึกษา ซึ่งมีผลต่อ “ความฉลาดรู้ด้านดิจิทัล” หรือความสามารถที่จะแสวงประโยชน์จากโอกาสที่มีอยู่ผ่านทางอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายเทคโนโลยีมือถือ

● ●
ผู้ลี้ภัยยอมจ่ายเงินถึง 1 ใน 3 ของงบประมาณที่มีเพื่อการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต

ไม่ใช่เรื่องแปลกเลยที่พบว่าสมาร์ทโฟนช่วยเสริมส่งให้เกิดกระแสการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานด้วยการให้ข้อมูลทางออนไลน์แก่ผู้อพยพจนนำไปสู่การออกเดินทาง และมักกระตุ้นใจให้พวกเขาต้องการละทิ้งบ้านเกิดเมืองนอน มีอิทธิพลต่อเส้นทางที่เลือกและจุดหมายปลายทาง ทั้งยังมีอิทธิพลต่อเนื่องไปจนตลอดการเดินทาง

สมาร์ทโฟนยังช่วยให้เกิดความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยสะดวกระหว่างผู้อพยพ ผู้อพยพอย่างผิดกฎหมายมีแนวโน้มที่จะพึ่งพาแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่ของทางการ โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลจากพวกลักลอบเข้าเมือง

พวกลักลอบเข้าเมืองมีข้อได้เปรียบเพราะคุ้นเคยกับเรื่องเส้นทาง การเดินทางข้ามแดน และขั้นตอนการทำวีซ่า ผู้อพยพที่เราพูดคุยด้วยกล่าวว่า พวกเขาได้รับข้อมูลที่แม่นยำจากพวกลักลอบเข้าเมือง ซึ่งมักใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการให้ความช่วยเหลือกันระหว่างการเดินทาง

▼ สมุดบันทึก กระเป๋าถือ และโทรศัพท์มือถือ คือทรัพย์สินทั้งหมดที่ชาอิด ชายหนุ่มวัย 25 ปี พกติดตัวขณะที่ลักลอบหนีออกจากขุดานเพื่อไปยังฝรั่งเศส จากภาพถ่ายชุด “ในกระเป๋าของผู้ลี้ภัย” โดยมาซิม เรย์นีเย นักข่าวช่างภาพชาวฝรั่งเศส

เรจิส วัย 23 ปีจากแคเมอรูน ทำตามคำแนะนำจากข้อความของผู้ลักลอบเข้าเมืองตลอดเส้นทางจากประเทศบ้านเกิดของเขาจนถึงเมืองเฟซ อย่างไรก็ตาม ผู้อพยพบางคนก็ปฏิเสธที่จะทำตามวิธีการของผู้ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย และยินดีที่จะเดินทางต่อโดยใช้เครื่องมือนำทางอย่างจีพีเอสและแผนที่กูเกิล

สายใยที่ช่วยปกป้องประโคมใจ และเชื่อมโยงผู้คนที่รัก

สำหรับผู้ที่จำเป็นต้องใช้เส้นทางการโยกย้ายถิ่นที่ไม่แน่นอนและมักเต็มไปด้วยอันตรายแล้ว เหนือสิ่งอื่นใดก็คือโทรศัพท์มือถือ อาจจะเป็นสายใยช่วยปกป้องและเชื่อมโยงกับคนซึ่งพวกเขารักและต้องจากมา พวกเขาเหล่านั้นจะได้รับรู้เรื่องสภาพการเดินทางผ่านข้อความและรูปถ่ายที่แลกเปลี่ยนส่งผ่านกันใน WhatsApp, Messenger, Telegram หรือ Facebook

ในหลายกรณี การให้กำลังใจจากครอบครัวมักจะควบคุมไปกับการช่วยเหลือด้านการเงิน โดยมักเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าผู้บั้นจะได้เดินทางต่อไปหรือไม่ เงินทุนจากครอบครัวมักจะโอนมาให้โดยตรงผ่านทางเทคโนโลยีมือถือ “ถ้าไม่มีสมาร์ตโฟนและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ฉันคงจะรู้สึกท้อแท้และโดดเดี่ยวยิ่งกว่านี้” ญาญา วัย 22 ปี จากกีนีกล่าว “ฉันใช้โทรศัพท์เพื่อโทรขอความช่วยเหลือจากเพื่อน ๆ และเพื่อติดต่อกับครอบครัวตัวเอง”

●● ผู้ที่คิดจะอพยพ ซึ่งมีการรับรู้ข้อมูลที่ดีกว่าอาจไม่ใช่คนที่ประสบความสำเร็จ ในการไปถึงจุดหมายปลายทางที่ปรารถนา ได้ดีกว่า

แต่เทคโนโลยีสมัยใหม่ก็ไม่สามารถป้องกันความเสี่ยงทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการโยกย้ายถิ่นฐานอย่างผิดกฎหมาย ผลงานวิจัยของเราพบว่าผู้ที่คิดจะอพยพซึ่งมีการรับรู้ข้อมูลที่ดีกว่าอาจไม่ใช่คนที่ประสบความสำเร็จในการไปถึงจุดหมายปลายทางที่ปรารถนาได้ดีกว่า แม้ว่าจะมีความพยายามมากเพียงใด แต่พวกเขาก็มีโอกาสที่จะตกเป็นเหยื่อของการโจรกรรมและการถูกทำร้ายร่างกาย หรือไม่ก็ตกเป็นเหยื่อของเครื่องมือตรวจรักษาความปลอดภัยที่จะทำให้พวกเขาต้องถูกส่งตัวกลับไปทางชายแดน ซึ่งในหลายกรณีเท่ากับเป็นการบีบบังคับให้พวกเขาต้องอยู่ในประเทศที่เป็นจุดแวะพัก

เทคโนโลยีใหม่ ๆ ก็อาจเป็นแหล่งข้อมูลผิด ๆ และแหล่งข่าวลือที่ส่งอิทธิพลต่อการเลือกเส้นทางของผู้กำลังคิดจะอพยพด้วยเช่นกัน อิบราฮิม วัย 23 ปี จากโกตดิวัวร์ เคยตัดสินใจละทิ้งบ้านเกิดหลังจากอ่านข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตว่า เมื่อไหร่ก็ตามที่เขาไปถึงโมร็อกโก เขาจะถูกส่งตัวไปยังประเทศแถบยุโรป ในฐานะผู้ลี้ภัยที่ยังเรียนหนังสืออยู่ แต่หลังจากที่เขาได้รู้ว่าการจริงมิได้เป็นเช่นนั้น เขาก็ยอมเสี่ยงชีวิตทุกคืนเพียงเพื่อพยายามจะปีนป่ายขึ้นรถบรรทุกที่มุ่งหน้าไปยังสเปน เรื่องราวเช่นนี้เป็นเรื่องชินหูในหมู่ผู้อพยพที่ผิดกฎหมาย

ผู้ที่สามารถไปถึงจุดหมายปลายทางก็ควรช่วยให้ข่าวสารที่ถูกต้องแก่ผู้ที่คิดจะย้ายถิ่นในอนาคต โดยการแบ่งปันข้อมูลและภาพเกี่ยวกับชีวิตใหม่ของพวกเขาผ่านแอปส่งข้อความและโซเชียลเน็ตเวิร์ก

จีนเป็นรองแค่อินเดียและเม็กซิโก ในเรื่องจำนวนประชากรที่มากที่สุด ซึ่งย้ายถิ่นฐานจากประเทศบ้านเกิดอพยพไปอยู่ยังสถานที่อื่น ประวัติศาสตร์การโยกย้ายถิ่นฐานของชาวจีนที่เห็นได้ชัด ดังระลอกคลื่นที่ซัดสาดอย่างต่อเนื่อง ย้อนหลังไปได้ถึงช่วงแรกของการเปิดตัวเส้นทางสายไหมทางทะเลโบราณ

ชาวจีนโพ้นทะเล: กับประวัติศาสตร์อันยาวนาน

แปลโดย จงจิต อนันต์คุกริ

โดย จวาง กั๋ว

ประธานศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยหวาเฉียว และเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเซี่ยเหมิน ในมณฑลฝูเจี้ยนของจีน ผลงานวิจัยของเขามุ่งเน้นไปที่ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์จีนและประวัติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของจีน นอกจากนี้ยังเป็นสมาชิกในคณะกรรมการวิชาการที่ปรึกษาของสถานทูตจีนเพื่อกิจการจีนโพ้นทะเล

องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) ระบุว่า ปัจจุบันมีชาวจีนอยู่อาศัยในต่างประเทศมากกว่า 10.7 ล้านคน หากรวมลูกหลานทายาทด้วย ก็จะมีจำนวนประมาณ 60 ล้านคน

นี่คือตัวเลขการโยกย้ายถิ่นฐานที่มากที่สุดในโลก กลุ่มหนึ่ง ทว่าประวัติศาสตร์การอพยพของจีนนั้น มีมานานแล้ว เริ่มตั้งแต่สมัยเริ่มเปิดเส้นทางสายไหม ทางทะเลเมื่อกว่า 2,000 ปีที่แล้ว โดยผู้อพยพย้ายไปตั้งรกรากที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหลัก

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 15 มีการจัดตั้งโชนาทาวนขึ้นหลายแห่งในเกาะสุมาตราและชวา (ปัจจุบันคืออินโดนีเซีย) โดยแต่ละแห่งมีชาวจีนโพ้นทะเลตั้งหลักแหล่งอยู่หลายพันคน

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 16 เริ่มมีการอพยพเป็นกลุ่มก้อนใหญ่ขึ้น อันเป็นช่วงเวลาที่ชาวยุโรปได้สร้างอิทธิพลของพวกตนขึ้นในตะวันออกไกลด้วยความมุ่งมั่นที่จะรวมภูมิภาคนี้เข้าไปอยู่ในเครือข่ายเส้นทางการค้าโลก แต่ละประเทศในยุโรปต่างต่อสู้แย่งชิงกันเพื่อแพร่ขยายอาณาเขตของตนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนก่อให้เกิดความต้องการพ่อค้าและแรงงานชาวจีน

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 17 มีชาวจีนผู้อพยพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 100,000 คน โดยประมาณ 20,000-30,000 คนอาศัยอยู่ในญี่ปุ่น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการค้าขายและงานช่างฝีมือ ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 1,500,000 คน โดยส่วนใหญ่ตั้งรกรากอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับกลุ่มที่อพยพไปอยู่ในญี่ปุ่นสามารถใช้ชีวิตบูรณาการเข้ากับสังคมญี่ปุ่นได้

ผลกระทบจากสงครามฝิ่น

นับตั้งแต่ช่วงกลางศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นทศวรรษ 1940 คลื่นการอพยพระลอกที่สองเริ่มขึ้นในประเทศจีน แรงงานไร้ทักษะ หรือที่เรียกกันว่า "กุลิ่จิ้นรับจ้าง" กลายมาเป็นส่วนสำคัญของคลื่นการอพยพในครั้งนี้ ตลอดช่วงสงครามฝิ่นทั้งสองครั้งในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 อังกฤษและฝรั่งเศสต่างกดดันรัฐบาลชิงให้มีการอนุญาตให้กลุ่มแรงงานชาวจีนจำนวนมากอพยพไปยังประเทศตะวันตกและอาณานิคมของพวกเขา เพื่อไปใช้แรงงานทดแทนทาสผิวสี

นี่คือจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชาวจีนอพยพย้ายถิ่นไปทั่วโลก ตั้งแต่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปจนถึงอเมริกา แอฟริกา ยุโรป และออสเตรเลีย

หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองจะปะทุขึ้นในภูมิภาคแปซิฟิกนั้น ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้กระตุ้นให้เกิดความต้องการแรงงานเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้อพยพชาวจีนได้เข้ามาเติมเต็มในส่วนนี้ โดยในช่วงต้นทศวรรษ 1940 มีผู้อพยพชาวจีนประมาณ 8.5 ล้านคนทั่วโลก ในจำนวนนี้มากกว่าร้อยละ 90 นั้นอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ลักษณะที่โดดเด่นของชาวจีนพลัดถิ่นทั่วโลก คือ พวกเขาให้ความสำคัญต่อการศึกษาสำหรับคนรุ่นต่อไป

นับตั้งแต่ช่วงกลางศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นทศวรรษ 1940 คลื่นการอพยพระลอกที่สองเริ่มขึ้นในประเทศจีน แรงงานไร้ทักษะ หรือที่เรียกกันว่า "กุลิ่จิ้นรับจ้าง" กลายมาเป็นส่วนสำคัญของคลื่นการอพยพในครั้งนี้ ตลอดช่วงสงครามฝิ่นทั้งสองครั้งในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 อังกฤษและฝรั่งเศสต่างกดดันรัฐบาลชิงให้มีการอนุญาตให้กลุ่มแรงงานชาวจีนจำนวนมากอพยพไปยังประเทศตะวันตกและอาณานิคมของพวกเขา เพื่อไปใช้แรงงานทดแทนทาสผิวสี

นับตั้งแต่ปี 1949 เมื่อมีการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน จนถึงปลายทศวรรษ 1970 ไม่มีการอนุญาตให้มีการอพยพครั้งใหญ่อีกต่อไป กระแสคลื่นการอพยพชาวจีนโพ้นทะเลที่ดำเนินต่อเนื่องยาวนานกว่า 300 ปี จึงหยุดชะงักลง

คลื่นลูกที่สามในการอพยพชาวจีนยุคใหม่เริ่มต้นขึ้นในทศวรรษ 1980 และนับเป็นส่วนสำคัญของกระแสคลื่นการอพยพย้ายถิ่นฐานทั่วโลก ผู้อพยพส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากจีนแผ่นดินใหญ่เท่านั้น แต่ยังคงมาจากทั้งไต้หวันและฮ่องกงด้วย

▶ เด็ก ๆ กำลังเรียนเขียนอ่านอยู่ในร้านซักรีด
ด้วยมือในนครนิวยอร์ก” ถ่ายภาพโดย บัด กลิก
ช่างภาพสารคดี เขาได้รับมอบหมายจากพิพิธภัณฑ์
ชาวจีนในอเมริกา (MOCA) ให้ถ่ายภาพชีวิตบนท้องถนน
ผู้คน และชีวิตประจำวันภายในบ้านย่านไชน่าทาวน์
ของแมนฮัตตัน ในช่วงปี 1981-1984

ชาวจีนโพ้นทะเลโยกย้ายถิ่นฐานไปยังประเทศอุตสาหกรรมเป็นหลัก โดยจุดหมายปลายทางยอดนิยมสำหรับพวกเขาในขณะนั้นคือ สหรัฐอเมริกา

การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของจีนและการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้ากับต่างประเทศในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาส่งผลให้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานจำนวนมากจากจีนไปยังประเทศกำลังพัฒนา จำนวนผู้อพยพชาวจีนมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในเอเชียกลาง เอเชียตะวันตก แอฟริกา และละตินอเมริกา

การก่อสร้างทางรถไฟและเหมืองทองคำ

ชาวจีนโพ้นทะเลสร้างคุณูปการสำคัญต่อสังคมใหม่ ๆ ของพวกเขา ไม่ว่าจะเป็นในประเทศเขตร้อนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือประเทศในแถบอากาศอบอุ่น (ที่เป็นอาณานิคม) ของยุโรปและอเมริกา ชาวจีนก็เป็นผู้บุกเบิกการก่อสร้างถนนและพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์พื้นที่ที่รกร้างในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงศตวรรษที่ 18 รวมทั้งมีการสร้างท่าเรือและเมืองต่าง ๆ ชุดเหมืองทองคำในสหรัฐอเมริกา ในช่วงศตวรรษที่ 19 สร้างทางรถไฟ เปิดร้านอาหารและร้านขายของชำในยุโรปในช่วงศตวรรษที่ 20

นับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ผู้อพยพชาวจีนย้ายไปยังประเทศอุตสาหกรรมเสียเป็นส่วนใหญ่

สืบเนื่องจากธรรมเนียมประเพณีเรื่องการทำงานหนักและประหยัดมัธยัสถ์ ผู้อพยพชาวจีนมักจะดำรงสถานะทางสังคมผ่านการเก็บออมรายได้และลงทุนในทรัพย์สินต่าง ๆ เพื่อนำพาดวงตัวเองให้ผ่านความยากลำบากทางเศรษฐกิจไปได้ ดังนั้นเวลาเกิดวิกฤติขึ้น พวกเขาจะมีหลากหลายหนทางเพื่อประคองตัวให้รอดไปได้ ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากครอบครัวและเพื่อนฝูงโดยไม่ต้องพึ่งพาสังคมใหม่ที่โยกย้ายเข้าไปอยู่

ชาวจีนโพ้นทะเลยังคงมีความผูกพันแน่นแฟ้นกับประเทศบ้านเกิด ด้วยพวกเขาเชื่อว่าเงินคือมาตรฐานความผูกพันนี้มักจะสืบเนื่องต่อไปหลายชั่วคน

แต่เหตุผลหลักประการหนึ่งที่ทำให้พวกเขาต้องโยกย้ายถิ่นฐานก็เพื่อส่งเสียเลี้ยงดูครอบครัวและช่วยเหลือเพื่อนฝูง พวกเขามีธรรมเนียมปฏิบัติเรื่องการโอนเงินเพื่อช่วยคนทางบ้าน

เป็นเวลาเกือบศตวรรษแล้ว ที่ชาวจีนพลัดถิ่นได้มีส่วนร่วมสร้างประเทศจีนให้ทันสมัย กว่าสองในสามของการลงทุนจากต่างประเทศที่รัฐบาลจีนยอมรับได้มาจากผู้อพยพไปอยู่ต่างประเทศนับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา

การศึกษาของผู้ลี้ภัย: ขาดแคลนเงินทุนอย่างหนัก

จากข้อมูลรายงานการติดตามผลทั่วโลกด้านการศึกษา (GEM) ประจำปี 2019 ของยูเนสโก เรื่องการโยกย้ายถิ่น การพลัดถิ่น และการศึกษา: จงสร้างสะพาน มิใช่สร้างกำแพงกีดกันระบุว่า เกือบครึ่งหนึ่งของผู้พลัดถิ่นในโลกทุกวันนี้คือเด็ก ซึ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยวัยเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 26 นับตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา โดยเน้นย้ำว่า แม้สิทธิของเด็ก ๆ เหล่านี้ในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจะเป็นที่รับรู้กันในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่เคยเกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน

อย่างไรก็ดี มีความคืบหน้าในการบูรณาการเด็ก ๆ เหล่านี้ ที่เห็นเด่นชัดจากประเทศเจ้าบ้านที่รับผู้ลี้ภัยจำนวนมากบางประเทศ อาทิ ซาอุดีอาระเบียและยูกันดา สำหรับประเทศแคนาดาและไอร์แลนด์ก็มีความโดดเด่นในการดำเนินนโยบายจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมมาใช้กับผู้อพยพเข้าเมือง

ถึงกระนั้นก็ตาม ความพยายามที่จะทำให้การเรียนร่วมบรรลุผลยังถือว่าเสี่ยงที่จะล้มเหลวเนื่องจากขาดครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ดังนั้น เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับผู้ลี้ภัยทุกคนจำเป็นต้องมีการจัดหาครูใหม่ในเยอรมนีจำนวน 42,000 คน ในตุรกี 80,000 คน และในยูกันดา 7,000 คน การส่งเสริมดูแลเด็ก ๆ ที่อาจเคยผ่านประสบการณ์อันเจ็บปวดมานั้น บรรดาครูเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมแบบเฉพาะทาง ซึ่งบ่อยครั้งมักมีการอบรมที่ไม่เพียงพอ หรือไม่เคยได้รับการอบรมเลย ตัวอย่างจากที่เลบานอน มีครูเพียงร้อยละ 55 เท่านั้นที่ได้รับการฝึกอบรมได้ตรงตามความต้องการของนักเรียนพลัดถิ่น

รวมทั้งเงินทุนก็ยังขาดแคลนอย่างหนัก จากรายงานพบว่า ในปี 2016 มีการใช้เงินไปเพียง 800 ล้านดอลลาร์เพื่อจัดการศึกษาให้แก่ผู้ลี้ภัยทั่วโลก ซึ่งเป็นจำนวนแค่หนึ่งในสามของความจำเป็นที่ต้องใช้

อุปนิสัยและภาพลักษณ์เหมารวม

ชาวจีนโพ้นทะเลขึ้นชื่อเรื่องความขยันทำงานหนักและการประหยัดคอบคอบ นอกจากนี้ ลักษณะที่โดดเด่นของชาวจีนพลัดถิ่นทั่วโลก คือ พวกเขาให้ความสำคัญต่อการศึกษาสำหรับคนรุ่นต่อไป

“งานทุกงานล้วนต่ำต้อยด้อยค่า การอ่านเท่านั้นที่ทรงคุณค่า” นี่คือการคิดความเชื่อแบบจีนโบราณ ฉะนั้น ไม่ว่าจะรวยหรือจน ครอบครัวชาวจีนในต่างประเทศล้วนเต็มใจเสียสละเพื่อให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

อุปนิสัยเหล่านี้บางครั้งก็ช่วยโหมกระพือภาพลักษณ์เหมารวมของชุมชนผู้อพยพชาวจีนจนไปขยายช่องว่างให้ห่างกันมากขึ้นระหว่างพวกเขากับกลุ่มสังคมอื่น ๆ ในประเทศปลายทาง

อย่างไรก็ดี เป็นการยากที่จะสรุปภาพรวมกว้าง ๆ เกี่ยวกับผู้อพยพกลุ่มใหญ่ขนาดนี้ ฉะนั้น ความพยายามที่จะตีตราบุคคลบางกลุ่มนั้นจึงเป็นเรื่องที่ขาดวิสัยทัศน์และไร้เหตุผลในยุคโลกาภิวัตน์ที่หลากหลายวัฒนธรรม มีการสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง ชาวจีนผู้อพยพข้ามน้ำข้ามทะเลยังคงสำรวจและสรรสร้างอัตลักษณ์ของตนในโลกที่มีการบูรณาการหลอมรวมกันมากขึ้นเรื่อย ๆ

ในบริบทการระบาดครั้งใหญ่ของโควิด-19 ซึ่งทำให้การเลือกปฏิบัติต่อผู้คนจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้น ปัญหาท้าทายเหล่านี้ไม่สามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ในชั่วข้ามคืน ทว่าชาวจีนในต่างประเทศได้พัฒนาความสามารถในการปรับตัวต่อภาพลักษณ์เหมารวมเฉกเช่นนี้มานานหลายศตวรรษแล้ว ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเมื่อต้องมาเผชิญกับสภาวะที่ยากลำบากเยี่ยงนี้ ■

ฟืน: วาดแผนที่การโยกย้ายถิ่นฐานในอดีต ของมนุษยชาติ

ฟืนของเราคือขุมทรัพย์ด้านข้อมูลสำหรับนักโบราณคดี เพราะฟืนสามารถเผยให้เห็นการเดินทางย้ายถิ่นของมนุษย์ย้อนกลับไปในอดีตได้นานหลายศตวรรษเลยทีเดียว

แปลโดย พิศवास ปทุมต์ตรังษ์

โดย เจนนี่ แดร์

ยูเนสโก

นักโบราณคดีสามารถวิเคราะห์ฟืนจากยุคโบราณเพื่อศึกษารูปแบบการย้ายถิ่นฐานของมนุษย์ “การสำรวจตรวจสอบองค์ประกอบทางเคมีของฟืนมนุษย์อย่างถี่ถ้วนสามารถฉายภาพชีวประวัติบับย่นย่อของบุคคลนั้น ๆ ได้เลย!” แคโรลิน เฟอร์วัลด์ นักโบราณคดี ผู้ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ด้านมานุษยวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยมิสซิสซิปปีของสหรัฐอเมริกา ผู้ทำการศึกษาด้านชีววิทยาและเคมีเกี่ยวกับฟืน ชี้แจง

ในช่วงเวลาที่ฟืนก่อตัวเป็นรูปเป็นร่าง องค์ประกอบจากน้ำและอาหาร อาทิ ออกซิเจน ไนโตรเจน และคาร์บอน ก็จะผสมเข้าไปอยู่ในฟืน รอยรอยทางเคมีเหล่านี้เผยให้เราได้ว่ามีการปลูกพืชและการบริโภคขึ้นที่อาณาบริเวณไหน แคโรลินอธิบายเสริม “เราพบว่าฟืนของผู้คนในวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลกบ่งบอกว่าพวกเขาล้วนเป็นผู้โยกย้ายถิ่นฐานกันทั้งนั้น เรามักคิดว่าผู้คนในสมัยโบราณคงจะปักหลักอยู่กับที่โดยไม่ย้ายไปไหน ทว่าในความเป็นจริง มนุษย์โยกย้ายถิ่นตลอดเวลา”

กระดูกงอกใหม่ได้ตลอดชีวิต แต่เมื่อฟืนก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างสมบูรณ์แล้ว จะไม่มีการผลิตเซลล์ใหม่ของฟืนขึ้นมาอีกเลย ตัวอย่างเช่น ฟืนกรามซี่แรกซึ่งจะงอกขึ้นตอนเป็นเด็กเล็ก ๆ ฟืนซี่นี้จะ “จذبบันทึก” ทางเคมีเกี่ยวกับอาหารการกินของเด็กคนนั้น ส่วนฟืนกรามซี่ในสุดจะบันทึกอาหารที่ผู้ใหญ่คนนั้นบริโภค รวมทั้งสถานที่ที่มาของอาหารเหล่านั้น ชุดฟืนที่เต็มปากจะทำให้เราสามารถวาดแผนที่ได้ว่า เจ้าของฟืนเคยอาศัยอยู่ที่ไหนในช่วงเวลาตั้งแต่เกิดจนวัยชรา

ไม่ใช่ฟืนเท่านั้นที่ให้ความแก่เรา คราบฟืนที่มีแร่ธาตุหรือหินปูนซึ่งเกิดจากเศษอาหารและแบคทีเรียที่เรียงตัวเป็นชั้น ๆ บริเวณชอกฟืนที่ฟืนบรรจุกับเหงือกก็มีดีเอ็นเอมากกว่าที่กระดูกถึง 25 เท่า ในปี 2019 กลุ่มนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยออคแลนด์ของออสเตรเลียใช้หินปูนจากฟืนของชาวโพลินีเซียโบราณ เพื่อถอดรหัสช่วงเวลาต่าง ๆ และเส้นทางที่แน่ชัดในการโยกย้ายถิ่นของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในแถบแปซิฟิก บรรดานักมานุษยวิทยาเสนอแนะว่าการศึกษาวิจัยคราบหินปูนบนฟืนสามารถให้คำตอบสำหรับปริศนาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบต่าง ๆ ของการโยกย้ายถิ่นฐานของมนุษย์ในอดีตกาล

ปัจจุบัน นักนิติเวชศาสตร์ใช้เทคนิคเหล่านี้เพื่อชันสูตรพลิกศพผู้อพยพ ซึ่งเสียชีวิตระหว่างการเดินทางอันเต็มไปด้วยภัยอันตราย แคโรลินอธิบายเพิ่มเติมว่า “เป็นการกิจที่ยากลำบากมากกว่าเดิม เพราะคนสมัยใหม่กินอาหารที่มาจากหลากหลายสถานที่ แต่หากว่าเราช่วยกันช่วยกันปะติดปะต่อข้อมูลในเรื่องนี้จนสามารถนำส่งศพผู้นั้นกลับบ้านเกิดเมืองนอนสู่อ้อมอกครอบครัวของเขาได้สำเร็จ ความเพียรพยายามของเราก็นับว่าคุ้มค่า”

© Gail Euston-Brown/Shutterstock

อิวา-มาเรีย เกจล: “ประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ถูกจารึกไว้ด้วยการอพยพ อย่างต่อเนื่อง”

แปลโดย นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี

ไม่ว่าจะถูกกระตุ้นด้วยเหตุผลเรื่องภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้ง หรือความอยู่รอด มนุษย์ก็ย้ายถิ่นฐานและอยู่ปะปนร่วมกันมาโดยตลอด ดังเห็นได้จากการวิเคราะห์จีโนม (การเรียงลำดับดีเอ็นเอ) ซากกระดูกซึ่งพบตามแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ

อิวา-มาเรีย เกจล หัวหน้าร่วมในทีมศึกษาจีโนมบรรพชีวินที่สถาบันนาคส์โมโนด ของศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์แห่งชาติฝรั่งเศส (CNRS)/มหาวิทยาลัยปารีส อธิบายขยายความ

สัมภาษณ์โดย อักเนส บาร์ดง

ยูเนสโก

● การศึกษาจีโนมบรรพชีวินมีบทบาทอย่างไร?

การศึกษาจีโนมบรรพชีวินเป็นสาขาวิชาที่ช่วยเติมเต็มงานโบราณคดีและมานุษยวิทยาให้สมบูรณ์ นักโบราณคดีดำเนินการขุดค้นซากกระดูกซึ่งพวกเขาพยายามระบุว่าอยู่ในช่วงเวลาใดและในวัฒนธรรมไหน การวิเคราะห์ซากมนุษย์จากการขุดค้นบอกเพศได้ อาจบอกสถานภาพทางสังคมได้ รวมถึงโรคภัยไข้เจ็บของร่างที่พบ และแม้กระทั่งมักบ่งบอกลักษณะที่เป็นไปของสังคมได้ด้วย

งานของนักวิเคราะห์จีโนมบรรพชีวินประกอบด้วย การสกัดดีเอ็นเอมาจากกระดูกเพื่อตรวจวิเคราะห์จีโนม จากนั้นจึงนำผลไปเทียบเคียงกับจีโนมของบุคคลที่เคยมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาอื่น สถานที่อื่น หรือแม้แต่กับประชากรยุคปัจจุบัน เราสามารถใช้วิธีนี้จำลองความเชื่อมโยงสายตระกูล ความใกล้เคียงทางพันธุกรรม รวมไปถึงการอพยพและจับคู่ข้ามเผ่าพันธุ์ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อเวลาล่วงผ่านไปนาน ๆ

● ข้อมูลจีโนมช่วยบอกประวัติความเป็นมาทางชีววิทยาของประชากรได้อย่างไร?

การวิเคราะห์ด้านพันธุกรรมทำให้บอกได้ถึงลักษณะประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในดินแดนหนึ่ง ๆ ฉะนั้นจึงบ่งบอกถึงการเคลื่อนย้ายของประชากร และการจับคู่ข้ามเผ่าพันธุ์กับชุมชนพื้นเมืองได้ด้วยการศึกษาจีโนมบรรพชีวินแสดงให้เห็นว่าเมื่อ 8,500 ปีที่แล้ว เกษตรกรซึ่งเกิดที่คาบสมุทรอนาโตเลียหรือแถบทะเลเออีเจียนได้อพยพไปยังบริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของทวีปยุโรป การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์พัฒนาขึ้นเมื่อประมาณ 12,000 ปีก่อนในบริเวณพื้นที่พระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์ของตะวันออกกลาง คือในอิหร่านและในคาบสมุทรอนาโตเลีย เมื่อราว 8,500 ปีที่แล้วผู้คนในบริเวณนั้นเริ่มอพยพไปยังยุโรปผ่านเส้นทางเชื่อมทวีปซึ่งตั้งต้นในกรีซแล้วผ่านไปทางคาบสมุทรบอลข่าน จากนั้นไปทางอิตาลี ออสเตรีย และเยอรมนี จนไปถึงฝรั่งเศสตอนเหนือ (ที่ราบลุ่มปารีส)

อีกเส้นทางหนึ่งลัดเลาะไปตามชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ผ่านบริเวณซึ่งปัจจุบันเป็นประเทศโครเอเชีย อิตาลี เกาซีซีลี เกาซาร์ดิเนีย และเกาะคอร์ซิกา แล้วต่อไปยังทางใต้ของฝรั่งเศสและตะวันออกเฉียงเหนือของคาบสมุทรไอบีเรีย เราทราบได้ว่าเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้โดยอาศัยการวิเคราะห์เศษซากที่ขุดค้นพบ รวมถึงชิ้นส่วนเครื่องดินเผา เครื่องมือหิน และกระดูกสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ เช่น แกะ ซึ่งกลุ่มคนที่ทำการเกษตรเหล่านี้ติดตามมาด้วย

แต่จากข้อมูลดิบต่าง ๆ ที่มี นักโบราณคดีก็ไม่วางชี้ชัดได้ว่าเฉพาะทักษะและเทคโนโลยีของเกษตรกรในดินแดนพระจันทร์เสี้ยวเท่านั้นที่ได้รับการถ่ายทอดมาหรือไม่ หรือว่าตัวผู้ประดิษฐ์คิดค้นเทคนิคเหล่านี้ได้เคลื่อนย้ายมาด้วยตนเอง ดังนั้นจึงต้องอาศัยการวิเคราะห์จีโนมจนสามารถระบุได้ว่ากลุ่มคนเหล่านั้นได้ปะปนอยู่ร่วมกับคนพื้นเมืองที่เก็บของป่าล่าสัตว์ซึ่งอาศัยอยู่ในยุโรปมาประมาณ 14,500 ปี และบางส่วนก็ได้จับคู่ข้ามเผ่าพันธุ์กับประชากรกลุ่มดั้งเดิม

● **มีบ้างไหมที่การวิเคราะห์จากจีโนม ช่วยให้ความกระจ่างใหม่ ๆ ต่อข้อมูลทางประวัติศาสตร์?**

กรณีอย่างนี้เคยพบในปี 2012 เมื่อมีการเจอซากกระดูกหญิงสาวที่เก่าแก่ไม่น้อยกว่า 50,000 ปีในถ้ำเดนิโซวา แถบเทือกเขาอัลไตของรัสเซีย การวิเคราะห์จีโนมกระดูกนี้ว่ามีนิ้วเท้าของเธอแสดงให้เห็นว่ามีประชากรเผ่าพันธุ์นีแอนเดอทัลอยู่ร่วมยุคเดียวกัน ประชากรกลุ่มนี้ซึ่งอาศัยอยู่ในเอเชียได้แพร่กระจายและผสมข้ามเผ่าพันธุ์กับเซเปียนส์ยุคแรก ๆ จากแอฟริกา ก่อนหน้านั้นนักบรรพชีวินวิทยาไม่ได้คาดว่ามีประชากรเผ่าพันธุ์นี้อยู่

อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่ กรณีที่ชนเผ่าเร่ร่อนยัมมุนาชา จากทุ่งปอนดิกทางตอนเหนือของทะเลดำอพยพสู่ยุโรป ประชากรเหล่านี้ซึ่งเศรษฐกิจอาศัยการเลี้ยงวัวหลังไหลเข้าสู่ยุโรปตอนกลางและตอนเหนือเมื่อประมาณ 5,000 ปีที่แล้ว จากนั้นชนเผ่าเร่ร่อนจากท้องทุ่งซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชายจึงผสมข้ามพันธุ์กับคนพื้นถิ่นที่เฝ้าปลูกเลี้ยงสัตว์ช่วงปลายยุคหินใหม่ แต่เมื่อพวกเขาเจริญพันธุ์ได้สำเร็จสูงกว่าก็เกิดการแทนที่จีโนมอย่างมีนัยสำคัญ อันเรียกว่าการถ่ายโอนสารพันธุกรรมแบบย้อนกลับ

● ●
ประชากรที่สับสนเลือด พันธุกรรม ‘บริสุทธิ์’ นั้นไม่มี

▼ ภาพชื่อ เราทั้งหมดล้วนเป็นผู้อพยพ (We are all migrants) โดยไกราน บาจิก นักวาดภาพประกอบชาวเซอร์เบีย

แม้แต่ทุกวันนี้ ในแคว้นบริตตานีทางตะวันตกของฝรั่งเศส ในไอร์แลนด์ และในสหราชอาณาจักรผู้ชาย 80-90% ก็ยังมีโครโมโซม Y ของเผ่ายัมมุนาชา นักโบราณคดีไม่ทราบปรากฏการณ์นี้เพราะไม่เคยพบวัตถุใด ๆ ที่แสดงร่องรอยการผ่านทางของชนเผ่าดังกล่าว

● **เราทราบสาเหตุของการอพยพต่าง ๆ เหล่านี้บ้างไหม?**

เราอาจคาดเดาได้หลายสาเหตุ แต่ก็ยังเป็นเพียงสมมุติฐานเท่านั้น เรายังไม่อาจหาข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้ เหตุผลของการเคลื่อนย้ายเหล่านี้อาจเนื่องมาจากปัญหาภูมิอากาศ แต่อาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับประชากรก็ได้เช่นกัน การอพยพอาจถูกกระตุ้นด้วยความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการยังชีพของกลุ่ม เช่น พวกหาของป่าล่าสัตว์ต้องเคลื่อนย้ายตามการอพยพของสัตว์ใหญ่ เมื่อภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ผู้คนก็จำเป็นต้องย้ายไปหาบริเวณอื่นที่พวกเขาอยู่อาศัยได้ การกระทบกระทั่งระหว่างกลุ่มประชากรอาจเป็นสาเหตุได้เหมือนกัน เช่นกันกับพวกเราทุกวันนี้ ผู้คนยุคหลายพันปีก่อนอาจจะเคลื่อนย้ายถิ่นเพราะภูมิอากาศ เพื่อการดำรงชีพ หรือเป็นผลมาจากการวิวาทขัดแย้ง

● **เมื่อพิจารณาการวิเคราะห์จีโนม บรรพชนของมนุษย์เรา จะกล่าวได้ไหมว่าเราทั้งหมดล้วนเป็นผู้อพยพ?**

กล่าวเช่นนั้นได้แน่นอน แรกสุดมนุษย์เราเป็นคนแอฟริกันทั้งหมด เพราะบรรพบุรุษของเรามาจากแอฟริกาด้วยกันทั้งนั้น เผ่าพันธุ์โฮโมเซเปียนส์วิวัฒนาการในแอฟริกาแล้วอพยพจากทวีปนั้นเป็นระลอก รอบท้ายสุดก็คือบรรพบุรุษสายตรงของพวกเรานั่นเอง อีกประการที่เราทั้งหมดล้วนเป็นผู้อพยพ เพราะประวัติศาสตร์มนุษยชาติถูกจารึกไว้ด้วยการอพยพอย่างต่อเนื่อง นับจากยุคเริ่มแรกประชากรต่างกลุ่มเคลื่อนย้ายและผสมปะปนอยู่ร่วมกัน บางครั้งสภาพนี้ส่งผลให้คนกลุ่มใหม่เข้ามาแทนที่ชนท้องถิ่นเดิม แต่ก็ไม่เสมอไป คนเราไม่ได้อยู่ประจำที่เดิมโดยตลอด เราต้องโยกย้ายและปรับตัวกันเสมอ เพราะสภาพแวดล้อมของเราเปลี่ยนแปลงไป ประชากรที่สับสนเลือด พันธุกรรม ‘บริสุทธิ์’ นั้นไม่มี ข้อนี้นับเป็นสิ่งที่ดี เพราะในทางชีววิทยา เราต้องการจีโนมที่ผสมผสานกัน

การไม่รู้หนังสือ: ความเป็นทาสในอีกรูปแบบหนึ่ง

แปลโดย จงจิต อนันต์กุศรี

โดย คาเทอรินา มาร์เกโลวา

ยูเนสโก

"เราสามารถกล่าวได้เต็มปากเต็มคำเลยว่า มีการเลิกทาสตามกฎหมายขึ้นในศตวรรษที่ 19 และเมื่อถึงศตวรรษที่ 20 เราควรจะทุ่มเทความพยายามเลิกทาสในอีกรูปแบบหนึ่ง ที่เรียกว่า การไม่รู้หนังสือ" เจมี ทอร์เรส โบเบต์ ผู้อำนวยการใหญ่องค์การยูเนสโก (ดำรงตำแหน่งปี 1948-1952) ประกาศเรื่องนี้ที่ประชุมด้านการศึกษาในปี 1949

การต่อสู้กับ "ความเป็นทาสในรูปแบบอื่น" นี้ นับเป็นหัวใจสำคัญแห่งธรรมนูญของยูเนสโกตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง กล่าวคือ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การไม่รู้หนังสือได้ส่งผลกระทบต่อผู้ใหญ่จำนวนมากกว่า 44% ทั่วโลก โดยมีความเหลื่อมล้ำอย่างมากระหว่างภูมิภาคและประเทศต่าง ๆ ตัวอย่างจากสาธารณรัฐมาลาวี มีความเหลื่อมล้ำเกินกว่า 90%

แม้แต่ในยุโรปก็เช่นกัน ในแคว้นกาลาเบรียทางตอนใต้ของอิตาลี ประชากรเกือบครึ่งหนึ่งอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ ยูเนสโกกับรัฐบาลอิตาลีและบรรดาองค์กรพัฒนาเอกชน จึงได้เข้าร่วมหนึ่งในโครงการรณรงค์โครงการแรก ๆ เพื่อต่อต้านการไม่รู้หนังสือ ภายหลังก็ได้มีโครงการริเริ่มใหม่ ๆ ตามมา อย่างเช่นที่อิหร่านในปี 1965 ที่นิการากัวในปี 1980 และล่าสุดในปี 2008 ยูเนสโกได้เปิดตัวโครงการรณรงค์ด้านการรู้หนังสือ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชาวอัฟกันจำนวน 1.2 ล้านคน โดยในจำนวนนี้ครอบคลุมผู้หญิงถึง 800,000 คนด้วย

ในช่วงเกือบ 7 ทศวรรษที่ผ่านมา เรื่องนี้มีความก้าวหน้าพัฒนาขึ้นอย่างมาก จากข้อมูลของสถาบันสถิติแห่งยูเนสโกพบว่า อัตราการรู้หนังสือในผู้ใหญ่ทั่วโลกเพิ่มมากขึ้นเป็น 86% ในปี 2016 และเพิ่มขึ้นเป็น 91% ในกลุ่มคนอายุ 15-24 ปี โดยในเอเชียใต้ทุกวันนี้เป็นที่คาดการณ์ได้ว่าเด็กผู้หญิงจะได้เรียนจนสำเร็จการศึกษาในโรงเรียนเป็นเวลาถึง 12 ปี เมื่อเทียบกับในช่วง ค.ศ. 1990 ที่ได้เรียนเพียงแค่ 6 ปี

แต่ถึงแม้จะมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเช่นนี้ แต่แผนที่ด้านการศึกษาทั่วโลกก็ยังไม่มีความไม่เท่าเทียมอย่างชัดเจน ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือจำนวน 773 ล้านคนทั่วโลกส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง จึงมีความจำเป็นต้องลดสัดส่วนจำนวนประชากรที่อยู่นอกโรงเรียน และสร้างหลักประกันให้ทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมทั่วถึงและเท่าเทียมกัน รวมทั้งสนับสนุนเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ 4 ด้านการศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 โดยมียูเนสโกเป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลในเรื่องนี้

© UNESCO

บรรดานักเรียนเข้าชั้นเรียนที่โรงเรียนประถมศึกษาแห่งใหม่
ในหมู่บ้านชั้น อิชิดอร์ เดล เจนเนอรัล ที่สาธารณรัฐคอสตาริกา ปี 1954

1950

นักเรียนหญิงกำลังทดสอบเครื่องบินจำลองที่พวกเขาประดิษฐ์ขึ้นที่โรงเรียนประถมศึกษาทามากาวะ กาคูเอน ในกรุงโตเกียว เมื่อปี 1962

1960

1970

โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ ลา เพอโรนา ในนครบาร์เซโลนา ราชอาณาจักรสเปน ปี 1973

1970

โครงการรณรงค์ให้รู้หนังสือในสาธารณรัฐนิการากัว ที่เปิดตัวในปี 1980 ช่วยลดอัตราการไม่รู้หนังสือของประเทศจาก 50% เหลือแค่ 13%

1980

1990

การเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนที่โรงเรียนประจำหมู่บ้าน
ที่เมืองโคโลนี บาวนด์โอ สาธารณรัฐมาลี ปี 1994

1990

บุตรตาเด็ก ๆ ของชนเผ่าซัมบูรู ผู้เลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อน
กำลังเล่นและเรียนรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนลัวพี
ทางตอนเหนือของสาธารณรัฐเคนยา ปี 2006

2000

2010

โซเฟีย เด็กหญิงวัย 10 ขวบใส่ขาเทียม
สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนที่จังหวัดกำแพงจาม ราชอาณาจักรกัมพูชา ปี 2017

2010

เอกอล เดส์ ตร์ว็ลส์ ต็อกเตอร์ส (โรงเรียนสามหมอปถัมภ์) ซึ่งเป็นโรงเรียนในเขตเจมเมย์ซีห์ ณ กรุงเบรุต ได้รับความเสียหายจากเหตุระเบิดเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2020 ยูเนสโกกำลังประสานงานเพื่อฟื้นฟูโรงเรียนต่าง ๆ ในสาธารณรัฐเลบานอน ซึ่งเป็นภารกิจส่วนหนึ่งของโครงการริเริ่ม “เพื่อเบรุต (Li Beirut)”

2020

ออเดรย์ อาซูเลย์: “เราจำเป็นต้องฟื้นฟูสรรค์สร้าง สัมพันธภาพของเราในรูปแบบใหม่ ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ระหว่างเรากับโลก และระหว่างเรากับเทคโนโลยี”

ออเดรย์ อาซูเลย์ ผู้อำนวยการใหญ่องค์การยูเนสโก ผู้ได้เรียกร้องให้ยกระดับความร่วมมือด้านการศึกษาในระดับสากล เป็นย้ำให้เห็นว่า ปัญหาท้าทายหลัก ๆ ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปรับเปลี่ยนด้านดิจิทัล ความคิดเห็นที่แบ่งฝักฝ่ายอย่างชัดเจน ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลเท็จ ส่งผลให้เราจำเป็นต้องใคร่ครวญทบทวนบทบาทการศึกษาเสียใหม่ เพื่อส่งผ่านองค์ความรู้และถ่ายทอดทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับคนรุ่นลูกหลานเหลนโหลนของเราในอนาคต และเพื่อเป็นการวางรากฐานสัญญาประชาคมฉบับใหม่ให้แก่สังคมที่หลากหลายของมนุษยเรา

แปลโดย พิศวาส ปทุมรัตน์

บทสัมภาษณ์ออเดรย์ อาซูเลย์

● **รายงานเรื่อง “ร่วมกันพลิกโฉมอนาคตของเรา : สัญญาประชาคมด้านการศึกษาฉบับใหม่” เพิ่งได้รับการตีพิมพ์ออกมาหมาด ๆ จุดประสงค์ของรายงานฉบับนี้คืออะไร?**

นี่ไม่ใช่ครั้งแรกที่องค์การของเราตีพิมพ์รายงานทำนองนี้ออกมา ในฐานะหน่วยงานทางด้านภูมิปัญญาขององค์การสหประชาชาติ ยูเนสโกพยายามประมวลสภาพสถานการณ์โดยรวมยามเมื่อบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมเรียกร้องต้องการทุกครั้งไป โดยการแจกแจงความท้าทายด้านการศึกษาในระดับโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต

นี่คือภารกิจของรายงานการศึกษาฉบับ “พอเร่” ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1972 และฉบับ “เดอลอर्स” ในปี 1996 รายงานทั้งสองฉบับนี้ได้นำเสนอหลักการการศึกษาที่สำคัญยิ่ง อาทิ “การศึกษาตลอดชีวิต” (lifelong education), “สังคมแห่งการเรียนรู้” (the knowledge society) และความจำเป็นของ “การเรียนรู้เพื่อรู้” (learn to know) นี่คือนวัตกรรมที่เอ็ดการ์ โมเรอ์ กระทำในปี 1999 เมื่อเขากำหนดนิยามว่าด้วย “7 บทเรียนอันสลับซับซ้อนด้านการศึกษาในอนาคต” ให้แก่ยูเนสโก และผลงานชิ้นนี้ได้กลายเป็นผลงานที่ใช้อ้างอิงนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

อีกกว่า 2 ทศวรรษต่อมา ก็ถึงเวลาประเมินสถานการณ์อีกวาระหนึ่ง โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมายและการศึกษาไม่ควรเดินตามแต่เพียงอยู่ข้างหลัง หากแต่ควรก้าวไปในอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ อย่างไรก็ตาม การที่ต้องแข่งขันแข่งกับการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ในบางครั้งบางคราว การศึกษาก็ดูเหมือนจะสูญเสียสมรรถนะในการชี้หนทางสู่อนาคตในช่วงเวลาที่ปัญหาด้านสภาพภูมิอากาศ สุขอนามัย โรคภัยไข้เจ็บ และเทคโนโลยี โจรมาบรรจบกันผนวกเข้ากับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งเน้นให้เห็นความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาอย่างชัดเจนนั้น การคิดใหม่ทำใหม่เรื่องการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากกว่าเวลาใดในอดีตกาลที่ผ่านมา

โครงการริเริ่มนี้ ซึ่งเปิดตัวก่อนการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เราจะได้ทำการถอดบทเรียนต่อไป – เป็นการฉายภาพการศึกษาในปี 2050 เป็นต้นไปสรุปก็คือ เนื่องเพราะการศึกษาคืออนาคตของเรา การพิจารณาใคร่ครวญเรื่องการศึกษาแห่งอนาคตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในเรื่องนี้ นับได้ว่ายูเนสโกได้รับประโยชน์จากผลงานชิ้นนี้ของบรรดาผู้เชี่ยวชาญรวมทั้งของประธานกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก ภายใต้การทำงานร่วมกับยูเนสโก (UNESCO chairs) เกือบ 200 คน ตลอดจนข้อมูลตอบกลับภาคสนามจากโรงเรียนเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติของยูเนสโก (Associated Schools) กว่า 400 แห่งทั่วโลก

รายงานชิ้นนี้ได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์จากผู้คนมากกว่า 1 ล้านราย ตั้งแต่เยาวชน ครูอาจารย์ ไปจนถึงปัจเจกชนในภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเศรษฐกิจ คุณลักษณะอันเป็นประชาธิปไตยเยี่ยงนี้ นับเป็นหัวใจของโครงการ เนื่องเพราะการศึกษาแห่งวันพรุ่งจำเป็นต้องเปิดพื้นที่ให้กว้างขึ้นสำหรับการมีส่วนร่วม พันธกิจ และความช่วยเหลือจากจากทั้งตัวผู้เรียนเองและจากประชาคมการศึกษาทั้งหมด

● **เมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาท้าทายมากมาย อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความคิดเห็นที่แบ่งขั้วเป็นฝักฝ่าย และการแพร่กระจายของวาทกรรมแสดงความเกลียดชังเช่นในปัจจุบัน การศึกษาจะยังคงสามารถหล่อหลอมอนาคตร่วมกันได้อย่างไร?**

การศึกษาจำต้องรับมือกับปัญหาท้าทายหลัก ๆ เหล่านี้ให้ได้ ทว่ายังมีได้บรรลุผลในปัจจุบัน เยาวชนตระหนักดีในเรื่องนี้และกำลังแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ความวิตกกังวลของพวกเขาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งเป็นหัวใจของอนาคต ยังมีได้ถูกจัดให้เป็นแกนกลางในหลักสูตรของโรงเรียน ข้อเสนอเด็ดดังกล่าวของเยาวชนได้รับการยืนยันจากรายงานของยูเนสโกเรื่อง “เรียนรู้เพื่อโลกของเรา” (Learn for our planet) ที่ได้รับการตีพิมพ์ในฤดูใบไม้ผลิ ปี 2021 ซึ่งระบุว่าหนึ่งในหัวใจของหลักสูตรในโรงเรียนทั่วโลกยังไม่มีกรกล่าวถึงความหลากหลายทางชีวภาพเลย

●●
สิ่งแวดล้อมศึกษา
จะต้องเป็นหนึ่งใน
ในองค์ประกอบหลัก
ของการศึกษาแห่งอนาคต

© UNESCO/ Christelle ALIX

▶ **ออสเตรีย อาซูเลย์ ผู้อำนวยการใหญ่องค์การยูเนสโก**

ในอนาคต สิ่งแวดล้อมศึกษาจะต้องเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการศึกษาด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ 1) การแก้ปัญหาเรื่องสภาพภูมิอากาศจะเป็นการสืบประยุทธ์ในระยะยาว ซึ่งมีนัยว่าเราจะต้องพบเจอกับความวุ่นวายอย่างจริงจังเกี่ยวกับวิถีที่เรามองสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังนั้นในระยะยาวจะมีเครื่องมือใดที่จะมีประสิทธิผลดียิ่งไปกว่าการศึกษา? 2) เนื่องจากเรามักจะปกป้องสิ่งที่เราเข้าใจได้ดีกว่าสิ่งที่เราไม่เข้าใจ ฉะนั้นการทำความเข้าใจจึงเป็นข้อกำหนดเบื้องต้นของการปกป้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ทว่าหนทางดังกล่าวยังยาวไกล ดังเช่นที่รายงานของยูเนสโกได้แสดงให้เห็น ดังนั้นเราจึงต้องระดมพลังชุมชนนานาชาติ ต้องกระตุ้นให้เกิดโครงการริเริ่มใหม่ ๆ และต้องแสวงหาพันธมิตรที่เป็นรูปธรรมเพื่อการนี้ให้จงได้

นี่คือสิ่งที่เป็ผลสัมฤทธิ์ของยูเนสโกในการประชุมโลกที่กรุงเบอร์ลินเมื่อเดือนพฤษภาคม 2021 ทั้งนี้รัฐบาลจาก 80 ประเทศให้คำมั่นสัญญาว่าจะไปปรับปรุงหลักสูตรในโรงเรียน โดยเน้นบทบาทสิ่งแวดล้อมศึกษาให้บรรลุผลภายในปี 2025 และยูเนสโกก็จะให้การสนับสนุนพวกเขาในภารกิจนี้

ในขณะที่เดียวกัน สิ่งแวดล้อมศึกษาก็มีแนวโน้มว่าจะมีการส่งเสริมการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ควบคู่ไปด้วย ซึ่งนับเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งไม่เฉพาะต่อสภาพภูมิอากาศเท่านั้น แต่จะยังประโยชน์ต่อความหลากหลายที่มนุษย์เราประสบอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

● **เมื่อมองเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลในสังคมของเรา ซึ่งถูกเร่งความเร็วจากปรากฏการณ์การแพร่ระบาดครั้งใหญ่นี้ องค์ความรู้ใหม่ ๆ อะไรบ้างที่เยาวชนควรจะเรียนรู้?**

ฉันมองเห็นด้านหลัก ๆ หลายด้านเลยคะ โดยเฉพาะอันดับแรก เนื่องจากโซเชียลเน็ตเวิร์กส่งผลให้สัมพันธ์ภาพระหว่างเรากับข่าวสาร กับสื่อ และกับข้อมูลทั้งหมดทั้งหมดเปลี่ยนแปลงไปอย่างลุ่มลึก ดังนั้น เราจึงต้องพัฒนาการฝึกอบรมทักษะด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะความก้าวหน้าในแง่การเข้าถึงที่ง่ายขึ้น กลับต้องมาเดินถอยหลังในแง่การตรวจสอบข้อเท็จจริง และความเป็นมืออาชีพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร เห็นได้ชัดเจนว่าการแพร่กระจายข้อมูลเท็จที่ถูกเผยแพร่จากคนที่เชื่อว่าข้อมูลเป็นความจริง เฟคนิวส์ รวมทั้งข่าวลวงแบบแนบเนียนล้าลึก ต่างก็เพิ่มเติกริของความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ ตัวอย่าง เช่น สามารถส่งผลโดยตรงต่อการเลือกตั้งได้ ด้วยเหตุดังกล่าวเวลานี้จึงมีความจำเป็นมากกว่าในอดีตที่จะต้องบ่มเพาะทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ

การศึกษาขั้นตอนนี้ต้องส่งเสริมการใช้วารณญาณ และการใช้ตรรกะ ที่สำคัญเช่นกันคือเรียนรู้วิธีการใส่รหัส แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าคือ การเรียนรู้วิธีการถอดรหัส จากกระแสรายข้อมูลอันท่วมท้นที่เข้ามากระทบเรา อย่างต่อเนื่อง ยูเนสโกกำลังทำเรื่องนี้อยู่ค่ะ เราได้อพยพ โครงการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ทางหนังสือและสารสนเทศ สำหรับครู และแน่นอนว่าในอนาคตเราก็จะทำการอัพเดทอีกเรื่อย ๆ

นอกจากเรื่องการเรียนรู้ทางหนังสือและสารสนเทศแล้ว เราจำเป็นต้องพัฒนาการศึกษาเพื่อต่อต้านการเหยียดเชื้อชาติและการต่อต้านชาวยิวในทุกรูปแบบ ปฏิบัติการตอบสนองทางเชื้อชาตินี้เป็นบทเรียนหนึ่งที่ได้จากการระบาดครั้งใหญ่ นั่นคือ แนวโน้มที่จะหาแพะรับบาป พฤติกรรมเหยียดเชื้อชาตินี้ยังคงปรากฏให้เห็นและเป็นภัยคุกคามอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เราจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะสร้างสรรค์สร้างโลกร่วมกัน เรียนรู้ที่เรามาจากไหน เพื่อจะได้รู้ว่าเราจะไปอยู่ที่ใดในอนาคต เช่น การสำรวจจุดกำเนิด ต้นทางของมนุษยชาติจะทำให้ทุกคนสามารถรับรู้รากเหง้า ร่วมกันของมนุษย์ผู้ผ่านการเดินทางอันยาวไกล พร้อมการผันเปลี่ยนสปีชีส์ที่หลายหลากจนสามารถ ค้นพบความหมายของมนุษยชาติได้อีกคำรบหนึ่ง

ประการสุดท้าย เราต้องปรับปรุงให้เป็นรูปแบบ สหวิทยาการมากขึ้น ฉันได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีการผสมผสานสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้ากับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์มาแล้ว นอกจากนี้ เราจำเป็นต้องสร้าง สะพานโยงใยการศึกษา วัฒนธรรม และมรดกของชาติ/โลกเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านทางศิลปศึกษา โดยทั่วไป เมื่อต้องเผชิญกับเนื้อหาที่มีความซับซ้อนมาก ๆ จนกระทั่งสาขาวิชาเดียวกันก็อาจครอบคลุมได้หมด การที่ครูอาจารย์จากต่างสาขาวิชาเข้ามาทำงานร่วมกัน ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์มากมายต่อทุกฝ่าย หลักสูตร ในโรงเรียนจึงควรส่งเสริมการเรียนการสอนแบบ สหวิทยาการ

เทคโนโลยีดิจิทัล จะเข้ามาปรับเปลี่ยน ภาระหน้าที่ของครู แต่จะไม่สามารถและ ไม่ควรเข้ามาแทนที่ครู

● เมื่อมองในภาพรวมของสังคม เทคโนโลยีดิจิทัลกำลังเข้าไปมีบทบาท ในโรงเรียนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นี่คือโอกาส ที่แท้จริงหรือไม่? เราควรจัดวางกรอบ ให้มีการใช้เทคโนโลยีในโรงเรียนในอนาคต อย่างไร?

เราไม่ควรมองเทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียนว่าเป็นผลลัพธ์ ปลายทางที่เรามุ่งหวัง หากแต่ต้องมองว่ามันเป็นหนทาง ที่จะนำพาเราไปสู่เป้าหมาย โดยต้องมองเห็น ทั้งข้อจำกัดและความเสี่ยงของมันอย่างชัดเจนด้วย เป็นความจริงที่ว่า การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และ ปัญญาประดิษฐ์ (เอไอ) สามารถเปิดโอกาสที่เป็นรูปธรรม ด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเรียนรู้ ส่วนบุคคล การกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ในตัวผู้เรียน และการช่วยแบ่งเบาภารกิจที่ซ้ำซากจำเจให้กับครู อาจารย์ ทว่าเราจะต้องไม่มองเทคโนโลยีเหล่านี้ ว่ามันคือ เครื่องมือวิเศษมหัศจรรย์

เราต้องตระหนักถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ของเทคโนโลยีดิจิทัล ฉันทมองเห็นข้อจำกัดหลัก ๆ ได้ 2 เรื่อง เรื่องแรกคือ ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และเรื่องที่สองคือ ความเสี่ยงด้านการเรียนรู้

ในเบื้องต้น ขณะนี้เทคโนโลยีดิจิทัลกำลังทำให้ช่องว่าง ทางการศึกษาในทุกมิติกว้างขึ้นกว่าเดิม และฉันคิดว่า นี่คือหนึ่งในบทเรียนสำคัญอันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในช่วงเวลาหนึ่งปีครึ่ง ที่ผ่านมามีการพูดถึงการเรียนรู้ทางไกลกันอย่างมาก แต่ผมโน้มน้าวถึงข้อจำกัดกลายเป็นแค่เพียงภาพลวงตา สำหรับนักเรียนจำนวนมากทั่วโลก อาทิ ในแอฟริกา 90% ของนักเรียนยังเข้าไม่ถึงคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกใจที่ข้อมูลของเราระบุว่า มีนักเรียนมากกว่า 500 ล้านคนที่เข้าไม่ถึงการเรียนรู้ ทางไกล ในหลายท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท การศึกษาทางไกลจะยังคงหมายถึงการศึกษาผ่านทางวิทยุหรือไม่ก็โทรทัศน์เท่านั้น

ยิ่งไปกว่านั้น ในเรื่องการเรียนรู้ หน้าที่อุปถัมภ์ใด ๆ ก็ไม่สามารถเข้ามาแทนที่ครูได้ แม้แต่อัลกอริทึมที่ดีที่สุด ก็ไม่อาจแทนที่ทักษะทางด้านอารมณ์และสังคม มนุษยธรรม ความเห็นอกเห็นใจ ตลอดจนความเอาใจใส่ ของนักการศึกษาได้ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จะต้องเป็น หัวใจในการฝึกอบรมครูในอนาคต ดังนั้นจึงควรใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเข้ามาเสริมบทบาทของครูเท่านั้น และควรพิจารณาใช้เป็นกรณีไป รายงานระบุชัด ในประเด็นนี้ว่า เทคโนโลยีดิจิทัลจะเข้ามาปรับเปลี่ยน โรงเรียนและภาระหน้าที่ของครู แต่จะไม่สามารถ และไม่ควรเข้ามาแทนที่ครู

● ● การส่งเสริมการเรียนรู้เท่ากัน สื่อและสารสนเทศต้อง ครอบคลุมการใช้ วารณญาณ การซึมซับจิตวิญญาณ แห่งความกังวล และการใช้ตรรกะ

● นอกเหนือจากปัญหาเรื่องเป้าหมายแล้ว ก็ยังมีคำถามเกี่ยวกับเรื่องวิธีการด้วย เอกภาพในระดับสากลแบบไหนที่เราควร จะหล่อหลอมในอนาคต เพื่อให้มีการมอง การศึกษาว่าเป็นบริการสาธารณะ?

เป็นความจริงที่ว่าผลพวงอันเลวร้ายจากการระบาดใหญ่ ในครั้งนี้ กำลังก่อให้เกิดความคิดเข้ายวนที่ส่งผลเสีย อย่างร้ายแรง – นั่นคือ ความต้องการดัดงบบรรณ การศึกษา ซึ่งปกติก็ต้องแข่งขันกับภาคส่วนอื่น ๆ อยู่แล้ว ความเสี่ยงนี้เกิดขึ้นจริง เนื่องจากรายงาน ที่ตีพิมพ์เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2021 โดยยูเนสโกร่วมกับ ธนาคารโลก ชี้ให้เห็นว่า 2 ใน 3 ของกลุ่มประเทศ รายได้ต่ำได้ดัดงบบรรณการศึกษาของรัฐแล้ว ตั้งแต่เริ่มมีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

อย่างไรก็ตาม สภาวะฉุกเฉินด้านการศึกษาจำเป็นต้องมี พันธกิจด้านงบประมาณด้วยเช่นกัน แพ็คเคจกระตุ้น งานการศึกษาเปิดโอกาสครั้งประวัติศาสตร์ให้เรา ได้ใคร่ครวญงบประมาณการศึกษาตามความเป็นจริง ซึ่งหาใช่เป็นเพียงแค่อายัดจ่ายประจำไม่ หากแต่เป็น การลงทุนเพื่ออนาคตของประเทศชาติที่ให้ผลกำไร มากที่สุด เศรษฐกิจบนรากฐานขององค์ความรู้ ต้องลงทุนอย่างมากมายด้านการศึกษา การเพิ่ม งบประมาณการศึกษาเป็นเรื่องของการดูแลสิทธิและ คำนึง รวมทั้งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสมรรถนะ ในการแข่งขันของประเทศ

นอกเหนือจากแง่มุมด้านการเงิน เรายังต้องเตรียม หาช่องทางในระบบสถาบัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ในกรณีนี้ ความร่วมมือในระดับสากลจึงจำเป็นมากกว่า ช่วงเวลาใด ๆ ในอดีต เมื่อการศึกษาเป็นบริการ สาธารณะของโลก ดังนั้น เราจำเป็นต้องปฏิบัติการ ในขอบเขตระหว่างประเทศเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการจัดการจึงเรียกร้องให้ผู้มีบทบาททางการศึกษาทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกมาร่วมกันทำงาน นี่คือพันธกิจของโครงการพันธมิตรโลกเพื่อการศึกษา (the Global Education Coalition) ที่ได้เปิดตัวไปแล้ว และกำลังทำหน้าที่อย่างขะขันแข็งในกว่า 100 ประเทศ เราจำเป็นต้องแสวงหาพันธมิตรใหม่ ๆ ด้วย เช่น ภาคเอกชนและผู้มีบทบาทหลัก ๆ ด้านดิจิทัล เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

● **ท้ายที่สุด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะในรายงานของยูเนสโกเรื่อง “ร่วมกันพลิกโฉมอนาคตของเรา” จะมีการติดตามผลอย่างไร?**

รายงานฉบับนี้ซึ่งเป็นผลพวงของการปรึกษาหารืออย่างกว้างขวางนับเป็นผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการดำเนินงานอันยาวนานภายใต้การนำโดยชาร์ล-เวริก เจ็ด ประธานาธิบดีสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเอธิโอเปีย ทว่าผลงานตีพิมพ์ชิ้นนี้เป็นเพียงแค่ก้าวแรกเท่านั้น โดยมีมุ่งหมายให้เป็นหนทางนำพาเราไปสู่จุดหมายให้ได้เป็นจุดหมายปลายทางในตัวของมันเองไม่ รายงานตั้งเป้าหมายเสนอชุดแนวปฏิบัติงานสำหรับช่วงปีที่กำลังจะมาถึง – ไม่ใช่เฉพาะด้านนโยบายการศึกษาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงแนวปฏิบัติทางการศึกษาด้วย

รายงานนำเสนอสัญญาประชาคมฉบับใหม่สำหรับสังคมของเราเพื่อสรรค์สร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ระหว่างมนุษย์กับโลก และระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยีขึ้นมาใหม่ เป็นสัญญาประชาคมฉบับใหม่ที่เรากำลังต้องซ่อมแซมเยียวยาความยุติธรรมในอดีตและปรับเปลี่ยนส่วนอนาคต

เดิมพันนี้สูงยิ่งจนเราได้แต่หวังว่าการอภิปรายถกเถียงที่ได้มีการริเริ่มขึ้นมาช่วงหนึ่งแล้วจะยังคงดำเนินต่อไป และฉันก็มีความมั่นใจอย่างมากในประเด็นนี้ การเขียนรายงานฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าสารัตถะที่ถกเถียงได้ก่อให้เกิดความกระตือรือร้นอย่างยิ่งยวดในหมู่ผู้เชี่ยวชาญ ครูบาอาจารย์และในหมู่เยาวชน ซึ่งมีการผนึกกำลังระดมพลกันอย่างเหนียวแน่น เนื่องจากเยาวชนเหล่านี้ตระหนักดีว่าพวกเขามีความห่วงกังวลกับโลกใบนี้

รายงานฉบับนี้ทำการประเมินและกำหนดแนวทางปฏิบัติไว้อย่างคร่าว ๆ ณ ตอนนี้ เราจึงต้องหยิบฉวยแนวทางดังกล่าวและขยายขอบเขตให้กว้างไกลยิ่งกว่าเดิม

▼ ระหว่างการเยือนสาธารณรัฐจิบูตีในเดือนกุมภาพันธ์ 2021 ผู้อำนวยการใหญ่ประกาศว่า ยูเนสโกจะเสริมสร้างพันธกิจด้านนโยบายการศึกษาให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

ภายใต้บริบทของปัญหาท้าทายด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเทคโนโลยีในทุกวันนี้ โรงเรียนจำเป็นต้องมีการปรับปรุงพัฒนา ด้วยการสร้างระบบนิเวศทางการศึกษาแบบเรียนรวมกันทุกกลุ่ม และนำเอาแนวคิดแบบมีส่วนร่วมมาใช้เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

“เรามีพันธกิจร่วมกัน เพื่อเปลี่ยนแปลงวิถีทางการดำรงชีวิต”

แปลโดย จงจิต อนันต์คุศรี

บทสัมภาษณ์ประธานาธิบดีซาห์ล-เวิร์ก เชด แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเอธิโอเปีย ผู้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยการศึกษาแห่งอนาคต

● **คณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยการศึกษาแห่งอนาคต มีจุดมุ่งหมายที่จะออกแบบการศึกษาใหม่สำหรับโลกในปัจจุบันที่สลับซับซ้อน ผันผวน และมีความเหลื่อมล้ำกันมากยิ่งขึ้นทุกขณะ คุณคิดว่าค่านิยมและหลักเกณฑ์อะไรบ้างที่ควรใช้เป็นรากฐานสำหรับการศึกษาเพื่อวันพรุ่งนี้?**

ปัญหาท้าทายที่ประดังประเดอยู่ในโลกทุกวันนี้ รวมทั้งปัญหาที่มองเห็นอยู่บนขอบฟ้าที่ไกลลิบด้วยแล้ว แต่เป็นปัญหาท้าทายที่เราต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การระบาดของใหญ่ของโควิด-19 การใช้ทรัพยากรของโลกจนเกินขอบเขตของการฟื้นฟูตามธรรมชาติ สังคมที่แตกแยก ถิ่นทรายจากเทคโนโลยีที่แบ่งแยกมนุษย์ให้ออกห่างจากกันทุกที ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากนานาชาติและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทั่วโลก ในระดับใหญ่โตมหึมาอย่างที่ไม่เคยมีและไม่เคยพบเห็นมาก่อน

การศึกษาต้องช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้คนทั่วโลก ให้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์เจรจาหารือและทำงานร่วมกัน ปัจจุบันบุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องความเข้าใจ และเห็นใจกันจึงจะเป็นพลังให้ปฏิบัติงานร่วมกันได้ การศึกษามีศักยภาพในการเผยแพร่ส่งต่อความรู้และโอกาสไปถึงทุกคนในทุกแห่งหน ตลอดจนอาจได้พบปะผู้คนที่คงไม่ได้พบเจอในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ พันธกิจที่มุ่งมั่นในเรื่องสิทธิมนุษยชน ความเหลื่อมล้ำทางเพศสภาพ และการเยียวยาความอยุติธรรมในอดีต จะช่วยสร้างสรรคระบบนิเวศทางการศึกษาแบบเรียนรวมโดยปราศจากการแบ่งแยก เพื่อส่งเสริมผู้คนในทุกมิติของชีวิต

ที่สำคัญคือ การขบคิดพิจารณาเรื่องอนาคตการศึกษา หมายถึงเราต้องลงมือปฏิบัติจริงวันนี้เลย ความอยู่รอดของมนุษยชาติและของโลกที่เราอาศัยอยู่นั้น กำลังตกอยู่ในอันตราย ฉะนั้น เราจึงต้องร่วมแรงร่วมใจปรับเปลี่ยนเส้นทางการดำเนินชีวิตเสียใหม่ เพื่อให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปมีความเป็นอยู่ที่ดี และเพื่อให้มนุษยชาติสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้ รวมทั้งอยู่ร่วมกับธรรมชาติภายใต้ความเที่ยงธรรมและความสงบสุข

● **ดูเหมือนว่าเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ เป้าหมายที่ 4 ที่ให้หลักประกันเรื่อง การศึกษาเพื่อปวงชนที่มีคุณภาพ อย่างครอบคลุมทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ภายในปี 2030 จะยังอยู่ไกลเกินเอื้อม เพราะทุกวันนี้ เด็กจำนวน 258 ล้านคน ทั่วโลกยังไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนเลย เราจะออกแบบการศึกษาในบริบทนี้กันอย่างไรดี?**

เวลานี้นับเป็นช่วงเวลาสำคัญยิ่งในการคิดออกแบบ การศึกษากันใหม่เพราะเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่าน ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างมนุษย์เรากับโลก และกับเทคโนโลยีกำลังเปลี่ยนแปลงไปในหลายวิถีทาง แบบลุ่มลึก ส่งผลให้สัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์ผันแปรตามไปด้วย นอกจากนี้ การระบาดของใหญ่ทั่วโลกกับผลพวง แนวปฏิบัติที่พลิกผันอย่างมากมายโดยฉับพลันทันใด ก็ได้บังคับให้เราต้องหันกลับไปทบทวนสมมติฐานที่เคยมีมาแต่เก่าก่อน รวมถึงการปฏิบัติตาม วิถีทางแบบดั้งเดิมด้วย นี่คือการเปิดประตูไปสู่ ความเป็นไปได้ใหม่ ๆ และเน้นย้ำให้เห็นชัดถึงโลกาภิวัตน์ ที่เชื่อมโยงระหว่างกันทั่วทั้งโลก ระบบการศึกษา จึงจำเป็นต้องเน้นย้ำและยกระดับความเชื่อมโยงระหว่างกันเหล่านี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่านี่คือจุดแข็งของการศึกษา

จากบริบทของการเปลี่ยนผ่านในปัจจุบัน คณะกรรมการ ตัดสินใจมองการศึกษาในมุมมองระยะยาว ภายใต้กรอบ เวลาอันยาวนานของแผนงานที่มองไกลไปถึงปี 2050 และแลเลยไปไกลกว่านั้น ได้ช่วยให้เห็นการศึกษาในแง่มุม ที่ใหม่ขึ้น และนำเสนอแนวทางการเรียนรู้พร้อม กับนวัตกรรมใหม่ ๆ

สิ่งสำคัญประการแรกคือ ต้องตระหนักว่าเรารู้จัก แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษามากมาย รวมทั้งทราบดี ถึงความสำคัญอย่างยิ่งยวดของโอกาสทางการศึกษา ที่เท่าเทียมกันสำหรับเด็กผู้หญิงและสตรี ซึ่งช่องว่างนี้ กำลังแคบลง นอกจากนี้ เรายังรู้วิธีที่จะออกแบบ โรงเรียนให้ครอบคลุมกลุ่มบุคคลที่อยู่ชายขอบที่สุด ของสังคม ซึ่งเป็นงานที่จำเป็นต้องกระทำต่อไป อย่างสม่ำเสมอ

ซาล์-เวิร์ก เเซิด ประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเอธิโอเปีย เป็นผู้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยการศึกษาแห่งอนาคต

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีหลายปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้นตอของบางปัญหาที่อยู่วิธีการจัดการศึกษา ในช่วงศตวรรษที่แล้ว รูปแบบสากลของการจัดการศึกษาที่เด่น ๆ และมีการใช้มาอย่างยาวนาน นำเสนอ การศึกษาในสถานะช่วงเวลาของการเตรียมตัวเข้าสู่โลก ของการทำงาน แต่ตอนนี้ เรารู้แล้วว่าการศึกษาเชื่อมโยง สัมพันธ์กับมนุษย์ในทุก ๆ ช่วงของชีวิต จึงจำเป็นต้องมี การศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพ รวมทั้งการสร้างเสริม โอกาสทางการเรียนรู้ และการศึกษาผู้ใหญ่ทั้งในระบบ นอกกระบวน และตามอัธยาศัย

โรงเรียนจะยังคงเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และจำเป็นต้องได้รับการปกป้องดูแลและปรับเปลี่ยนรูปแบบ หลักสูตรในโรงเรียนต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุงใหม่ เพื่อให้มนุษย์รู้จักการพึ่งพาอาศัยกันและกันมากขึ้น และเรียนรู้วิถีการดำรงชีพอย่างสอดคล้องกับโลกได้ดีขึ้น อีกทั้งต้องนึกถึงทักษะที่จำเป็นของโลกดิจิทัลในปัจจุบัน และอนาคตด้วย ส่วนครูต้องใช้แนวทางการสอน ด้วยวิธีการแบบมีส่วนร่วมและให้ทำงานเป็นทีมเพิ่มขึ้น ผ่านการเรียนรู้โดยใช้โครงงานและการตั้งโจทย์ ให้ฝึกแก้ปัญหา ความจริงของสาระสำคัญในเรื่องนี้ ก็คือ เราไม่สามารถส่งต่อรูปแบบการจัดการศึกษา ที่ใช้กันมาในอดีตได้อีกต่อไปสำหรับโลกยุคศตวรรษที่ 21 ที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง

การศึกษาต้องช่วยพัฒนา ศักยภาพของผู้คนทั่วโลก ให้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ เจริญหรือและทำงานร่วมกัน

- รายงานชิ้นใหม่ของคณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยการศึกษา แห่งอนาคตเรื่อง “ร่วมกันพลิกโฉม อนาคตของเรา : สัญญาประชาคม ด้านการศึกษาฉบับใหม่” ได้รับการสนับสนุน โดยผ่านขั้นตอนการได้รับคำปรึกษาหารือจากสาธารณชนและผู้เชี่ยวชาญ ในระดับสากลอย่างกว้างขวาง เหตุใด จึงต้องให้ความสำคัญกับการเข้ามามี ส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อย่างหลากหลายกว้างขวางขนาดนี้?

การศึกษาเป็นหนึ่งในประสบการณ์ที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบ ได้มากที่สุดซึ่งมนุษย์สามารถแลกเปลี่ยนแบ่งปันกันได้ ดังนั้น จึงมีความเห็นชัดเจนตรงกันเมื่อมีการวางผังงาน ในคณะกรรมการว่า การจะทำให้การศึกษาเป็น บริการสาธารณะของโลกได้ เราจำต้องอาศัยเก็บเกี่ยว ความรู้และประสบการณ์ร่วมกันจากทั่วโลก นี่คือเหตุผล ที่ทำให้ต้องตั้งคำถามกับผู้คนทุกวัยจาก 120 กว่า ประเทศ เกี่ยวกับความหวังและความกลัวของพวกเขา ที่มีต่ออนาคต และให้ร่วมกันคิดหาวิธีการที่จะทำให้ การศึกษาช่วยให้ทุกคนสามารถสร้างสรรค์อนาคต ของมนุษยชาติและของโลกได้ดีที่สุด

ผู้คนกว่าล้านคนจากทุกภูมิภาคทั่วโลกได้แบ่งปัน ความคิดเห็นผ่านงานศิลปะ การสำรวจ การสัมมนา ผ่านเว็บ และการอภิปรายกลุ่ม ในการนี้ คณะกรรมการ ได้ได้รับแรงบันดาลใจอย่างแท้จริง และพยายามที่จะนำ แนวคิดเหล่านี้มาใช้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยหนึ่งในสาระสำคัญที่ได้ยินมากที่สุดคือ การศึกษา มีความสำคัญยิ่งต่อการใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและ มีความหมายของปัจเจกบุคคล และมีความสำคัญ เท่าเทียมกันต่อการสร้างสรรค์อนาคตร่วมกัน ของมนุษยชาติ ดังนั้น การมองการศึกษาในรูปแบบ ของความอยู่ดีมีสุขร่วมกัน ซึ่งสมาชิกในสังคม เป็นผู้รังสรรค์และร่วมดำเนินการจนบรรลุผล จึงเป็นหนึ่ง ในแนวคิดหลักของคณะกรรมการ ในตอนนี้ผลงาน ของคณะกรรมการซึ่งมีส่วนร่วมจากปัจเจกชน เป็นล้านคน – และจะมีตามมามากหลายล้าน – จะได้รับการนำไปอภิปรายถกเถียงเพิ่มเติม และปรับเปลี่ยน ให้สอดคล้องกับบริบทก่อนนำลงสู่ภาคปฏิบัติต่อไป

▶ ประธานาธิบดีซาห์-เวิร์ก เชต และฟิลซัน อับดุลลาฮี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสตรี เด็ก และเยาวชน (ตำแหน่งในขณะนั้น) เข้าเยี่ยมชมโครงการฝึกอบรมการเขียนโปรแกรมและวิทยาการหุ่นยนต์สำหรับเด็กกำพร้า ในปี 2018 ณ กรุงอาดดิสอาบาบา

● โรคระบาดใหญ่ครั้งนี้แสดงให้เห็นภาพอันน่าตระหนกตกใจในความเหลื่อมล้ำด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ทางไกลของประเทศต่าง ๆ โดยพบว่าผู้เรียนในอนุภูมิภาคซาราจาจำนวนถึง 82% ไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ช่องว่างดังกล่าวสำคัญด้านอื่น ๆ ที่ประเทศแถบแอฟริกายกขึ้นมาเป็นประเด็นระหว่างการอภิปรายในระดับนานาชาติครั้งนี้มีอะไรบ้าง?

เมื่อมองไปถึงอนาคตปี 2050 และแลไกลต่อไปอีก ประชากรโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนในทวีปแอฟริกาจะเพิ่มสัดส่วนมากขึ้นเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรโลก และเราก็ทราบว่ายังมีอีกหลายเรื่องที่จะต้องทำเพื่อแก้ไขความไร้สมดุลที่ยังคงดำรงอยู่ในเรื่องพลังอำนาจ รวมถึงความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมที่ตกทอดมาแต่อดีต ซึ่งบางส่วนยังคงมีให้เห็นสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ สัดส่วนผู้เรียนที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ในระดับต่ำจนไม่อาจยอมรับได้ของทวีปนี้ ยังเป็นหลักฐานให้ประจักษ์ถึงความเหลื่อมล้ำที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องเสมอมา

แอฟริกาก็เฉกเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ในซีกโลกใต้ที่มีส่วนร่วม ก่อวิกฤตสภาพภูมิอากาศน้อยที่สุด แต่กลับต้องเสี่ยงแบกรับภาระวิกฤตนี้หนักที่สุด อย่างไรก็ตาม มาตรการบรรเทาผลกระทบการเตรียมทำรายงานฉบับนี้ คณะกรรมการได้ยื่นคำพูดซ้ำแล้วซ้ำเล่าที่ระบุว่า การเห็นคุณค่าอย่างแท้จริงเรื่องการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของมนุษย์ หมายถึงการก้าวข้ามระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ทั่วโลก ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความซื่อสัตย์ต่อความเป็นมนุษยชาติหมายถึงว่าเราจำเป็นต้องปฏิเสธไม่ยอมรับและดำเนินการแก้ไขระดับความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระดับระหว่างประเทศด้วย

รายงานฉบับนี้สนับสนุนความมุ่งมั่นพยายามในการพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ อันจะยังประโยชน์ต่อทุกคนและสงวนรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืน โดยต้องมีหลักประกันว่าชาวแอฟริกาจะสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้โดยรวมที่มนุษยชาติสั่งสมมาหลายชั่วอายุคนได้อย่างเต็มที่ และที่สำคัญพอ ๆ กันก็คือ เราจำเป็นต้องสร้างหลักประกันว่าชาวแอฟริกาจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมและช่วยเพิ่มเติมทั้งในเรื่องภูมิปัญญาและนวัตกรรมจากพื้นที่เพื่อส่งต่อไปเป็นมรดกองค์ความรู้ของโลก

● ●
**คณะกรรมการ
ให้การสนับสนุน
ความมุ่งมั่นพยายาม
ในการพัฒนาสังคม
และทรัพยากรมนุษย์
อันจะยังประโยชน์
ต่อทุกคนและสงวน
รักษาความหลากหลาย
ทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืน**

● เบื้องหลังแนวคิดใน "การตีกรอบเรื่องมนุษยนิยม" ที่เน้นชัดเจนอยู่ในรายงานฉบับนี้คืออะไร?

'การตีกรอบใหม่เกี่ยวกับมนุษยนิยม' คือการค้นหาทิศทางใหม่ ๆ สำหรับมนุษยชาติ โดยการพิจารณาขอบเขตใหม่ที่เราเป็นใคร และคิดว่าตัวเราเองเป็นอย่างไร ในความสัมพันธ์ที่มีกับมนุษย์ผู้อื่น กับโลกที่เราอาศัยอยู่ และกับเทคโนโลยี ถึงแม้ว่าโควิดจะส่งผลกระทบต่อเราทุกคนและเตือนให้มนุษย์รับรู้ได้ถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดของมนุษยชาติ แต่มันก็ส่งผลกระทบต่อลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ชุมชนที่ยากจนได้รับความทุกข์ยากลำบากกว่ามาก ส่วนเด็กผู้หญิงและสตรีได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจมากกว่า เด็กผู้ชายและบุรุษ ที่อายุที่สุด โควิดได้เตือนให้เรานึกถึงความสำคัญของการต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำในเรื่องพลังอำนาจ และจำต้องขจัดความแสวงหาประโยชน์ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นอยู่ ณ ที่ใดก็ตาม

ยิ่งไปกว่านั้น การดำรงคงอยู่ของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติอันกว้างใหญ่ไพศาลบนโลกจะไม่อาจแยกออกจากกันได้ จึงมีความจำเป็นต้องปลูกจิตสำนึกด้านนิเวศวิทยาแบบใหม่เพื่อบ่มเพาะให้เราเป็นมนุษย์ที่เต็มคนมากขึ้นได้ในที่สุด นอกจากนี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบันกำลังทำให้เส้นแบ่งระหว่างความเป็นมนุษย์กับเครื่องจักรรางเลื่อนจนแทบจะไม่ได้แตกต่างกัน ดังนั้นการตัดสินใจด้านจริยธรรมที่เราต้องดำเนินการเกี่ยวกับเทคโนโลยี อย่างเช่นเอไอ และการเพิ่มประสิทธิภาพด้านชีวภาพของมนุษย์ (bio-enhancement) จึงไม่ควรเป็นเรื่องภายในกลุ่มชนชั้นนาระดับปกครองเท่านั้น แต่จำเป็นต้องให้ทุกคนเข้าไปเกี่ยวข้องมีส่วนร่วม เพื่อสร้างหลักประกันให้มีการนำเทคโนโลยีไปใช้ตามวิถีทางที่จะช่วยส่งเสริมอนาคตของโลกร่วมกัน และการศึกษาก็ถือเป็นหนึ่งในภาคส่วนหลักที่จะช่วยพัฒนาปรับสมดุลสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ระหว่างมนุษย์กับโลกที่อาศัยอยู่ และระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยี

● ทักษะพื้นฐานอะไรบ้าง ที่คนรุ่นหลังจำเป็นต้องใช้เพื่อการดำรงชีวิตอยู่บนโลกที่ถูกเปลี่ยนแปลงไปแล้วจากน้ำมือมนุษย์ รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีชีวภาพ และประสาทวิทยาศาสตร์?

เราควรปรับปรุงหลักสูตรในทุก ๆ ด้านเพื่อสอนศิลปะการใช้ชีวิตด้วยความเคารพและรับผิดชอบต่อโลกใบนี้ ซึ่งถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากการกระทำของมนุษย์ คนรุ่นต่อ ๆ ไปจำเป็นต้องได้รับการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกรักษ์โลก

พร้อมทั้งปลูกฝังการใช้วิจารณญาณในการคิดวิเคราะห์ รวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะพลโลก ฉะนั้นจึงควรบรรจุการตระหนักรู้ว่าโลกจะยังคงเปลี่ยนแปลงเสื่อมทรุดอย่างต่อเนื่องไว้ในหลักสูตรผ่านการปลูกฝังสมรรถนะให้ผู้เรียนรับรู้ถึงปัญหาและการรู้จักหาหนทางแก้ไขปัญหาด้วยในขณะเดียวกัน

โรงเรียนจะต้องมุ่งเน้นไปที่การรู้หนังสือขั้นพื้นฐานตั้งแต่การอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ ทั้งยังต้องให้การศึกษาริเริ่มรู้ไปไกลมากกว่านั้นด้วย ทุกคนในทุก ๆ ที่จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะเป็น "พลโลก" (Learn 'to be') และเป็น "พลโลกผู้มีความยืดหยุ่น" (Learn 'to become') "พลโลก" ต้องเรียนรู้ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม รู้จักพัฒนาบุคลิกภาพและปฏิบัติตนโดยอิสระ มีวิจารณญาณ และมีความรับผิดชอบส่วนบุคคล ส่วนการเป็น "พลโลกผู้มีความยืดหยุ่น" นั้นต้องเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองและรักษากัน โดยมีความรับผิดชอบต่องานนี้ว่าเป็นความรับผิดชอบตลอดชีวิต ขณะเดียวกันก็สร้างหลักประกันให้ความเป็นไปได้ของแนวทางปฏิบัติและพัฒนาดังกล่าวยังคงเปิดกว้างสำหรับคนรุ่นต่อ ๆ ไปด้วย

● เราจะส่งเสริมให้โลกมีความรู้สึก ร่วมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในเรื่องการศึกษาได้อย่างไร?

ความร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลในระดับนานาชาติ องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรภาคประชาสังคม และภาคส่วนพันธมิตรต่าง ๆ คือวิถีทางที่เป็นหัวใจในการส่งเสริมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทั่วโลก ในงานด้านการศึกษา อย่างก้าวไปข้างหน้าที่สำคัญก็คือ การยกระดับความสำคัญในการแลกเปลี่ยนแบ่งปันองค์ความรู้ เราจำเป็นต้องสร้างเสริมสมรรถนะในทั่วทุกที่ระแหงของโลกเกี่ยวกับการสร้างและใช้องค์ความรู้ เพื่อพัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้า องค์การระดับภูมิภาค นับว่ามีบทบาทหลักในการนี้ นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องส่งเสริมให้มีช่องทางแบบพหุภาคีด้วย และนำองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ กันเข้าสู่ระบอบการเจรจาหรือและสร้างฉันทมติ โดยมีบรรทัดฐาน จุดมุ่งหมาย และระดับมาตรฐานร่วมกัน

ในขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องขยายความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันไปให้ทั่วทุกตัวคน ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและความร่วมมือกันของมนุษย์นับเป็นคุณธรรมความดีประการหนึ่งในธรรมชาติของมนุษย์ ผู้มีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ และมีความสามารถพิเศษในอันที่จะแสดงวิสัยทัศน์และสรรค์สร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ – และก็มีความสามารถในการเบี่ยงเบนออกจากสิ่งที่แตกต่างหักเสียดาย หรือไร้ประสิทธิภาพ

จากรายงานชิ้นนี้ คณะกรรมการพยายามช่วยให้ผู้คนมองเห็นภาพโลกในอนาคต ที่ซึ่งมีหลักสูตร การเรียน การสอน โรงเรียน มหาวิทยาลัย และการศึกษาทุกแพลตฟอร์ม ที่จะช่วยให้มนุษย์เราเข้าใจในความเป็นเพื่อนร่วมโลกกันได้ดีขึ้น และช่วยสรรค์สร้างให้นานาชาติมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

● หลังจากการทำงานในบทบาทนักการทูตมา 30 ปี คุณก็ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานาธิบดีหญิงคนแรกในประวัติศาสตร์เอธิโอเปียยุคใหม่เมื่อเดือนตุลาคม 2018 การแต่งตั้งครั้งนี้ได้สื่อสารบอกอะไรไปถึงเด็กสาวรุ่นใหม่ในประเทศของคุณ?

อันที่จริง มีผู้นำสตรีที่โดดเด่นหลายต่อหลายคนในประวัติศาสตร์ของเอธิโอเปีย อาทิ จักรพรรดินีไตตู (1851-1918) และจักรพรรดินีชีวิตู (1875-1930) อย่างไรก็ตาม พวกเราก็ยังไม่เคยเห็นมีผู้นำสตรีระดับสูงในประวัติศาสตร์เอธิโอเปียยุคใหม่มาก่อนเลย ตัวฉันก็เติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ในช่วงเวลาที่มีผู้นำสตรีเพียงไม่กี่คนที่ฉันให้ความเคารพในฐานะต้นแบบ และฉันก็เชื่อว่าการแต่งตั้งให้ผู้หญิงดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีก็เป็นการส่งสารที่สำคัญยิ่งไปยังเด็กสาวเอธิโอเปีย – นั่นก็คือเด็กสาวชาวแอฟริกันด้วยว่า พวกเขาสามารถประสบความสำเร็จในทุก ๆ เรื่องได้เช่นกัน

เยาวชนสตรีและเด็กผู้หญิงในโลกทุกวันนี้สามารถขึ้นไปยืนบนไหล่ของผู้นำสตรีในปัจจุบันและอาจจะก้าวขึ้นไปสู่จุดที่สูงจนเราคาดไม่ถึงเลยก็ได้ พวกเราในฐานะผู้นำสตรี จำต้องร่วมมือกัน ไม่ใช่เพียงแค่เปิดประตูแห่งโอกาสที่เรามี แต่ยังต้องเปิดขยายโอกาสเหล่านั้นเพื่อให้สตรีรุ่นหลัง ๆ ที่ตามเรามา เราต้องพูดกับคนรุ่นต่อ ๆ ไปว่า "พวกคุณมีความสามารถทำได้" และ "พวกเราจะอยู่ตรงนี้ เพื่อช่วยให้พวกคุณก้าวไปถึงจุดหมายปลายทาง"

● ●
เราทุกคนจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วม เพื่อสร้างหลักประกันให้มีการนำเทคโนโลยีไปใช้ตามวิถีทางที่จะช่วยส่งเสริมอนาคตของโลกร่วมกัน

เผิง ลีหยวน: “เราจะร่วมมือกัน ทำให้โลกในวันพรุ่งนี้ดีขึ้นได้ ด้วยการศึกษา”

ถึงแม้ว่าจะมีความเจริญก้าวหน้าในช่วงหลายปีก่อนหน้านี้ แต่การระบาดใหญ่ทั่วโลกของโควิด-19 ก็ทำให้ความเหลื่อมล้ำทางเพศสภาพขยายวงกว้างมากขึ้น เผิง ลีหยวน ภริยาของประธานาธิบดี แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน และกวีพิเศษของยูเนสโกเพื่อส่งเสริมการศึกษาของเด็กผู้หญิง และสตรี ให้คำแนะนำว่าเราจำเป็นต้องยกระดับความอดสาหะ การลงทุน และนวัตกรรม ในระดับนานาชาติ ให้แข็งแกร่งเพื่อปกป้องสิทธิของเด็กผู้หญิงและสตรีในการเข้าถึงการศึกษา ได้อย่างเท่าเทียม

แปลโดย จงจิต อนันต์คุณศรี

บทสัมภาษณ์เผิง ลีหยวน

● การศึกษาของเด็กผู้หญิงและสตรีเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ในความคิดเห็นของคุณ การศึกษาของผู้หญิงมีบทบาทอย่างไรในเรื่องการช่วยลดความยากจน การเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน? กรุณาระบุตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับประเด็นนี้ และช่วยแบ่งปันแนวทางปฏิบัติที่ดีด้วย

การจัดตั้งความยากจนและการตระหนักรู้เรื่องความเท่าเทียมทางเพศสภาพเป็นเรื่องในอุดมคติที่พูดกันในหมู่มวลมนุษยชาติ และเป็นความคาดหวังร่วมกันของสตรีทั่วโลก เพราะการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกันจะทำให้ผู้หญิงสามารถดึงศักยภาพการพึ่งพาตนเอง จากความรู้และทักษะออกมาใช้จนสามารถหลุดพ้นจากความยากจนและขูชีวิตให้อยู่ดีมีสุขได้ นอกจากนี้ พวกเธอยังจะสามารถใช้ศักยภาพเพื่อสร้างคุณูปการต่อสังคม และส่งต่อพลังให้แก่คนรุ่นต่อ ๆ ไปในอนาคต ซึ่งเท่ากับเป็นการหยุดยั้งการส่งต่อวัฏจักรความยากจนระหว่างรุ่นอีกด้วย

ดิฉันเดินทางไปหลายประเทศและได้พูดคุยกับผู้คนจากทุกสาขาอาชีพ โดยสังเกตเห็นผู้หญิงจำนวนมากยกระดับตัวเองก้าวพ้นจากความยากจน และเปลี่ยนแปลงโชคชะตาของตนได้โดยผ่านการศึกษา ดิฉันจึงอยากแบ่งปันประสบการณ์และแนวทางปฏิบัติของจีนในเรื่องนี้กับคุณ กล่าวคือ จีนบรรลุเป้าหมายในการขจัดความยากจนแบบสัมบูรณ์ได้ด้วยการใช้ความพยายามอย่างต่อเนื่อง จีนเน้นย้ำเสมอว่า อันดับแรก เราต้องให้ความรู้และทักษะในการดำรงชีพก่อน เพื่อบรรเทาความยากจน และการพัฒนาการศึกษา ก็นับเป็นมาตรการที่สำคัญมากประการหนึ่งที่จะทำให้เราบรรลุเป้าหมายนี้

จีนเห็นว่าการให้การศึกษาแก่เด็กผู้หญิงและสตรี จากครอบครัวที่ยากจนเป็นเรื่องสำคัญมากที่สุด จึงได้แสวงหาวิถีทางที่จะปกป้องเรื่องสิทธิด้านการศึกษาแก่เด็กผู้หญิงด้วยมาตรการต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุม การสร้างโรงเรียน การงดเว้นค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียมเบ็ดเตล็ด รวมทั้งการมอบเงินช่วยเหลือ และอาหารที่มีประโยชน์ให้แก่เด็กผู้หญิง นอกจากนี้ ยังมีการจัดโครงการฝึกอบรมทักษะต่าง ๆ สำหรับสตรี โดยคำนึงถึงสภาพของแต่ละท้องถิ่นและความต้องการของผู้หญิงในท้องถิ่นเป็นสำคัญ เพื่อช่วยเพิ่มรายได้ให้พวกเธอ

โครงการ Spring Bud เป็นโครงการเพื่อความยั่งยืนที่ดีขึ้นของประชาชน ซึ่งมุ่งพัฒนาการศึกษาของเด็กผู้หญิงที่มาจากครอบครัวยากจน ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา มีเด็กผู้หญิงจำนวนมากกว่า 3 ล้านคนที่สำเร็จการศึกษา และเติมเต็มความฝันของตนผ่านโครงการนี้

ในมณฑลกุ้ยโจวของจีน ฝ่ายปกครองท้องถิ่นได้จัดทำโครงการ The Beautiful เพื่อฝึกอบรมงานหัตถกรรมให้แก่สตรี ส่งผลให้มีผู้หญิงจำนวนมากกว่า 500,000 คน เริ่มต้นทำงานที่บ้านด้วยการผลิตและขายงานปัก ผ้าบาติก และผลิตภัณฑ์ผ้าทอ พวกเขา กำลังสร้างชีวิตใหม่ให้ตนเองโดยใช้ทักษะฝีมือที่ชำนาญ

ทุกวันนี้ ผู้หญิง 435 ล้านคนทั่วโลกยังคงดำรงชีวิตอยู่ในสถานะยากจน และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ระหว่างเพศสภาพที่เด่นชัดก็ยังคงอยู่ ดังนั้น พวกเราจึงควรมุ่งมั่นมากขึ้นในการส่งเสริมการศึกษาของเด็กผู้หญิงและสตรี รวมทั้งทำงานร่วมกันเพื่อเพิ่มจำนวนเด็กผู้หญิงและสตรีที่ได้รับการศึกษาที่ดี อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

联合国教科文组织女童和妇女教育奖颁奖仪式 Award Ceremony of the UNESCO Prize for Girls' and Women's Education

中国

2016.6.6

นางผิง ลีหยวน ในพิธีมอบรางวัลยูเนสโก เพื่อพัฒนาการศึกษาของเด็กผู้หญิงและสตรี ครั้งแรก ณ กรุงปักกิ่ง ในปี 2016

● โควิด-19 ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาในระดับโลกเพิ่มสูงขึ้น ควบคู่ไปกับการชะงักงันด้านการศึกษาอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน นักเรียนจำนวนมากกว่า 91% ทั่วโลกได้รับผลกระทบจากการงดเรียนในห้องเรียน ข้อมูลของยูเนสโกระบุว่าเด็กผู้หญิง 11 ล้านคนอาจไม่ได้เรียนต่อ แต่อันที่จริง ก่อนเกิดโรคระบาดใหญ่ครั้งนี้นี้ก็มีเด็กผู้หญิงที่ไม่มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนถึง 130 ล้านคนทั่วโลกอยู่แล้ว ในทัศนะของเราควรรับมือกับปัญหาท้าทายที่รุนแรงเรื่องการศึกษาของเด็กผู้หญิงที่กำลังเผชิญอยู่อย่างไร?

เด็กผู้หญิงและสตรีเป็นหนึ่งในกลุ่มที่เปราะบางเมื่อเกิดวิกฤติการณ์มากที่สุด นับตั้งแต่โควิด-19 แพร่ระบาด ดิฉันได้เฝ้าติดตามปัญหาท้าทายเรื่องสุขภาพและการศึกษาของเด็กผู้หญิงและสตรีทั่วโลกเผชิญอยู่ จึงมีความเป็นห่วงกังวลอย่างยิ่งในเรื่องที่เด็กผู้หญิงจำนวนมากไม่สามารถกลับเข้าโรงเรียนได้ เราจึงควรให้ความสำคัญกับเด็กผู้หญิงเหล่านี้และให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้ามากขึ้นในช่วงเวลาที่ไม่ปกติเช่นนี้

นับตั้งแต่เริ่มการระบาดใหญ่ครั้งนี้ ยูเนสโกได้มีปฏิบัติการเชิงบวกเพื่อปกป้องสิทธิด้านการศึกษาให้แก่เด็กผู้หญิง อาทิ การบูรณาการแหล่งข้อมูลการศึกษาออนไลน์ทั่วโลก, การรวบรวมเรียบเรียงหนังสือคู่มือ *Building Back Equal: Girls Back to School Guide* รวมทั้งการตีพิมพ์รายงานเฉพาะในหัวข้อสำคัญๆ ในการนี้ภาคีรัฐทั่วโลกก็ได้ทำงานอย่างแข็งขันเช่นกัน เพื่อสร้างหลักประกันว่าบรรดาเด็ก ๆ โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง จะยังคงได้เรียนหนังสือที่สอนทางออนไลน์หรือที่ออกอากาศทางวิทยุและโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง

ในประเทศจีน ขณะที่การรักษาเยียวยาเรื่องโรคระบาดใหญ่เป็นไปได้ดีด้วยดี พวกเราก็มพยายามทำทุกวิถีทางที่จะคุ้มครองรักษาสภาพกายและใจของนักเรียนหลายร้อยล้านคน ในช่วงปิดเทอม เราได้จัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้เด็กผู้หญิงจำนวนเกือบ 300 ล้านคน ซึ่งครอบคลุมเด็กผู้หญิงด้วย และมีการทำงานเพื่อเตรียมพร้อมก่อนเริ่มเปิดชั้นเรียน เพื่อให้เด็ก ๆ สามารถกลับมาเรียนที่โรงเรียนได้อย่างปลอดภัย

การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น ที่ช่วยให้เราเข้าใจ และเคารพธรรมชาติ

ในขณะที่โรคโควิด-19 ยังคงแพร่กระจายไปทั่วโลก พวกเรามีความปรารถนาพร้อมกันว่าไม่ละทิ้งเด็กผู้หญิงคนใดไว้ข้างหลังเนื่องจากเหตุโรคระบาดใหญ่นี้ เพราะฉะนั้น สิ่งแรกที่เราจำเป็นต้องทำ คือการร่วมมือกันตั้งสภาวะจิตใจที่ว่า “เมื่อคนเราทำงานด้วยความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน แม้แต่ภูเขา เรายังยังขยับเขยื้อนได้” หมายถึงว่า トラบใดที่เรายืนหยัดในความสามัคคี และทำงานร่วมกัน เรายังก้าวข้ามผ่านพ้นทุก ๆ ปัญหาไปได้ ประการที่สอง เราต้องลงทุนด้านการศึกษาของเด็กผู้หญิงให้มากขึ้นในช่วงการระบาดใหญ่ และพยายามให้การสนับสนุนมากขึ้นด้วย ประการที่สาม เราจำเป็นต้องมองหานวัตกรรม ใช้วิธีการใหม่ ๆ รวมถึงปรับใช้เทคโนโลยีใหม่ในการแก้ไขปัญหาลักษณะใหม่ ๆ ในอนาคต เพื่อให้เด็กผู้หญิงจำนวนมากขึ้นสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลการศึกษาคุณภาพสูง และได้ศึกษาต่อในรูปแบบที่หลากหลายและยืดหยุ่น

นางผิง ลีหยวน และนางออดเรย์ อาซูเลย์ ในการประชุมวาระพิเศษว่าด้วยเรื่อง การศึกษาของเด็กผู้หญิงและสตรี ณ กรุงปารีส ในปี 2019

การศึกษาจะช่วยเรา สอนสั่งคนรุ่นต่อ ๆ ไป ให้ซึมซับรับรู้ถึง ความหลากหลาย ทางอารยธรรม

ในปี 2019 ยูเนสโกได้เปิดตัวโครงการริเริ่มใหม่ชื่อว่า “Futures of Education” ซึ่งเป็นโครงการที่มองไปถึงปี 2050 และแลเลยไกลไปกว่านั้นด้วย โดยพยายามทำความเข้าใจว่าองค์ความรู้และการเรียนรู้สามารถกำหนดอนาคตของมนุษยชาติและของโลกเราได้อย่างไร คุณคิดว่าการศึกษาในอนาคตควรจะช่วยให้ผู้คนพัฒนาสมรรถนะในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและสรรค์สร้างโลกให้ดีขึ้นได้อย่างไร?

โครงการริเริ่ม “การศึกษาแห่งอนาคต” ซึ่งเปิดตัวโดยยูเนสโก ได้รวบรวมเอาภูมิปัญญาจากทั่วโลกมาวิเคราะห์เรื่องอนาคตของการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งยวด การศึกษาในอนาคตควรจะติดตามตัวทุกคนไปตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม เหมาะกับแต่ละบุคคล มีความเปิดกว้างและยืดหยุ่นมากขึ้น

ดิฉันเชื่อว่า การศึกษาแห่งอนาคตควรมุ่งเน้นการช่วยให้ผู้คนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองใน 3 ด้านหลัก ประการแรก ความสามารถในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืนเป็นอย่างดี - มนุษย์และธรรมชาติประกอบกันเป็นชุมชนแห่งสรรพชีวิต ฉะนั้น ในการเผชิญกับปัญหาท้าทายอย่างเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เราเข้าใจและเคารพธรรมชาติ เพื่อปลูกฝังการส่งเสริมพัฒนารูปแบบการผลิตและวิถีการดำรงชีวิตที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จากนั้น ผู้คนก็จะเริ่มปรับตัวเพื่อปกป้องรักษาธรรมชาติและดูแลโลก ซึ่งเป็นบ้านเพียงแห่งเดียวที่มนุษย์ทุกคนอยู่อาศัยและแบ่งปันใช้ร่วมกัน

ประการที่สอง การศึกษาแห่งอนาคตต้องมุ่งเน้นไปที่ความสามารถในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับผู้คนจากต่างบ้านต่างเมืองต่างวัฒนธรรมได้อย่างกลมกลืนในอดีต ประวัติศาสตร์และสภาวะการณ์ของแต่ละประเทศ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมทั้งขนบธรรมเนียมที่ต่างกัน ได้ก่อกำเนิดเป็นอารยธรรมที่แตกต่างกันมากมาย และได้สร้างสรรค์โลกที่อุดมไปด้วยความหลากหลาย ฉะนั้น การศึกษาควรจะช่วยสอนสั่งคนรุ่นต่อ ๆ ไป ให้รู้จักวัฒนธรรมของประเทศชาติอื่น ๆ เพื่อให้พวกเขาซึมซับรับรู้ถึงความหลากหลายทางอารยธรรมและเคารพในการเลือกเส้นทางการพัฒนาและวิถีทางการดำเนินชีวิตของผู้อื่น ในขณะที่วัยวัยนั้นก็ยังคงยึดมั่นอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติตน โดยสามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความปลอดภัย

ประการที่สาม การศึกษาแห่งอนาคตควรปลูกฝังความสามารถในการเรียนรู้ สร้างสรรค์นวัตกรรมและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เมื่อเราอยู่ในบริบทที่ท่วมท้นไปด้วยองค์ความรู้และเทคโนโลยี การศึกษาในอนาคตจึงควรส่งเสริมให้ผู้คนคิดอย่างมีนวัตกรรมและใฝ่หาการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาแบบดิจิทัลควรได้รับการส่งเสริม และควรจัดฝึกอบรมให้ผู้คนรู้จักวิธีใช้อินเทอร์เน็ต ข้อมูลแบบบิกดาต้า การใช้เอไอ และเทคโนโลยีล้ำสมัยต่าง ๆ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในโลกได้ดียิ่งขึ้น

ดิฉันเชื่อมั่นว่า เราจะร่วมกันทำให้โลกในวันพรุ่งนี้ดีขึ้นได้ด้วยการศึกษา

● **ปฏิญญาปักกิ่งพร้อมแผนปฏิบัติการที่**ได้รับมติรับรองในการประชุมโลกว่าด้วยสตรีในปี 1995 ได้วางรากฐานอย่างมั่นคงในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศสภาพและปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของสตรี ซึ่งปฏิญญาฉบับนี้ถือเป็นกลไกอันแข็งแกร่งที่ช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาสตรีทั่วโลก กล่าวได้ว่าการศึกษาของเด็กผู้หญิงและสตรีเป็นวิถีทางสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศสภาพและพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ให้สตรี เมื่อมองไปในอนาคต คุณคิดว่าพวกเขาจะให้การสนับสนุนด้านการศึกษาที่ดีขึ้นแก่เด็กผู้หญิงและสตรี และให้ความช่วยเหลือในการสร้างชุมชนที่มีอนาคตร่วมกันสำหรับมนุษยชาติได้อย่างไร?

มนุษยชาติที่อาศัยอยู่ในประชาคมโลกแห่งเดียวกันนี้กำลังวิวัฒนาการไปสู่การเป็นชุมชนระดับนานาชาติที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ด้วยการมีอนาคตร่วมกัน ผู้หญิงมีพลังอำนาจสนับสนุนเรื่องการพัฒนารายธรรมมนุษย์และสร้างอนาคตที่ดีกว่าเพื่อมนุษยชาติ ฉะนั้น การให้การศึกษแก่เด็กผู้หญิงและสตรีจะช่วยปลูกฝัง ส่งเสริม และปลดปล่อยศักยภาพอันน่าทึ่งนี้ให้ออกมาได้เต็มที่ ปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการได้ช่วย 1) ผลักดันแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมทางเพศสภาพและการเพิ่มขีดความสามารถให้สตรี 2) ขยายผลในทางปฏิบัติออกไปอย่างกว้างขวางในเรื่องการพัฒนาสตรีทั่วโลก และ 3) กระตุ้นเรื่องการพัฒนาศึกษาให้แก่เด็กผู้หญิงและสตรีจนได้ผลอย่างน่าชื่นชม

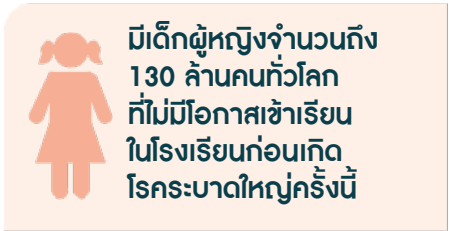
เป็นเรื่องน่ายินดีที่ได้เห็นว่าในช่วงยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมาประเทศต่าง ๆ ได้ทำหน้าที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศสภาพด้านการศึกษาและปกป้องสิทธิด้านการศึกษาให้แก่เด็กผู้หญิงและสตรี ทำให้การศึกษาของผู้หญิงทั่วโลกมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก

การพัฒนาการศึกษาของเด็กผู้หญิงและสตรีย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ดังที่เป็น หากปราศจากเจตนาปัจจุบันทั้ง 3 ประการนี้คือ หนึ่ง บทบาทผู้นำของยูเนสโกและบรรดาองค์กรระหว่างประเทศ สอง ปณิธานที่มุ่งมั่นแน่วแน่ของประชาคมโลกที่จะทำให้ความเท่าเทียมทางเพศสภาพบรรลุผล และสาม สังคม ครอบครัว และโรงเรียนในชุมชน ที่ร่วมกันสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการศึกษาดังกล่าว

ดิฉันหวังว่าจะมีจำนวนองค์กรระหว่างประเทศ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาชนที่มีจิตสาธารณะเข้ามาริเริ่มทำงานร่วมกับภาครัฐมากขึ้น เพื่อธำรงรักษาวิสัยทัศน์ของชุมชนที่มีอนาคตร่วมกันสำหรับมนุษยชาติร่วมกันเสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือเสริมสร้างข้อมูลองค์ความรู้ พัฒนานโยบายและแผนปฏิบัติการให้ตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสรรค์สร้างเครือข่ายระดับนานาชาติเพื่อยกระดับการศึกษาของเด็กผู้หญิงและสตรี ท้ายที่สุดเมื่อการศึกษากลับมาใช้เป็นช่องทางให้พลังอำนาจแก่สตรี และเมื่อการส่งเสริมในเรื่องนี้มีความก้าวหน้ามากขึ้น ๆ เมื่อนั้นเราก็จะสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่เพื่อสร้างสรรค์ชุมชนมนุษยชาติที่มีอนาคตร่วมกัน

● **การมอบรางวัลยูเนสโก เพื่อการศึกษาของเด็กผู้หญิงและสตรี (UNESCO Prize for Girls' and Women's Education) ประจำปี 2021** ได้นำไปสู่ความร่วมมือระยะที่ 2 ระหว่างจีนกับยูเนสโกเกี่ยวกับรางวัลดังกล่าว ในมุมมองของคุณ อะไรคือความสำเร็จและผลกระทบที่โดดเด่นที่สุดของความร่วมมือในระยะแรก? ประชาคมนานาชาติจะสามารถทำอะไรได้อีก เพื่อให้การสนับสนุนผู้ได้รับรางวัลเหล่านี้ต่อไป?

ในปี 2015 ยูเนสโกและจีนได้ร่วมกันจัดสร้างรางวัลนี้ขึ้นมาเพื่อยกย่องเชิดชูผลงานที่โดดเด่นของปัจเจกชน สถาบัน และองค์กรต่าง ๆ ในด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กผู้หญิงและสตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญของการศึกษาที่ช่วยเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กผู้หญิงกับสตรี และเพื่อเป็นแรงบันดาลใจกระตุ้นให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วมในการนี้มากขึ้น รางวัลนี้นับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ในระยะแรก มีการมอบรางวัลให้โครงการต่าง ๆ ของ 10 องค์กรจาก 10 ประเทศ และอีกหนึ่งประเทศได้รับการเสนอชื่อเป็นกรณีพิเศษ สารัตถะของโครงการเหล่านี้ไล่เรียงไปตั้งแต่การศึกษาระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนามนุษย์ นอกจากนี้ยังช่วยปกป้องสิทธิด้านการศึกษาของสตรี ช่วยให้พวกเธอได้รับความรู้และทักษะ อีกทั้งช่วยจัดการเลือกปฏิบัติทางเพศสภาพ รางวัลดังกล่าวทำให้ผู้หญิงมีความมั่นใจและแสดงศักยภาพจนสามารถเปลี่ยนแปลงโชคชะตาและไล่ตามความฝันของตนเองได้ โดยยังประโยชน์ให้แก่เด็กผู้หญิงและสตรีนับล้าน ๆ คน ยิ่งไปกว่านั้นยังได้สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้คนจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมในอุดมการณ์อันสูงส่งนี้

การส่งเสริมพันธกิจอันสำคัญยิ่งในวันนี้จะมีคุณภาพการแก่นรันต่อ ๆ ไป ทั้งนี้ประเทศจีนจะปฏิบัติงานร่วมกับยูเนสโกต่อไปเพื่อสร้างความร่วมมือระยะที่สองให้การมอบรางวัลนี้ประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่ง นี่คือการจุดตั้งต้นครั้งใหม่ ดิฉันหวังว่าจะมีประเทศ สถาบัน และผู้คน จากทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมมือกันมากขึ้น และคาดหวังว่าจะได้เห็นผู้ได้รับรางวัลมีการร่วมมือกันแลกเปลี่ยน รวมทั้งแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดีและประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จในรูปแบบที่หลากหลายที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ดิฉันต้องการเห็นประชาคมโลกให้ความสนใจและสนับสนุนเรื่องการศึกษารวมของเด็กผู้หญิงและสตรีมากขึ้นเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากรางวัลนี้ โดยเรื่องราวของผู้ได้รับรางวัลเหล่านี้ควรค่าแก่การอ่านและการรับฟัง รวมทั้งควรได้รับการยอมรับควบคู่ไปกับการสนับสนุนส่งเสริม

ในฐานะทูตพิเศษของยูเนสโก เพื่อส่งเสริมการศึกษาของเด็กผู้หญิงและสตรี ดิฉันพร้อมที่จะเติมเต็มความรับผิดชอบในส่วนของคุณดิฉันและยินดีร่วมงานกับพวกคุณทุกคนและทุกองค์กร เพื่อสร้างหลักประกันว่าจะมีเด็กผู้หญิงและสตรีที่ได้รับความรัก ได้รับการเสริมสร้างความมั่นใจและพลังอำนาจเพิ่มมากขึ้น

● ●
**การศึกษาแห่งอนาคต
ควรส่งเสริมให้คุณ
เรียนรู้อะไรในชีวิต**

ร่วมออกแบบอนาคตของเรากันใหม่

การศึกษาที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในโลกที่กำลังผันผวน เนื่องเพราะความกังวลที่เพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม การขยายตัวของปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีดิจิทัล ตลอดจนความเสื่อมถอยของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รายงานฉบับใหม่ขององค์การยูเนสโกเรื่อง “ร่วมกันพลิกโฉมอนาคตของเรา : สัญญาประชาคมด้านการศึกษาฉบับใหม่” ซึ่งเป็นผลพวงของกระบวนการคิดไตร่ตรองร่วมกันของประชาคมโลกเป็นเวลา 2 ปี ได้วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและวางรากฐานสำหรับสัญญาประชาคมด้านการศึกษาฉบับใหม่ โดยนำเสนอชุดข้อเสนอแนะมากมาย

แปลโดย ชฎารัตน์ สิงหนอดชากุล

ข้อมูลเด่นจากรายงานฉบับใหม่เกี่ยวกับอนาคตของการศึกษา
ของคณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยการศึกษาแห่งอนาคต

โลกของเรากำลังมาถึงจุดเปลี่ยน เราทราบกันอยู่แล้วว่าองค์ความรู้และการเรียนรู้เป็นพื้นฐานของการฟื้นตัวและการเปลี่ยนแปลง แต่ความเหลื่อมล้ำของผู้คนในโลกซึ่งหมายรวมความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องขบคิดกันใหม่ว่าเราเรียนอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อใด และเรียนไปทำไม แสดงว่าการศึกษายังไม่สามารถบรรลุพันธกิจที่จะช่วยให้เราสรรค์สร้างอนาคตที่สงบสุข เที่ยงธรรม และยั่งยืนได้

ทุกวันนี้มาตรฐานการครองชีพที่สูงปรากฏอยู่ควบคู่ไปกับช่องว่างของความเหลื่อมล้ำที่ขยายวงกว้างขึ้น ผู้คนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวมมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมาก แต่โครงสร้างของประชาสังคมและประชาธิปไตยกำลังอยู่ในสภาวะง่อนแง่นในหลายพื้นที่ทั่วโลก ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วกำลังเปลี่ยนแปลงหลากหลายมิติในชีวิตของมนุษย์เราอย่างไรก็ดี นวัตกรรมเหล่านี้ยังช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องความเสมอภาค การหลอมรวมสมาชิกในสังคมเข้าด้วยกันโดยปราศจากการกีดกัน และการมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยได้ไม่ดีพอ

●● การจะสร้างสรรค์อนาคตที่สงบสุข เที่ยงธรรม และยั่งยืนได้นั้น การศึกษาเองก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง

ทุกคนที่มีชีวิตอยู่ในวันนี้ล้วนมีพันธะที่หนักอึ้งทั้งต่อคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคตในการสร้างหลักประกันให้โลกของเราเป็นโลกที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ขาดแคลน และเป็นโลกที่ทุกคนสามารถใช้สิทธิมนุษยชนเหมือนกันอย่างเต็มศักยภาพ

ท่ามกลางความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องรีบดำเนินการในสภาวะของความไม่แน่นอนอย่างยิ่งยวด แต่เรายังมีเหตุผลที่จะตั้งความหวังไว้อย่างเต็มเปี่ยมได้ เพราะในฐานะสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง เราอยู่ ณ จุดในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ที่ซึ่งเราสามารถเข้าถึงองค์ความรู้และเครื่องมือในการทำงานร่วมมือกันได้มากที่สุด ศักยภาพในการนำพามนุษยชาติให้มาร่วมกันสรรค์สร้างอนาคตที่ดีขึ้นไม่เคยมีมากเช่นนี้มาก่อน

ปัญหาต่าง ๆ ของโลกมีผลกระทบต่อเราทุกคน เพราะเราต่างเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน หลายคนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ด้วยตนเองอยู่ก่อนแล้ว เขาเหล่านั้นมีความเชื่อร่วมกันอย่างแรงกล้าว่าการร่วมแรงร่วมใจกันเป็นสิ่งสำคัญมาก โดยเริ่มจากการยอมรับความหลากหลายและความแตกต่าง จากนั้น เราก็ทำงานร่วมกันและเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวมเพื่อหาวิธีแก้ปัญหาซึ่งจะยังประโยชน์ต่อทุกคน

การศึกษา ซึ่งหมายถึงวิธีที่เราจัดการเรียนการสอนตลอดชีวิต ได้มีบทบาทพื้นฐานในการเปลี่ยนแปลงสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนาน การศึกษาเชื่อมโยงเรากับโลก เชื่อมโยงมนุษย์เข้าด้วยกัน เปิดโอกาสให้เรามองเห็นความเป็นไปได้ใหม่ ๆ รวมทั้งเพิ่มพูนความสามารถของเราในการเจรจาหารือและการลงมือปฏิบัติจริงว่า การจะสร้างสรรค์อนาคตที่สงบสุข เที่ยงธรรม และยั่งยืนได้นั้น การศึกษาเองก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง

หลักการพื้นฐาน

.....

การประกันสิทธิในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตลอดชีวิต สิทธิในการได้รับการศึกษาตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 26 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยังคงต้องเป็นพื้นฐานของสัญญาประชาคมด้านการศึกษาระดับใหม่ต่อไป และต้องขยายให้ครอบคลุมสิทธิในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตลอดชีวิต สิทธิในการได้รับการศึกษาจะต้องผนวกรวมสิทธิด้านข้อมูลข่าวสาร วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์ ตลอดจนสิทธิในการเข้าถึงและมีส่วนร่วมช่วยพัฒนา แหล่งทรัพยากรองค์ความรู้ส่วนรวมของมนุษยชาติที่ได้รับการสั่งสมมาหลายยุคหลายสมัยและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

.....

การพัฒนาการศึกษาให้เป็นพันธกิจสาธารณะเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม ในฐานะที่เป็นภารกิจร่วมกันของสมาชิกในสังคม การศึกษาจึงกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อส่วนรวม และทำให้ปัจเจกบุคคลและชุมชนเจริญก้าวหน้าไปด้วยกัน สัญญาประชาคมด้านการศึกษาระดับใหม่ต้องไม่เพียงประกันงบประมาณของรัฐเพื่อการศึกษาเท่านั้น แต่ต้องผนวกรวมพันธะผูกพันของสังคมในวงกว้างเพื่อทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการหารือสาธารณะเกี่ยวกับการศึกษา การเน้นย้ำเรื่องความร่วมมือนี้เป็นสิ่งที่จะพัฒนาการศึกษาให้ยังประโยชน์แก่ส่วนรวมในรูปแบบของการอยู่ดีมีสุขร่วมกัน ซึ่งนับเป็นการศึกษาแบบที่สมาชิกในสังคมเป็นผู้เลือกและประสบความสำเร็จไปด้วยกัน

.....

เราสามารถแยกแยะการเปลี่ยนแปลงที่พลิกโฉมโดยฉับพลัน ได้เป็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้:

- โลกกำลังเผชิญกับภัยอันตราย แต่ในขณะเดียวกัน การดำเนินการเพื่อลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอน และระบบเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมก็ได้เกิดขึ้นแล้ว ในเรื่องนี้เด็กและเยาวชนได้เริ่มออกตัวนำหน้าไปก่อน ด้วยการเรียกร้องให้มีการลงมือปฏิบัติที่บังเกิดผล และกำหนดให้ผู้ใช้สิทธิจะเผชิญหน้ากับความเร่งด่วนของสถานการณ์
- กว่า 1 ทศวรรษที่ผ่านมา โลกได้ประสบพบเห็น การเสื่อมถอยของระบอบประชาธิปไตยและความรู้สึกในด้านประชานิยมซึ่งขับเคลื่อนด้วยอัตลักษณ์ที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมของพลเมืองและการเคลื่อนไหวอย่างแข็งขันก็มีมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นการท้าทายการเลือกปฏิบัติและความไม่เที่ยงธรรมทั่วโลก
- แม้ว่าจะมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ เรื่องเทคโนโลยีดิจิทัล แต่เรายังคิดไม่ออกว่าจะดำเนินการตามคำมั่นสัญญามากมายเหล่านี้ได้อย่างไร
- การสร้างงานที่เน้นให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางนั้นกำลังจะกลายเป็นความท้าทายที่ทำได้ยากมากยิ่งขึ้น เนื่องจากปัญญาประดิษฐ์ (AI) ระบบอัตโนมัติ และการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างได้เข้ามาเปลี่ยนภูมิทัศน์ในการว่าจ้างงานไปทั่วโลก ในขณะเดียวกัน ผู้คนและชุมชนที่เห็นคุณค่าของงานให้บริการดูแล และความจำเป็นในการจัดเตรียมหนทางต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

การศึกษาแห่งอนาคต เป็นโครงการริเริ่มระดับโลกที่มุ่งสร้างจินตนาการใหม่ว่าความรู้และการเรียนรู้จะสามารถสรรค์สร้างอนาคตของมนุษยชาติและของโลกได้อย่างไร ในการนี้ ออเดรย์ อาซูเลย์ ผู้อำนวยการใหญ่องค์การยูเนสโก ได้มอบหมายให้คณะกรรมการอิสระระหว่างประเทศดำเนินการจัดทำรายงานระดับโลกว่าด้วยเรื่องอนาคตของการศึกษาภายใต้การนำของชาห์ล-เวิร์ก เชิด ประธานาธิบดีสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเอธิโอเปีย สมาชิกของคณะกรรมการประกอบด้วยผู้นำทางความคิดจากแวดวงการเมือง วิชาการ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ ธุรกิจ และการศึกษา

สัญญาประชาคมด้านการศึกษาฉบับใหม่

เราสามารถมองการศึกษาในรูปแบบของสัญญาประชาคม นั่นคือ การเห็นชอบร่วมกันโดยปริยายในหมู่สมาชิกของสังคมเพื่อร่วมมือกันสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม สัญญาประชาคมเป็นมากกว่าการกระทำภารกิจร่วมกันเนื่องจากสัญญาประชาคมสะท้อนให้เห็นถึงบรรทัดฐาน พันธะผูกพัน และหลักการซึ่งได้ถูกบัญญัติไว้อย่างเป็นทางการ และหยั่งรากลึกอยู่ในวัฒนธรรม จุดเริ่มต้นคือวิสัยทัศน์ร่วมของสาธารณชนว่าด้วยวัตถุประสงค์ของการศึกษา สัญญาดังกล่าวประกอบด้วยหลักการเชิงพื้นฐานและเชิงองค์การซึ่งกำหนดโครงสร้างของระบบการศึกษารวมถึงภาระงานที่ถูกแบ่งสรรเพื่อสร้าง รักษา และปรับปรุงระบบ

ในช่วงศตวรรษที่ 20 การศึกษาของรัฐมีเป้าหมายสำคัญเพื่อสนับสนุนการเป็นพลเมืองของชาติและความพยายามที่จะพัฒนา ผ่านรูปแบบของการจัดการศึกษาภาคบังคับสำหรับเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันขณะที่เรากำลังเผชิญกับความเสียหายที่รุนแรงต่ออนาคตของมนุษยชาติและโลกนั้น เราจำเป็นต้องดำเนินการพลิกโฉมการศึกษาโดยเร่งด่วนเพื่อช่วยให้เราสามารถจัดการกับปัญหาท้าทายส่วนรวม การกิจพลิกโฉมหมายถึงการจับมือกันทำงานเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สัญญาประชาคมด้านการศึกษาฉบับใหม่นี้จะต้องทำให้เราร่วมมือร่วมใจกันกระทำพันธกิจเพื่อส่วนรวม รวมทั้งจัดหาความรู้และนวัตกรรมที่จำเป็นต่อการสร้างสรรค์อนาคตที่ยั่งยืนและสงบสุขสำหรับทุกคนในบริบทที่ยึดมั่นกับความยุติธรรมด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ระหว่างคำสัญญาในอดีตกับอนาคตที่ไม่แน่นอน

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจที่ขยายวงกว้างขึ้น การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้ทรัพยากรจนเกินขอบเขตที่โลกจะรับไหว ความถดถอยของประชาธิปไตยและการนำเครื่องจักรอัตโนมัติมาใช้ในกระบวนการผลิตแทนมนุษย์ – เหล่านี้ล้วนเป็นลักษณะที่โดดเด่นในหน้าประวัติศาสตร์ปัจจุบันของมนุษย์เรา วิฤติและปัญหาท้าทายหลากหลายที่ทับซ้อนกันเหล่านี้ได้จำกัดสิทธิมนุษยชนของปัจเจกบุคคลและส่วนรวม ทั้งยังทำให้เกิดความเสียหายต่อสรรพชีวิตบนโลก ในขณะที่การขยายระบบการศึกษาได้สร้างโอกาสให้กับหลาย ๆ คน แต่ก็ยังมีคนจำนวนมากมายที่ถูกทิ้งไว้เบื้องหลังการเรียนรู้ที่มีคุณภาพต่ำ

เมื่อมองไปสู่ออนาคต เป็นเรื่องง่ายเกินไปที่จะวาดภาพอนาคตที่มีดราม่าเกินจินตนาการถึงโลกที่อ่อนล้าซึ่งเหลือพื้นที่สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์น้อยลง ฉากทัศน์อนาคตอันสุดโต่งยังผนวกรวมโลกที่ซึ่งการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นอภิสิทธิ์ของผู้มีกำลังทรัพย์และเป็นสิ่งที่ผู้คนจำนวนมากไม่มีชีวิตอยู่อย่างทุกขทนเพราะเขาเหล่านั้นไม่สามารถเข้าถึงสินค้าและบริการที่จำเป็น ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาในขณะนี้ จะยิ่งเลวร้ายลงตามกาลเวลาจนกระทั่งหลักสูตรไม่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมและสถานการณ์โลกหรือไม่? ความเปลี่ยนแปลงที่อาจเป็นไปได้เหล่านี้ จะส่งผลกระทบต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์อย่างไร?

ในปัจจุบัน วิธีที่เราจัดการศึกษาทั่วโลกยังไม่สามารถทำหน้าที่ได้ดีพอที่จะประกันได้ว่าเราจะมีสังคมที่เที่ยงธรรมและสงบสุข มีโลกที่สมบูรณ์และมีความเจริญก้าวหน้าร่วมกันที่ยังประโยชน์กับทุกคน อันที่จริง ความยากลำบากบางประการของเราเป็นผลมาจากวิธีที่เราปลูกฝังการศึกษา สัญญาประชาคมด้านการศึกษาฉบับใหม่จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้เราคิดต่างในเรื่องการเรียนรู้และสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู องค์ความรู้ และโลก

ข้อเสนอในการคิดใหม่ทำใหม่เรื่องการศึกษา

การเรียนรู้ ควรยึดหลักการของการทำงานร่วมกัน ความร่วมมือ และความเป็นเอกภาพ การจัดการศึกษาควรส่งเสริมสมรรถนะด้านสติปัญญา สังคม และความรู้สึกร่วมของชีวิตของนักเรียน เพื่อทำงานร่วมกันและเปลี่ยนแปลงโลกด้วยความเข้าใจความรู้สึกร่วมผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ และความเมตตา นอกจากนี้ยังควรจัดความกล้าเอียง อดทน และการแบ่งพวงแบ่งฝ่ายด้วยการประเมินควรสะท้อนเป้าหมายด้านวิธีการสอนเหล่านี้ ในแนวทางที่ส่งเสริมการเรียนรู้เติบโตและการเรียนรู้ที่มีคุณค่าสำหรับนักเรียนทุกคน

หลักสูตร ควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ วัฒนธรรมนานาชาติและสหวิทยาการ ซึ่งสนับสนุนนักเรียนให้เข้าถึงและสร้างสรรค์องค์ความรู้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนในด้าน การวิพากษ์วิจารณ์และนำความรู้ไปใช้งานได้จริง หลักสูตรจะต้องปลูกฝังความเข้าใจในเรื่องระบบนิเวศของมนุษยชาติเพื่อสร้างสมดุลใหม่ในวิถีที่เราปฏิบัติต่อโลก การจัดการกับการเผยแพร่ข้อมูลที่ควรดำเนินการผ่านการปลูกฝังความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ดิจิทัล และการใช้เหตุผล ซึ่งจะช่วยพัฒนาความสามารถในการแยกแยะความเท็จออกจากความเป็นจริง เราควรส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น และการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย ในด้านเนื้อหา วิธีการสอน และนโยบายการศึกษา

การสอน ควรได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพด้วยการทำงานร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครูจะได้รับ การยอมรับผลงานในฐานะที่เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ และเป็นบุคคลสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการศึกษา และสังคม ความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ควรเป็นปัจจัยในการกิจของครูอาจารย์ การคิดอย่างไตร่ตรอง การทำวิจัย และการสร้างสรรค์องค์ความรู้ รวมถึงแนวปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการสอนใหม่ ๆ ควรเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอน ซึ่งหมายความว่า ความเป็นอิสระและเสรีภาพจะต้องได้รับการสนับสนุน และครูอาจารย์จะต้องมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ในการอภิปรายสาธารณะและการประชุมหารือเกี่ยวกับการศึกษาแห่งอนาคต

สัญญาประชาคมด้านการศึกษาระดับใหม่ จำเป็นที่จะต้องจัดการเลือกปฏิบัติ การปฏิบัติ ต่อผู้อื่นโดยไม่ให้ความสำคัญ และการกีดกัน

โรงเรียนควรเป็นสถานศึกษาที่ได้รับการปกป้องคุ้มครอง
เนื่องเพราะเป็นสถานที่ที่สนับสนุนการเรียนรู้รวม
ของผู้เรียนทุกกลุ่มโดยปราศจากการแบ่งแยก
ความเสมอภาค และความอยู่ดีมีสุขของปัจเจกบุคคล
และสังคม นอกจากนี้ยังควรพลิกโฉมโรงเรียน
เพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงของโลกไปสู่อนาคต
ที่เที่ยงธรรม เสมอภาค และยั่งยืนมากขึ้น โรงเรียนต้องเป็น
สถานที่ที่นำคนกลุ่มต่าง ๆ มาอยู่รวมกันและทำให้
คนเหล่านี้ได้เผชิญกับสิ่งท้าทายและความเป็นไปได้ต่าง ๆ
ที่ไม่สามารถพบเจอได้จากที่อื่น ในกรณีนี้ ควรมี
การออกแบบสถาปัตยกรรม พื้นที่ เวลา ตารางเรียน
และการแบ่งกลุ่มนักเรียนของโรงเรียนเสียใหม่
เพื่อส่งเสริมและเอื้อให้ปัจเจกบุคคลทำงานร่วมกัน
เทคโนโลยีดิจิทัลควรสนับสนุนโรงเรียน มิใช่เข้าไป
แทนที่ โรงเรียนควรเป็นแบบจำลองอนาคตที่เรา
ปรารถนาโดยสร้างหลักประกันในเรื่องสิทธิมนุษยชน
และเป็นแบบอย่างของความยั่งยืนและการลดการปล่อย
ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จนเป็นศูนย์

เราควรพอใจกับการได้รับโอกาสทางการศึกษาและ
ควรขยายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมตลอดชีวิต
ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมและสังคมที่มีความแตกต่างกัน
ประชาชนควรได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณค่าและ
มีคุณภาพในทุกช่วงเวลาของชีวิต เราควรเชื่อมโยง
แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่สร้างขึ้น และ
แหล่งเรียนรู้เสมือนเข้าด้วยกัน โดยดัดแปลงประโยชน์
จากแหล่งเรียนรู้แต่ละประเภทอย่างรอบคอบ
ให้เต็มศักยภาพ

ความรับผิดชอบหลักของเรื่องนี้ตกอยู่ที่รัฐบาล
ซึ่งควรพัฒนาสมรรถนะในการจัดระบบประมาณภาครัฐ
และการออกกฎระเบียบด้านการศึกษาให้แข็งแกร่ง
ยิ่งขึ้น สิทธิในการได้รับการศึกษาจะต้องขยายไป
จนตลอดชีวิต รวมทั้งสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และการติดต่อเชื่อมโยงกันอีกด้วย

การผลักดันสัญญาประชาคม ด้านการศึกษาระดับใหม่

สัญญาประชาคมด้านการศึกษาระดับใหม่จำเป็น
ที่จะต้องจัดการเลือกปฏิบัติ การปฏิบัติต่อผู้อื่น
โดยไม่ให้ความสำคัญ และการกีดกัน เราต้องอุทิศตน
เพื่อสร้างหลักประกันในเรื่องความเสมอภาคระหว่าง
เพศสภาพ และสิทธิต่าง ๆ สำหรับคนทุกคน โดยไม่คำนึง
ถึงเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา ความพิการ รสนิยม
ทางเพศ อายุ หรือสถานะความเป็นพลเมือง ความมุ่งมั่น
อันแรงกล้าต่อวิวัฒนาการทางสังคม ต่อการขบคิดและ
การกระทำร่วมกัน เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเรียกร้องให้มีการทบทวนและนวัตกรรม

สัญญาประชาคมฉบับใหม่ต้องการโครงการวิจัยร่วมกัน
ทั่วโลกซึ่งให้ความสำคัญกับสิทธิด้านการศึกษา
ตลอดชีวิต โครงการดังกล่าวต้องมุ่งเน้นเรื่องสิทธิ
การศึกษา การเก็บรวบรวมหลักฐานและแนวทางการ
เรียนรู้ที่แตกต่าง รวมถึงการเรียนรู้ในแนวนอน
(เรียนรู้ทักษะที่คล้ายคลึงกัน) และการแลกเปลี่ยน
ความรู้ข้ามพรมแดน โดยต้องการความคิดเห็นจากทุกคน
ตั้งแต่ครูไปจนถึงนักเรียน จากนักวิชาการและศูนย์วิจัย
ไปจนถึงรัฐบาลและองค์กรภาคประชาสังคม

ข้อเรียกร้องให้มีเอกภาพระดับโลกและความร่วมมือ ระหว่างประเทศ

สัญญาประชาคมด้านการศึกษาระดับใหม่ต้องการ
การฟื้นฟูฐานความร่วมมือระดับโลกเพื่อสนับสนุน
การศึกษาในฐานะบริการสาธารณะ บนพื้นฐาน
ของความร่วมมือที่เที่ยงธรรมและเสมอภาคมากขึ้น
ระหว่างผู้ขับเคลื่อนภาครัฐและภาคเอกชน นอกจากนี้
ความช่วยเหลือด้านการศึกษาระหว่างซีกโลกเหนือ
สู่ซีกโลกใต้แล้ว ยังจำเป็นต้องมีการเผยแพร่ความรู้
และแนวปฏิบัติผ่านความร่วมมือระหว่างซีกโลกใต้
ด้วยกันเอง รวมทั้งความร่วมมือ 3 ฝ่ายด้วย

ชุมชนนานาชาติมีบทบาทสำคัญในการช่วยผู้ขับเคลื่อน
ภาครัฐและภาคเอกชนในการดำเนินการให้เป็นไป
ตามวัตถุประสงค์ บรรทัดฐาน และมาตรฐานเดียวกัน
ซึ่งจำเป็นต้องการบรรลุเป้าหมายของสัญญาประชาคม
ด้านการศึกษาระดับใหม่ ในกรณีนี้ควรเคารพหลักการ
ของการกระจายอำนาจ และส่งเสริมการดำเนินการ
ในระดับท้องถิ่น ประเทศ และภูมิภาค

ความต้องการทางการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ของผู้ขอสิทธิ์ ผู้ไร้สัญชาติ และผู้อพยพ
ต้องได้รับการสนับสนุนผ่านความร่วมมือระหว่าง
ประเทศและการทำงานของสถาบันระดับโลก

มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ต้องทำงาน
อย่างแข็งขันในทุกมิติเพื่อสร้างสัญญาประชาคม
ด้านการศึกษาระดับใหม่ มหาวิทยาลัยที่มีความคิด
ริเริ่มสร้างสรรค์ นวัตกรรม และพันธมิตรที่จะพัฒนา
การศึกษาในฐานะบริการสาธารณะมีบทบาทสำคัญยิ่ง
ต่อการศึกษาแห่งอนาคต นับตั้งแต่การสนับสนุน
การทำวิจัยและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ไปจนถึง
การเป็นหุ้นส่วนผู้ให้การสนับสนุนแก่สถาบันการศึกษา
และโครงการอื่น ๆ ในชุมชนของคุณและทั่วโลก

เป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่ทุกคนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม
ในการสร้างสรรค์การศึกษาแห่งอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเด็ก
เยาวชน พ่อแม่ ครูอาจารย์ นักวิจัย นักกิจกรรม
ผู้จ้างงาน ตลอดจนผู้นำด้านวัฒนธรรมและศาสนา
เรามีจารีตทางวัฒนธรรมที่ลุ่มลึกหลากหลายและ
ทรงคุณค่า เป็นฐานให้ดำเนินการพัฒนาต่อไป มนุษย์
มีความสามารถอย่างยอดเยี่ยมในการกระทำเพื่อส่วนรวม
มีความเฉลียวฉลาด และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
ขณะนี้เรากำลังเผชิญหน้ากับตัวเลือกที่สำคัญ
ว่าเราจะยังคงไปต่อในเส้นทางที่ไม่ยั่งยืน หรือว่า
จะเปลี่ยนเส้นทางให้แตกต่างไปอย่างสิ้นเชิงดี? ■

โรงเรียนควรเป็น แบบจำลองอนาคต ที่เราปรารถนาโดยสร้าง หลักประกันในเรื่อง สิทธิมนุษยชน และเป็นแบบอย่าง ของความยั่งยืน

อัลตู โดว์รู: ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเหล้าองุ่น ในประเทศโปรตุเกส

โดย สาวิตรี สุวรรณสถิตย์¹

1. ความนำ

การปลูกและผลิตเหล้าองุ่นเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวตะวันตกที่ดำเนินมาช้านาน ปัจจุบันยังสืบทอดวิถีแห่งวัฒนธรรมนี้กันมาในระดับครอบครัว ชุมชน และในเขตพื้นที่ที่ภูมิประเทศเหมาะสมดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจเลยที่มีมรดกโลกจำนวนมากไม่น้อยในหลายประเทศที่ได้ขึ้นบัญชีแหล่งวัฒนธรรมการทำไร่องุ่นและการผลิตเหล้าองุ่นเอาไว้แล้ว เช่น ในประเทศอิตาลี ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ ปาเลสไตน์ เป็นต้น มรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวิถีทางการเกษตรนี้ ในเอเชียก็จะมีภูมิทัศน์วัฒนธรรมการปลูกข้าว ขึ้นบันไดบนไหล่เขาของฟิลิปปินส์ เป็นต้น

2. อะไรคือ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม”?

ตามนัยของอนุสัญญามรดกโลก แบ่งมรดกโลกที่จะขึ้นบัญชีมรดกโลกไว้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) มรดกทางด้านวัฒนธรรม 2) มรดกทางด้านธรรมชาติ 3) มรดกผสม คือธรรมชาติกับวัฒนธรรม จากนั้นของมรดกประเภทที่ 3 นั้นเอง ที่สะท้อนถึงความสำคัญของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการสรรค์สร้างมรดกทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดมรดกที่แยกย่อยออกมาเป็นหัวข้อหลักหรือ theme สำคัญที่เรียกกันว่า Cultural Landscape หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรม และได้มีการใช้คำนี้ในวงการมรดกโลกมาตั้งแต่ปี 1992

หลังจากนั้น ก็มีการประชุมวิชาการในระดับต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับนิยามและขอบเขตของคำว่า Cultural Landscape นี้กันอย่างกว้างขวางในทุกภูมิภาคในช่วงปี 1992-2007 ทำให้มีนักวิชาการหลายชาติหลายสาขาต่างเขียนหนังสือ ตำราการเรียนการสอนใหม่และบทความวิชาการเกี่ยวกับเรื่องนี้ออกเผยแพร่เป็นภาษาต่าง ๆ มากมาย อีกทั้งได้มีการเสนอมรดกประเภทนี้ขึ้นบัญชีมรดกโลกมากขึ้นกว่า 100 รายการแล้ว โดยอาจใช้เกณฑ์ทางวัฒนธรรม (เกณฑ์ข้อ 1-6) ผสมกับเกณฑ์ทางธรรมชาติ (เกณฑ์ข้อ 7-10) หรืออาจจะมีเฉพาะเกณฑ์ด้านใดด้านเดียวก็ได้ ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกครั้งที่ 19 ได้มีการกำหนดนิยามของ “Cultural Landscape” สำหรับใช้ในวงการมรดกโลกและบรรจุไว้ในคู่มือแนวทางการดำเนินงานมรดกโลกอย่างเป็นทางการดังนี้

¹ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการมรดกโลกทางวัฒนธรรมและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยมรดกโลก

“ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” (Cultural Landscape) หมายถึงผลงานการสร้างสรรค์ที่รวมด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติไว้ด้วยกัน ตามนัยของมาตราที่ 1 ของอนุสัญญามรดกโลก ทั้งนี้อาจแสดงถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์หรือการตั้งถิ่นฐานของผู้คน ภายใต้ข้อจำกัดหรือข้อได้เปรียบของธรรมชาติแวดล้อมที่ทำให้มีการสร้างสรรค์ทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมได้ ดังนั้นคำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” จึงมีความหมายที่แตกต่างหลากหลายไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่และตามบริบทวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เช่น อาจเป็นเรื่องการใช้ประโยชน์จากที่ดินตามวิถีดั้งเดิมซึ่งการอนุรักษ์วิถีดังกล่าวไว้จะช่วยส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมครั้งนั้น ได้แบ่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- ก. ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ประเภทที่มนุษย์ออกแบบสร้างสรรค์ขึ้นอย่างจงใจ (*landscape designed and created intentionally by man*) เช่น สวนหรืออุทยานที่มีการออกแบบสร้างสรรค์เพื่อสุนทรียภาพ ซึ่งบางครั้ง (แต่ไม่เสมอไป) อาจสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนา หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของอาคารสถาปัตยกรรม ที่ออกแบบสร้างไว้ในพื้นที่เดียวกัน เช่น มรดกโลกพระราชวังและอุทยานแห่งฟงแตนโบล เป็นต้น
- ข. ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ประเภทที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ขึ้นเองผ่านวิวัฒนาการแห่งกาลเวลาในอดีต (*evolved landscape*) ซึ่งมนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ในทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เช่น มรดกโลกเหมืองเกลือ ที่ฮัลล์ชัตท์ในออสเตรีย เป็นต้น
- ค. ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ประเภทธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับความคติเชื่อทางศาสนา หรือเป็นแรงบันดาลใจทางด้านการสร้างสรรค์ทางศิลปวัฒนธรรม (*associative cultural landscape*) ซึ่งการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมนั้นอาจมีประจักษ์พยานอยู่ หรืออาจไม่จำเป็นต้องแสดงออกทางรูปร่างทางกายภาพก็ได้ เช่น มรดกโลกทะเลสาบทางตะวันตกที่ทางโจว ซึ่งสัมพันธ์กับคติของพุทธศาสนาในเรื่องความสงบของธรรมชาติกับความสงบของจิตใจ อันนำไปสู่การสร้างสรรค์ทางวิจิตรศิลป์มาตั้งแต่โบราณจนถึงยุคสมัยใหม่

3. อัลตู โดว์รู
ภูมิทัศน์วัฒนธรรมไร่องุ่น
กว่า 2,000 ปี

เขตพื้นที่ “อัลตู โดว์รู” หมายถึงพื้นที่ในหุบเขาที่มีแม่น้ำโดว์รูไหลผ่านสองฝั่งของหุบเขาในช่วงบนของแม่น้ำ ซึ่งแม่น้ำ “โดว์รู” นี้ มีความยาว 897 กิโลเมตร (เทียบกับแม่น้ำโขงความยาว 4,350 กม. และแม่น้ำเจ้าพระยาวัยาว 372 กม.) มีต้นกำเนิดมาจากตอนกลางของประเทศสเปน และไหลเป็นแนวยาวลงมาทางตะวันตกเข้าสู่ดินแดนตอนเหนือของโปรตุเกส เจาะช่องเขาหินเป็นร่องแม่น้ำสำคัญหล่อเลี้ยงชีวิตและเศรษฐกิจของภาคเหนือของโปรตุเกส โดยเฉพาะเมืองปอร์ตูมายาวนาน และเศรษฐกิจที่รุ่งเรืองที่สุดก็คือเศรษฐกิจจากการทำไร่องุ่นเพื่อผลิตเหล้าองุ่นที่มีชื่อเสียง เรียกว่า “port wine” นั่นเอง และนี่เป็นแรงผลักดันในการเสนอมรดกโลก “อัลตู โดว์รู”

4. เกณฑ์ในการเสนอคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากล

อัลตู โตว์รู แม้จะเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะกายภาพทางธรรมชาติที่ได้วิวัฒนาการมานานนับล้าน ๆ ปี แต่ก็ได้มีการใช้ประโยชน์และสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ด้วยวิถีวัฒนธรรม เหล้าองุ่นที่สืบทอดมาจากชาวโรมันตั้งแต่ 2,000 กว่าปีมาแล้ว ดังนั้นจึงได้เสนอใช้เกณฑ์ทางด้านวัฒนธรรมล้วน ๆ 3 เกณฑ์ในการขึ้นบัญชีมรดกโลก คือ

- เกณฑ์ข้อที่ ii การแลกเปลี่ยนและส่งต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม
- เกณฑ์ข้อที่ iv เป็นตัวอย่างด้านสถาปัตยกรรม หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สำคัญในประวัติศาสตร์มนุษย์
- เกณฑ์ข้อที่ v เป็นตัวอย่างที่สำคัญในด้านการตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดิน ซึ่งเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมที่มนุษย์กับธรรมชาติมีปฏิสัมพันธ์กัน

ทั้งนี้ มีประจักษ์พยานจากหลักฐานทางโบราณคดีว่า ผู้คนในแถบนี้มีการทำไร่องุ่นมานานตั้งแต่ก่อนคริสตกาล โดยคนโรมันขยายดินแดนมาครอบครองที่นี่ สลับกับชาวอาหรับและชนชาติ Celt ที่เข้ามาอาศัยอยู่ และทำไร่องุ่นก่อนที่โปรตุเกสจะแผ่เข้ามาก่อตั้งประเทศในคริสต์ศตวรรษที่ 12 ซึ่งชาวโรมันนั้นได้นำวิถีชีวิตและพันธุ์องุ่นมาจากภูมิภาคประเทศแบบเมดิเตอร์เรเนียนมาทดลองปลูกในพื้นที่เขตแม่น้ำโตว์รูนี้ และได้มีการทำเหล้าองุ่นสืบทอดกันมา (เกณฑ์ข้อ 2)

ในการนี้ได้มีการก่อสร้างอาคารสถาปัตยกรรม เช่น บ้านเรือน โรงงานผลิตเหล้าองุ่นที่เรียกว่า Quintas มีการสร้างสะพานและถนนตลอดจนรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ (เกณฑ์ข้อ 4)

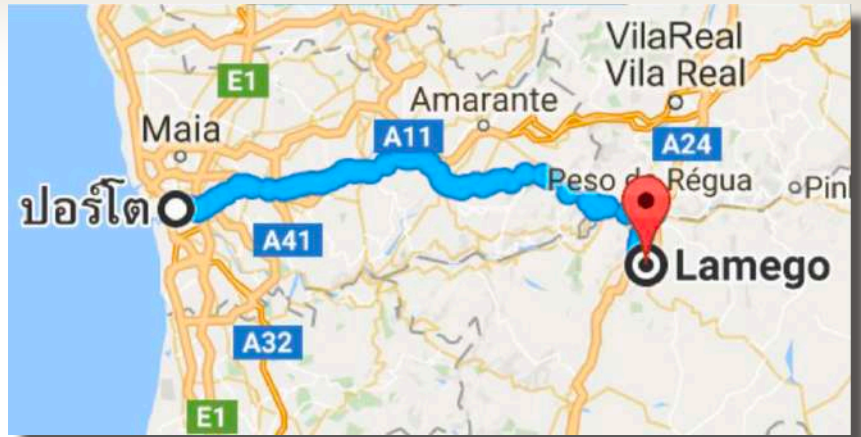
ในพื้นที่เขตแม่น้ำโตว์รูตอนบน ซึ่งมีภูมิประเทศแตกต่างกันอย่างมากจากภูมิภาคและภูมิภาคของเมดิเตอร์เรเนียนที่ชาวโรมันเคยอาศัยอยู่ เพราะเป็นภูเขาที่มีหน้าผาชันและเป็นหินในยุคโบราณที่แห้งแล้ง แต่มนุษย์ก็สามารถตั้งถิ่นฐานและใช้ประโยชน์ในการสร้างวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดสัมพันธ์กับธรรมชาติได้อย่างยืนยาวมาจนถึงปัจจุบันนี้ (เกณฑ์ข้อ 5)

ผู้เขียนพร้อมด้วยคุณสุวารี วงศ์ทองแก้ว ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์เมืองเทศบาลเมืองเชียงใหม่ ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้ประสานงานโครงการเชียงใหม่สู่มรดกโลก ต่างได้คำนึงถึงความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมซึ่งมีปรากฏอยู่ในชื่อของ Tentative List ของเชียงใหม่ด้วย จึงชวนกันออกเดินทางแต่เช้าตรู่ในวันอาทิตย์ที่มีการพักการประชุมจากเมืองปอร์ตู โดยใช้บริการท่องเที่ยวขนาดเล็กด้วยรถตู้ คนขับเป็นผู้หญิงท้องถิ่น ทำหน้าที่มีคัคเทศก์ภาษาอังกฤษและภาษาสเปนไปด้วยพร้อม ๆ กันแบบเทพม้วนยาวตั้งแต่ออกเดินทางไปจนถึงโรงแรม

5. การเดินทางไป อัลตู โตว์รู ของผู้เขียน

การเดินทางด้วยรถยนต์ใช้เส้นทาง N222 ซึ่งเป็นเส้นทางที่ได้รับยกย่องว่าสวยงามมากที่สุดในโปรตุเกส เลียบแม่น้ำโดว์รู จากเมืองปอร์ตูซึ่งเป็นเมืองทำออกสู่มหาสมุทรแอตแลนติก ย้อนขึ้นไปตอนบนของแม่น้ำโดว์รูด้านตะวันออก ผ่านเมืองเล็ก ๆ ผ่านหมู่บ้านและไร่ร้อนตามเส้นทาง (ดูภาพประกอบ) ตลอดทางจะเห็นได้ว่าชาวบ้านแถบนี้ทำไร่ร้อนและเหล้าองุ่นกันทุกชุมชนและทุกบ้าน ส่วนใหญ่ใช้บริโภคกันเองในครอบครัว แต่บางบ้านก็เปิดเป็นที่พักและร้านอาหาร และนำเหล้าองุ่นของบ้านตนเองมาต้อนรับแขก เพราะการท่องเที่ยวเพื่อชิมเหล้าองุ่นก็เป็นที่ยอดนิยมในยุโรป

• เมืองลามeguและวัดแห่งพระแม่ผู้รักษาพยาบาล

เราแวะทานอาหารกลางวันและชิมเหล้าองุ่นท้องถิ่นที่เมือง Lamego แล้วก็ไปแวะชมวัดแห่งหนึ่ง มีชื่อแปลว่า “วัดแห่งพระแม่ผู้รักษาพยาบาล” อันเป็นตำนานความเชื่อของชาวคาทอลิกกลุ่มหนึ่งเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ของพระแม่มาเรีย

โดยที่ไม่ทันตั้งตัวไปชมวัดที่สวยงาม ...เขาก็ขับรถพาเราขึ้นไปบนภูเขา ที่มีป่าไม้ใหญ่มีต้นไม้เก่าแก่สูงปกคลุมร่มรื่น... อยู่ใจกลางเมือง ในบ่ายวันนั้น มีคนมาขี่ม้าเที่ยวเล่นในป่ากันสองสามคน บรรยากาศเย็นๆ งดงามเกินความคาดหมาย... แต่สิ่งที่ต้องตะลึงก็คือ วัดแห่งนี้โอ้อ่างงามด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบบารอก ตั้งอยู่บนเนินกว้างตรงยอดเขา ถ้าเดินขึ้นมาเองก็ต้องขึ้นบันไดที่สวยงามขึ้นมา 638 ขั้น (เทียบกับขึ้นพระธาตุดอยสุเทพเพียง 300 ขั้นเท่านั้น) ตัวโบสถ์สร้างมาตั้งแต่สมัยพระเจ้า Afonso Henriques กษัตริย์องค์แรกของโปรตุเกสที่ทรงรับราชย์สมบัติที่เมืองนี้ แต่ภายหลังทรุดโทรมลง บิชอปองค์หนึ่งจึงริเริ่มสร้างใหม่ในยุคศตวรรษที่ 18-19 ใช้เวลานานกว่าจะสร้างเสร็จ วัดนี้ถือว่าศักดิ์สิทธิ์มากเพราะมีผู้ไขว่คว้ามากราบไหว้บูชาและทุกปีจะมีเทศกาลใหญ่สำหรับชาวเมืองและผู้ศรัทธาเดินทางกันไปรอบเมือง และเมื่อเราเดินลงบันไดลงมา ก็พบว่าบันไดแต่ละขั้นตกแต่งประดับด้วยแผ่นกระเบื้องเขียนสีเคลือบที่มีชื่อเสียงของโปรตุเกส และปฏิมากรรมมากมาย (ดูภาพประกอบ)

มักคุเทศก์ได้กำหนดเวลาให้เรารีบกลับมาขึ้นรถ และขับรถพาชมเมือง Lamego ซึ่งเก่าแก่สวยงามอย่างรวดเร็วแทบจะจับต้นชนปลายไม่ได้ และเธอก็อธิบายทุกอย่างคล่องปรืดด้วยสองภาษาเหมือนอัดเทปไว้ แต่พอผู้เขียนเกิดสงสัยหลุดปากถามขึ้นมาสองประโยค เทปของคุณเธอก็สะดุดหยุดชะงัก เสียใจจนแทบจะไปต่อไม่ได้ ทำให้คุณสุวาริเพื่อนร่วมทางหันมากระซิบบอกผู้เขียนว่าอย่าไปถามเขาเลย

วัตถุประสงค์ของเราในวันนั้น ไม่ได้จะมาชมวัด แต่เพื่อจะมาชมมรดกโลก “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมธรรมชาติของแม่น้ำโดว์รู” ต่างหาก และนั่นคือจุดหมายหลักที่ไคด์จะพาเราไป ...ซึ่งก็ไม่ผิดหวังเลย...

• สถาบันการผลิตเหล้าพอร์ต

มักคุเทศก์พาเราเข้าไปที่ฟาร์มและบ้านโรงงานเรียกว่า Quintas ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นสถาบันแห่งอุตสาหกรรมไวน์แห่งหนึ่งเป็นของบริษัท Croft อยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน Pinhão ซึ่งเป็นจุดที่อยู่ในเขตที่มีกฎหมายกำหนดให้ทำไร่่องุ่นสำหรับทำเหล้าพอร์ตตามมาตรฐานคุณภาพที่กำหนดไว้ ออกขายได้ ชื่อ Croft แสดงว่าเป็นบริษัทของอังกฤษ ซึ่งก็ไม่น่าแปลกใจ เพราะเศรษฐกิจของโปรตุเกสพึ่งพาอังกฤษมานานมาก โดยมีสัญญาการค้าระหว่างกันครั้งแรกตั้งแต่ปี 1373 ต่อมาก็มีสัญญาวินด์เซอร์กับอังกฤษ ในปี 1836 ซึ่งช่วยสนับสนุนการทำไร่่องุ่นในแถบแม่น้ำโดว์รูอย่างมาก นอกจากนี้ในความเป็นจริง แม้ว่าโปรตุเกสจะได้เป็นผู้ครอบครองพื้นที่ผลิตเหล้าองุ่นในแถบแม่น้ำโดว์รูซึ่งมีพื้นที่กว้างใหญ่มากนี้ก็ตาม แต่ดินแดนแถบแม่น้ำโดว์รูนี้ ได้มีการทำไร่่องุ่นเพื่อผลิตไวน์มาตั้งแต่สมัยโรมันโบราณ ตั้งแต่ก่อนคริสตกาล ซึ่งโปรตุเกสก็นับว่าเป็นประเทศเกิดใหม่ในยุโรป เมื่อปี 1109 นี้เอง เพิ่งจะมาโด่งดังในช่วง 1394-1460 หลังจากการเดินทางเรือในยุคพระเจ้าเฮนรี เดอะ เนวิกเตอร์นี้เอง แลนมอุตสาหกรรมเหล้าองุ่นของโปรตุเกสในยุคแรก ๆ ก็อาศัยการสนับสนุนของฝรั่งเศสและพิงพาทลาดอังกฤษมาตลอดเพราะคนอังกฤษนิยมดื่มเหล้าพอร์ตที่มีรสหวาน เป็นเครื่องดื่มหลังอาหาร

เขตไร่่องุ่นและโรงงานผลิตเหล้าพอร์ตของบริษัท Croft (ภาพจากนิตราการของ Croft)

บริษัท Croft ของชาวอังกฤษมาเปิดบริษัทที่โปรตุเกสในปี 1678 นอกจากนี้ยังมาซื้อฟาร์มที่ชื่อ “Quinta da Roêda” ใกล้เคียง หมู่บ้าน Pinhão ในปี 1889 ที่เปิดต้อนรับให้เราเข้าเยี่ยมชมวันนั้นนั่นเอง และคุณไกด์ก็อาจเป็นเอเจนต์ของ Croft เธอจึงพูดอังกฤษได้ดีมาก ที่นี้เป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์และโชว์รูมและแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตการผลิตเหล้าพอร์ตที่ครบวงจร (ดูภาพประกอบ) และหากเป็นฤดูเก็บองุ่น ผู้มาเยือนก็จะมีประสบการณ์เก็บองุ่น และเหยียบย่ำองุ่นที่เป็นวัฒนธรรมโบราณที่ตกทอดมาจนทุกวันนี้ แต่ในทางอุตสาหกรรมในปัจจุบันจะใช้เทคโนโลยีและเครื่องจักรกลแทนทุกขั้นตอนแล้ว

ภาพถังไม้บรรจุเหล้าองุ่นของบริษัท Croft (ภาพจากนิทรรศการของ Croft)

บังเอิญเราไปเยือนไร่องุ่นนี้ในเดือนมกราคม ซึ่งเป็นช่วงพักฟื้นหลังเก็บเกี่ยว และช่วงเตรียมจะปลูกใหม่ พื้นที่จึงไม่เขียวชอุ่ม แต่มีแต่สีน้ำตาลของพื้นที่ซึ่งเต็มไปด้วยหินในยุคโบราณ บนเขาชันภูเขายาวสุดลูกหูลูกตา ในช่วงนี้ต้นองุ่นทั้งหมดถูกริดใบตัดกิ่งเหลือแต่ต่อและลำต้นเพื่ออนุรักษ์พันธุ์ในฤดูหนาว รอการฟื้นฟูใหม่ในฤดูใบไม้ผลิที่จะมาถึง (ดูภาพประกอบ)

หลังจากเดินชมไร่ ชมพิพิธภัณฑ์ และชิมเหล้าองุ่นที่เป็นผลิตภัณฑ์ทั้งเก่าและสินค้าตัวใหม่ของฟาร์มนี้แล้ว ก็ได้เวลาลงเรือแบบดั้งเดิมที่เคยใช้ขนถถึงเหล้าองุ่นไปขายต่างแดนมาในอดีตก่อนถนนและรถไฟจะเข้ามาทำหน้าที่แทน

• ภูมิทัศน์เหล้าองุ่นที่มองเห็นได้จากแม่น้ำ

การล่องแม่น้ำโดว์รูตอนบนเป็นเวลานานเกือบสองชั่วโมงนี้ช่วยให้เราให้มองเห็นและชื่นชมภูมิประเทศที่เป็นแหล่งปลูกองุ่นที่เก่าแก่และผลิตเหล้าองุ่นชนิดพิเศษที่เรียกว่า “เหล้าพอร์ต”

ภูมิประเทศนี้เป็นหุบเขาหินลาดชันที่มีแต่หินแทบจะมองไม่เห็นดินเลย มีแต่หินแผ่นเล็ก ๆ ที่คนโบราณหุบเป็นเศษเล็กเศษน้อยเพื่อใช้เพาะปลูกทำไร่องุ่นตลอดทั้งหุบเขา ความลาดชันทำให้ต้องก่อกำแพงเป็นรั้วกันแนวเขาไว้เป็นช่วง ๆ เพื่อกันไม่ให้เศษหินร่วงหล่นไป

หุบเขานี้สูงประมาณ 400 เมตร มีแม่น้ำเจาะลึกไหลอยู่ระหว่างโตรกเขาทั้งสองด้าน พื้นที่ภูเขานั้นดูจะไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ในดินได้เลย และในหน้าร้อนอากาศแถบนี้ก็จะร้อนมาก ดังนั้นเมื่อผลิตเหล้าองุ่นบรรจุลงแล้วต้องส่งไป “บ่ม” ต่อที่เมืองโปรตุสซึ่งอากาศเย็นกว่า เพื่อให้เหล้าองุ่นมีรสชาติที่ต้องการ นอกจากนี้ในฤดูร้อนเมื่อฝนทิ้งช่วง พื้นที่แถบนี้จะขาดแคลนน้ำ ต้องขุดบ่อบาดาลมาใช้

ความแตกต่างของพื้นที่ลุ่มน้ำโดว์รูนี้ พลิกผันแปรเปลี่ยนไปจากพื้นที่ในภูมิภาคเมดิเตอร์เรเนียนที่ชาวโรมันเคยปลูกองุ่นทำไวน์มาก่อนอย่างสิ้นเชิง แต่เมื่อนำพันธุ์องุ่นจากเมดิเตอร์เรเนียนมาปลูกในพื้นที่ภูเขาแห่งนี้ซึ่งอยู่ใกล้กับมหาสมุทรแอตแลนติก จึงต้องปรับวิธีการเลี้ยงและประคบประหงมองุ่นอย่างดี จนสามารถพัฒนาสายพันธุ์องุ่นหลากหลาย มีคุณภาพที่เหมาะสมเฉพาะพื้นที่ขึ้นอีกหลายสายพันธุ์ และสามารถนำมาผสมกันจนทำไวน์พอร์ตที่มีรสชาติหวาน มีความเข้มข้นน่าติดใจ แปลกกว่าเหล้าองุ่นที่อื่น ๆ ทั้งหมดได้

ขณะที่นั่งเรือไปจระมองเห็นแนวไร่องุ่นบนเนินเขาแล้วลูกแล้วลูกเล่าสุดลูกหูลูกตาที่ปลูกต้นองุ่น ซึ่งขณะนี้รีบิรดใบริดก้านออก แต่ยังเห็นแนวปลูกเต็มไปหมดทั้งสองฝั่งแม่น้ำ นาน ๆ ก็จะมีต้นมะกอกที่ใช้ทำน้ำมันมะกอก ต้นอัลมอนด์ และต้นส้มขึ้นอยู่เป็นหย่อม ๆ ช่วยดินหินและให้ร่มเงา นอกจากนี้จะเห็นกลุ่มอาคารที่เป็นบ้านอาศัยและโรงงานผลิตเหล้าองุ่นที่เรียกว่า “Quinta” ตั้งอยู่บนที่ราบบนสันเขาในบางระดับ

ทาสีขาวมองเห็นแต่ไกล มีชื่อบริษัทติดไว้ชัดเจนด้วย ในเส้นทางน้ำนี้ซึ่งมีแม่น้ำสาขาไหลมาบรรจบอยู่ 5 สาย ก็มีสิ่งก่อสร้างสมัยใหม่ เช่น สะพาน ถนนเลียบบแม่น้ำ และทางรถไฟ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการขนส่งเหล้าองุ่นในยุคใหม่แทนการขนส่งทางเรือในยุคโบราณ ในขณะเดียวกัน ก็มองเห็นโบสถ์วิหารของชุมชนตั้งอยู่ประปรายด้วย และในบางจุดก็สามารถมองเห็นเขื่อนกันทำนบน้ำได้แต่ไกล

6. การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกอัลตู ดัวร์ูทั้งหมดนั้นมีความสำคัญและสลับซับซ้อนมาก เพราะมีผู้เกี่ยวข้องมีประโยชน์ได้เสียอยู่ในเขตบริหารระดับอำเภอ/ตำบลหลายเขตตำบล (ดูแผนที่แสดงเขตตำบล/อำเภอที่เกี่ยวข้อง) และเป็นผู้ประกอบการหลายอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการส่งออกเหล้าพอร์ต มีทั้งคนโปรตุเกสในท้องถิ่นในเมืองใหญ่และเป็นบริษัทต่างชาติ นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในด้านดินฟ้าอากาศหลายประการ

แต่เขตพื้นที่มรดก “อัลตู ดัวร์ู” นี้ได้มีการออกกฎหมายกำหนดเขตเพื่อควบคุมการทำไร่องุ่นที่มีมาตรฐานไว้ตั้งแต่ยุคแรก ๆ ของการค้าขายเหล้าองุ่น เนื่องจากการผลิตเหล้าองุ่นเพื่อการส่งออกมาตั้งแต่ ค.ศ. 1678 จึงทำให้มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารจัดการไว้ตั้งแต่เดิม ทำให้การบริหารจัดการมรดกโลกในยุคปัจจุบันทำได้ง่ายขึ้น แต่มรดกโลกแห่งนี้มีพื้นที่ทั้งหมดถึง 24,600 เฮกตาร์ และมีเขตพื้นที่กันชนมากถึง 225,400 เฮกตาร์

• ระบบการจัดการในอดีตผสมกับแนวคิดสมัยใหม่

การควบคุมและบริหารจัดการมรดกโลกแห่งนี้ ได้ใช้วิธีที่ได้ดำเนินการมาแต่โบราณผสมผสานกับแนวคิดในการอนุรักษ์สมัยใหม่ เนื่องจากในอดีตการดูแลรักษาเขตพื้นที่ลุ่มน้ำดัวร์ูเป็นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อการปลูกองุ่นและผลิตเหล้าองุ่นที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดและเพื่อส่งขายไปต่างประเทศ การขายเป็นแรงผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์และปรับเปลี่ยนตามความจำเป็น ในปัจจุบันแรงผลักดันมุ่งเน้นเรื่องความยั่งยืนและบทบาททางสังคมของเขตพื้นที่มรดกโลกนี้ด้วย ซึ่งมีกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มต่าง ๆ หลากหลาย การออกกฎหมายมาใช้บังคับก็เป็นเครื่องมือสำคัญเพราะพื้นที่มีขนาดใหญ่และมีผู้เกี่ยวข้องมีประโยชน์ได้เสียหลายกลุ่ม

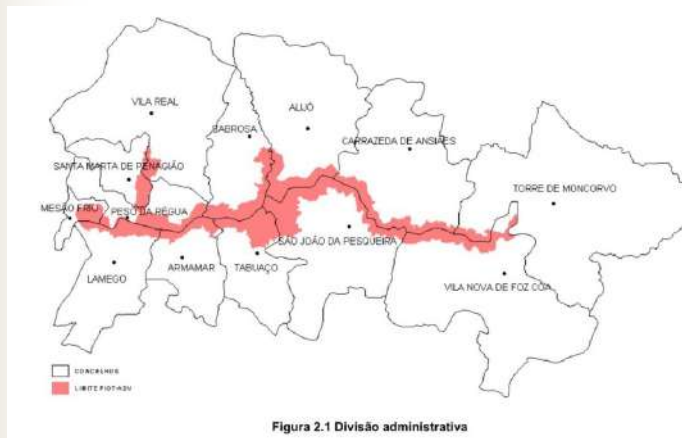

Figura 2.1 Divisão administrativa

แผนที่แสดงเขตตำบลและอำเภอใน Douro Region (ที่มา แผนบริหารจัดการ Alto Douro Region)

แผนที่เขตอัลตู ดัวร์ู ภูมิทัศน์เหล้าองุ่นในโปรตุเกส (ที่มา เอกสาร Nomination หมายเลข 1046 โปรตุเกส)

ระบบการบริหารจัดการเขตอัลตู ดัวร์ูนี้ ในอดีตมีความสำคัญมาก ได้แก่

1. การจัดทำทะเบียนหรือทำเนียบสายพันธุ์ที่ปลูกในพื้นที่ทุกส่วน
2. การออกระเบียบควบคุมกรรมวิธีการผลิตเหล้าพอร์ตที่ได้คุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งที่ต้องการคือ มีเปอร์เซ็นต์ความหวาน ความเข้มข้น และแอลกอฮอล์สูงตามที่กำหนดไว้เป็นมาตรฐาน ทั้งนี้เพราะตลาดเหล้าพอร์ตมีความต้องการมาแต่โบราณด้วย ซึ่งประเทศลูกค้าที่สำคัญเช่น อังกฤษ เนื่องจากเหล้าองุ่นหวานแต่มีแอลกอฮอล์สูงนั้นถูกรสนิยมของคนอังกฤษมาก
3. การทำสัญญาการค้ากับอังกฤษ ที่เน้นการแลกเปลี่ยนสินค้าเหล้าองุ่นของโปรตุเกส กับขนสัตว์ของอังกฤษ เรียกว่า The Methuen Treaty ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1703 (ดูภาพ) ซึ่งทำให้วิถีชีวิตการปลูกและผลิตเหล้าองุ่นในแถบดัวร์ู กลายเป็นอาชีพที่มั่นคงถาวร
4. การอนุญาตให้คู่ค้าต่างชาติ โดยเฉพาะอังกฤษเข้ามาตั้งบริษัทดำเนินการทำไร่องุ่นและโรงงานผลิตเหล้าองุ่นเอง อีกทั้งมีการจัดทำคู่มือสำหรับเป็นมาตรฐานการดำเนินงานไว้ตั้งแต่ปี 1720 เพื่อควบคุมการปลูก และการผลิตให้ได้ผลผลิตตามเกณฑ์ที่ต้องการด้วย
5. การออกกฎหมายในปี 1906 เพื่อนิยามความหมายและมาตรฐานของเหล้าองุ่นที่ผลิตในพื้นที่ดัวร์ูสำหรับการส่งออก เช่น จะต้องีแอลกอฮอล์มากกว่า 16.5% ขึ้นไป (ซึ่งในความจริง เหล้าพอร์ตบางชนิดอาจมีมากถึง 19-20% ด้วยซ้ำ)

อย่างไรก็ตาม ในยุคสมัยปัจจุบัน การบริหารจัดการเขตมรดกโลกที่อัลตูโดว์รูที่กว้างใหญ่ และยังคงดำเนินการเป็นวิถีชีวิตที่ยังมีลมหายใจนั้น นอกจากจะมีกฎหมายควบคุมแล้ว ยังต้องมีการกำหนด “ตัวชี้วัด” ที่เป็นรูปธรรมไว้ด้วย เช่น

1. การอนุรักษ์กำแพงกันหินไม่ให้ถล่ม
2. การกำหนดวิธีปลูกองุ่นในไร่และปลูกพืชอื่น ๆ เสริม
3. การกำหนดแนวไร่องุ่นที่ยาวต่อเนื่อง มีทางเดิน และให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพน้อยที่สุด
4. อนุรักษ์และบันทึกข้อมูลรายการมรดกวัฒนธรรมพื้นบ้านพื้นถิ่นในเขตมรดกโลกนี้
5. ควบคุมสิ่งก่อสร้างใหม่ ๆ ในเขตมรดกโลก
6. ส่งเสริมการตั้งถิ่นฐานในชุมชนและสร้างระบบถนนที่เหมาะสม เป็นต้น

• **การกำแผนการบริหารจัดการและการจัดตั้งองค์กร**

สำหรับแผนบริหารจัดการ เรียกว่า The Management Plan (the IMSP-ADWR) นั้น ได้จัดทำขึ้นในปี 2003 ซึ่งชุมชนรวมทั้งรัฐบาลได้รับรองแผนดังกล่าวแล้ว (RCM n.º 150/2003) ซึ่งปัจจุบันได้ปรับปรุงใหม่เพื่อให้เชื่อมโยงกับความต้องการใหม่ ๆ และกับแผนพัฒนาในเทศบาลด้วย

นอกจากนี้ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานท้องถิ่นภาคเหนือ (North Regional Coordination and Development Commission) และแต่งตั้งประธานกรรมการนี้ให้ทำหน้าที่ผู้จัดการเขตพื้นที่มรดกโลก (Site Manager) อีกด้วย โดยมีองค์กรที่ปรึกษาอีก 2 องค์กร กับมีกลุ่มประสานงานประจำ และกลุ่มที่ปรึกษาประจำ และทีมงานด้านเทคนิคทำหน้าที่ติดตามประเมินผล

สิ่งที่สำคัญที่สุด คือการสร้างความตระหนักรับรู้อย่างต่อเนื่องในการบริหารจัดการ รวมถึงการตระหนักรับรู้ถึงความเปราะบางหรือภัยคุกคามที่มีต่อเขตภูมิทัศน์เหล้าองุ่นอัลตูโดว์รูในระยะยาว จึงได้มีการก่อตั้งสมาคมเพื่อการนี้โดยตรงด้วย

นอกจากนี้ยังมีแผนงานพัฒนาการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ของผู้คนในท้องถิ่นต่าง ๆ ในหลายสาขา เพิ่มศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว การจัดการอุตสาหกรรมและการส่งออก ตลอดจนฟื้นฟูศิลปะพื้นบ้าน เช่น ผลิตภัณฑ์จากกระเบื้องเขียนสีเป็นที่ระลึกที่จะเสริมตลาดการท่องเที่ยวอีกด้วย

นอกจากนี้เมื่อปี 2006 โปรตุเกสยังได้จัดตั้งองค์กรที่เรียกว่า Douro Mission (Estrutura de Missão do Douro) โดยมีวัตถุประสงค์จะส่งเสริม สงวนรักษา และดูแลภูมิทัศน์วัฒนธรรมในเขตเหล้าองุ่นของอัลตูโดว์รู (Alto Douro Wine Region) ไม่ให้เปลี่ยนแปลงหรือเสื่อมคุณค่าไป ทั้งนี้เพราะได้เคยมีประสบการณ์จากการเกิดโรคระบาด (phylloxera) ทำให้ต้นองุ่นในไร่ติดเชื้อและเสียหายอย่างกว้างขวางมาแล้วในศตวรรษที่ 19 ในครั้งนั้นไร่องุ่นในแถบนี้ถูกทิ้งร้างไปเป็นระยะเวลานาน ต้องมาดำเนินการก่อสร้างแนวปลูกและทำรั้วกันใหม่ ซึ่งในระยะหลัง ๆ นี้ มีการใช้เครื่องทุ่นแรง เช่น ใช้สไตร์ลากเครื่องไถ และต่อมาเครื่องจักรเข้ามาช่วย ทำให้ภูมิทัศน์ปรับเปลี่ยนไปบ้าง

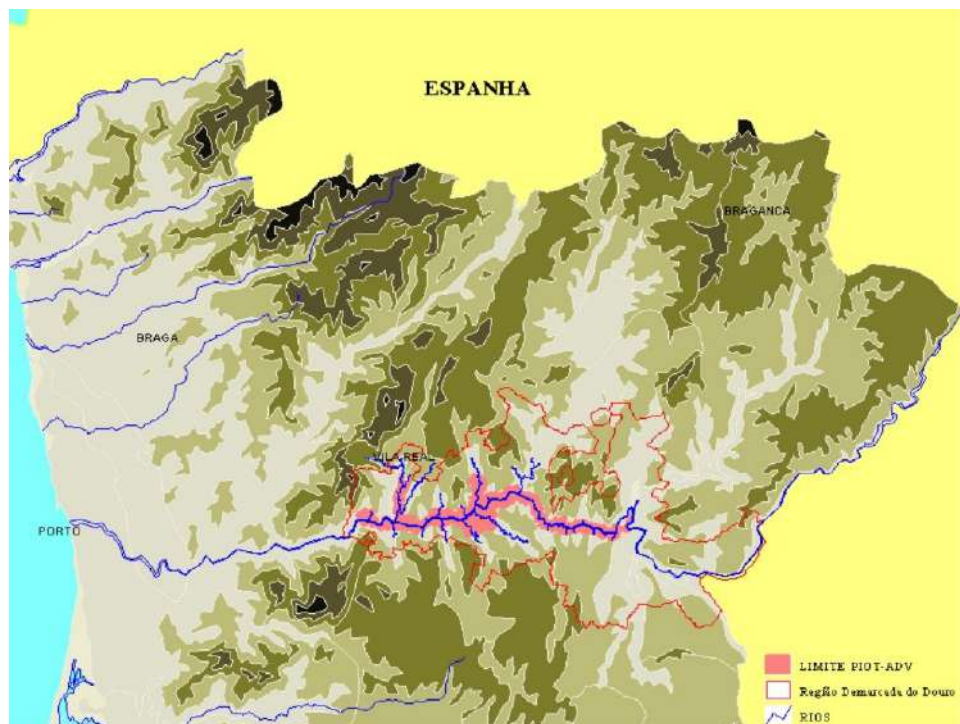

Figura 1.1. Enquadramento Regional do ADV

แผนที่ภูมิศาสตร์แม่น้ำโดว์รู (ที่มา แผนบริหารจัดการของ Alto Douro Region)

7. unajpu

แม้ว่าจะมีแหล่งมรดกภูมิทัศน์แหล่งน้ำที่ขึ้นบัญชีมรดกโลกไว้แล้ว แต่เขตอัลตู โดว์รูก็จัดว่า เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมแหล่งน้ำที่มีประวัติเก่าแก่ยาวนานที่สุด และมีทิวทัศน์ที่สวยงามที่สุด เหมาะสำหรับจะเปิดรับนักท่องเที่ยวนานาชาติให้มาพักผ่อน และสำหรับนักชิมเหล้าองุ่นแล้ว นี่ก็เป็นสวรรค์น้อย ๆ ทีเดียว ซึ่งปัจจุบัน นอกจากเหล้าพอร์ตที่ใช้ดื่มหลังอาหารแล้ว บริษัทหลายแห่งในอัลตู โดว์รู เช่น บริษัท Croft ก็พยายามคิดค้นสูตรผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ขึ้นมานำเสนอนักชิมไวน์ เช่น โรเซ่ สีชมพูใช้ดื่มก่อนอาหาร หรือ เหล้าองุ่นสีแดงเข้ม แต่แห้งและไม่หวาน ใช้ดื่มพร้อมอาหาร เป็นต้น ...

ปัจจุบัน (ก่อนโควิดระบาด) จำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งนับเป็นจุดหมายใหม่ในการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ประมาณปีละ 19-20% การใช้บริการเรือล่องแม่น้ำโดว์รู มีปีละ 100,000 คน นอกจากนี้ งานเทศกาลประจำปีของวัดพระแม่แห่งการรักษาพยาบาลที่เมือง Lamego ก็ยังมีนักท่องเที่ยวมาปีละจำนวนหมื่นคน ทำให้การท่องเที่ยวของเขตเหนือของโปรตุเกสมีคึกคักมาเที่ยวทั้งปี กลายเป็นโครงการพัฒนาภูมิภาคในยุโรปที่อยู่ในความสนใจมากด้วย

ฉะนั้น トラバโดที่เหล้าพอร์ตที่ผลิตในอัลตู โดว์รู แต่ใส่ถังไม้หรือใส่ขวดไปบ่มต่อในอุณหภูมิที่ไม่ร้อนจัดในแถบริมฝั่งแม่น้ำโดว์รูที่เมืองปอร์ตู ยังเป็นยี่ห้อควบคุมที่มั่นคงถาวร ติดอยู่ในความทรงจำและรสนิยมของนักดื่มในยุโรป และนักดื่มหลังอาหารรุ่นคลาสสิกอย่างคนอังกฤษและอเมริกัน トラบานั้นแรงผลักดันของชุมชนในอัลตู โดว์รูที่มีคนทำอาชีพเกี่ยวกับการปลูกไร่องุ่นจำนวนไม่ต่ำกว่า 9,000 ก็คงจะมีพลังเข้มแข็ง เพื่อร่วมมือกันดูแลรักษามรดกแหล่งเหล้าองุ่นแห่งหุบเขาแห่งนี้ไว้ให้ยืนนานที่สุด

เอกสารอ้างอิง

1. บันทึกการเดินทางของผู้เขียน
2. Alto Douro's Nomination file 1046 (61 MB) ปี 2001
3. Advisory Bodies Evaluations 2001
4. Maps from nomination dossier
5. มติคณะกรรมการมรดกโลก 37COM 7B.79 - Alto Douro Wine Region (Portugal) (C1046) ปี ค.ศ. 2013 และมติ 36COM 7B.81 - Alto Douro Wine Region (Portugal) (C1046) ปี พ.ศ. 2512
6. European Commission: - EU regional and urban development, Alto Douro Wine Region, https://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/portugal/alto-douro-wine-region-a-world-heritage-site

United Nations
International
Day of
Education
January 24th

วันการศึกษาสากล (International Day of Education)

สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติประกาศให้วันที่ 24 มกราคมของทุกปีเป็นวันการศึกษาสากล (International Day of Education) เพื่อระลึกถึงความสำคัญของการศึกษา และเป็นการเฉลิมฉลองบทบาทของการศึกษาที่ทำให้เกิดสันติภาพ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชน สาธารณประโยชน์ และความรับผิดชอบสาธารณะ ซึ่งหากปราศจากการศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าเทียมเที่ยงธรรม และการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ประเทศต่าง ๆ ก็จะไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างความเสมอภาคทางเพศและทำลายวงจรความยากจน อันเป็นการละทิ้งเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่กว่าหลายล้านคนไว้เบื้องหลัง

ปัจจุบัน เด็กและเยาวชน 258 ล้านคนยังไม่เข้าเรียน เด็กและวัยรุ่น 617 ล้านคนไม่สามารถอ่านและทำโจทย์คณิตศาสตร์ขั้นพื้นฐานได้ เด็กผู้หญิงน้อยกว่า 40% ในอนุภูมิภาคทะเลทรายซาฮาราจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเด็กและผู้ลี้ภัยประมาณ 4 ล้านคนไม่ได้เรียนหนังสือ สิทธิในการศึกษาของพวกเขากำลังถูกละเมิดและไม่เป็นที่ยอมรับ

8 March

International Women's Day

วันสตรีสากล (International Women's Day)

ตรงกับวันที่ 8 มีนาคมของทุกปี (อาจจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ) วันสตรีสากลมีที่มาจากวันที่กรรมกรสตรีโรงงานทอผ้าในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ลุกฮือขึ้นเดินขบวนประท้วงการเอาเปรียบกดขี่ขูดรีดและการรุนแรงจากนายจ้าง ที่เห็นผลผลิตสำคัญกว่าชีวิตคน โดยได้เริ่มต้นการประท้วงครั้งแรกในปี 2400 และมีการชุมนุมประท้วงอีกในวันเดียวกันในปี 2450 และ 2451 ต่อมาในวันเดียวกันในปี 2453 ตัวแทนสตรีจาก 17 ประเทศ ได้เข้าร่วมประชุมสมัชชาสตรีสังคมนิยม ครั้งที่ 2 ณ เมืองโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก และประกาศให้วันที่ 8 มีนาคมของทุกปีเป็น “วันสตรีสากล”

ผลจากการตัดสินใจของที่ประชุม ณ กรุงโคเปนเฮเกน ทำให้มีการจัดกิจกรรมวันสตรีสากลขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนมีนาคม 2454 ในประเทศออสเตรีย เดนมาร์ก เยอรมนี และสวีเดน มีประชาชนทั้งหญิงชายมากกว่า 1 ล้านคน เข้าร่วมการประชุมเรียกร้องสิทธิในการทำงาน การเข้ารับการอบรมในวิชาชีพ และให้ยุติการแบ่งแยกในการทำงาน ต่อมาในปี 2520 ที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติจึงได้มีมติเป็นเอกฉันท์ให้การรับรองวันสตรีสากลอย่างเป็นทางการ

วันสตรีสากลไม่ได้เป็นเพียงวันที่กลุ่มสตรีทั่วโลกพร้อมใจกันเท่านั้น แต่เป็นวันที่องค์กรสหประชาชาติได้ร่วมเฉลิมฉลองด้วย หลายประเทศได้กำหนดให้วันดังกล่าวเป็นวันหยุดประจำชาติของตน กลุ่มสตรีจากทุกทวีปไม่ว่าจะแตกต่างกันโดยเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจหรือการเมือง ได้รวมตัวกันเพื่อฉลองวันสำคัญนี้ เพื่อรำลึกถึงความโหดร้ายของความไม่เสมอภาคและการกดขี่ทางเพศ รวมถึงความเป็นมาแห่งการต่อสู้อันยาวนาน เพื่อให้ได้มาซึ่งความเสมอภาค ความยุติธรรม สันติภาพและการพัฒนา

วารสาร ความร่วมมือ กับต่างประเทศ สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ

THE BULLETIN ON INTERNATIONAL COOPERATION OF THE MINISTRY OF EDUCATION

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการด้านต่างประเทศที่สำคัญ สำหรับใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานการศึกษาและการวิจัยของหน่วยงาน สถานศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานความร่วมมือกับต่างประเทศของกระทรวงศึกษาธิการ
3. เพื่อส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้สนใจ สามารถติดตามความเคลื่อนไหวและความคืบหน้าในงานด้านต่างประเทศของกระทรวงศึกษาธิการ
4. เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเชิงวิชาการเกี่ยวกับความร่วมมือกับต่างประเทศของกระทรวงศึกษาธิการในอันที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศในอนาคตให้มีคุณค่า และมีประสิทธิภาพมากขึ้น
5. เพื่อเป็นแหล่งรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือกับต่างประเทศของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับใช้ในการสืบค้น อ้างอิงและเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์

กำหนดออก

วารสารราย 3 เดือน ปีละ 4 ฉบับ

ที่ปรึกษา

สุภัทร จำปาทอง ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
วีระ แข็งกสิการ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
ในฐานะเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก)

บรรณาธิการอำนวยการ

สมทรง งามวงษ์
ผู้อำนวยการสำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

บรรณาธิการบริหาร

พิมพ์วิรัชญ์ เมืองนิล

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ฐิติ ฟอกสันเทียะ

ออกแบบรูปเล่ม

พิมพ์चना ดารารวัช

เผยแพร่เว็บไซต์

สุเมธ อรรถพันธ์พจน์

ผู้แปล

พิศवास ปทุมุตตรังษี
ชฎารัตน์ สิงห์เดชากุล
นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี
จงจิต อนันต์คูศรี

ผู้ตรวจแก้ไขงานแปล

พิศवास ปทุมุตตรังษี

สำนักงาน

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
ถนนราชดำเนินนอก ดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทร. 0 2628 5646 ต่อ 122-124 โทรสาร. 0 2281 0953
www.bic.moe.go.th

หมายเหตุ

บุคคลหรือองค์กรใดต้องการนำข้อเขียน บทความหรือภาพถ่าย ที่อยู่ในวารสารฉบับนี้ไปตีพิมพ์หรือประโยชน์ ในสิ่งตีพิมพ์อื่น หรือเผยแพร่ทางเว็บไซต์ ขอความกรุณาแจ้งสำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการทราบเป็นการล่วงหน้าและขอให้ระบุชื่อผู้เขียนหรือชื่อวารสารในการอ้างอิงด้วย

International

DAY OF EDUCATION

24 JANUARY

8 MARCH

International Women's Day

